

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Факултет за примењени менаџмент, економију и финансије,
Београд

МОДЕЛ ФИНАНСИРАЊА ОБРАЗОВАЊА КАО ЗНАЧАЈАН
ИНСТРУМЕНТ У РЕАЛИЗАЦИЈИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА
ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА

Докторска дисертација

Ментор

Проф. др Томислав Брзаковић

Кандидат

Владимир Варађанин

Београд, 2017. година

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ
ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИМЕЊЕНИ МЕНАџМЕНТ, ЕКОНОМИЈУ И
ФИНАНСИЈЕ, БЕОГРАД

КЉУЧНИ ПОДАЦИ О ЗАВРШНОМ РАДУ

Врста рада:	Докторска дисертација
Име и презиме аутора:	Владимир Варађанин
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција)	Проф. др Томислав Брзаковић, ванредни професор, Факултет за примењени менаџмент, економију и финансије
Наслов рада:	Модел финансирања образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања
Језик публикације (писмо):	Српски (ћирилица)
Физички опис рада:	Унети број: Страница 194 Поглавља 5 Референци 61 Табела 75 Слика 7 Графикона 14 Прилога 7
Научна област:	Менаџмент и бизнис
Предметна одредница, кључне речи:	Високо образовање, модели финансирања, извори финансирања, нормативи и стандарди
Извод (апстракт или резиме) на језику завршног рада:	Добро регулисан систем и адекватан модел финансирања високог образовања може бити ефикасан механизам за регулисање свих односа између државе, високошколских установа и студената, што указује на сложености и осетљивости ове теме. Сматра се да реформа система финансирања високог образовања има кључну улогу у укупној реформи високог образовања. Анализа постојећег модел финансирања високообразовних установа указује да је систем заснован на недовољним параметрима те га чини неефикасним за развој високог образовања. Главни фокус овог научно-истарживачког рада јесте идентификација кључних ограничења у утврђивању минималног износа средстава за несметано функционисање високошколских

	установа, као и идентификовање последица постојећег система финансирања. Утврђивањем и дефинисањем ових недостатака, потврдиће се потреба за успостављање новог модела финансирања који ће омогућити онај износ средстава неопходних за повећање успешности рада и постизање циљева образовања.
Датум одбране: (Попуњава накнадно одговарајућа служба)	
Чланови комисије: (титула, име, презиме, звање, институција)	Председник: Проф. др Марија Чукановић-Каравидић, ванредни професор, Висока школа за пословну економију и предузетништво, Београд Члан: Проф. др Томислав Брзаковић, ванредни професор, Факултет за примењени менаџмент, економију и финансије, Београд Члан: Проф. др Обрад Чабаркапа, ванредни професор, Факултет за примењени менаџмент, економију и финансије, Београд
Напомена:	Аутор докторске дисертације потписао је следеће Изјаве: 1. Изјава о ауторству, 2. Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и 3. Изјава о коришћењу. Ове Изјаве се чувају на факултету у штампаном и електронском облику.

UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD
FACULTY OF APPLIED MANAGEMENT, ECONOMICS AND FINANCES,
BELGRADE

KEY WORDS DOCUMENTATION

Document type:	Doctoral dissetration
Author:	Vladimir Varadjanin
Menthor (title, first name, last name, position, institution)	PhD, Tomislav Brzaković, associate professor, Faculty of Applied Management, Economics and Finance, Belgrade
Title:	MODEL OF EDUCATION FUNDING AS AN IMPORTANT INSTRUMENT IN THE IMPLEMENTATION OF HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT STRATEGY
Language of text (script):	Serbian language (Cyrillic script)
Physical description:	Number of: Pages 196 Chapters 5 References 61 Tables 75 Illustrations 7 Graphs 14 Appendices 7
Scientific field:	Management and business
Subject, Key words:	higher education, models of funding, sources of funding, norms and standards
Abstract (or resume) in the language of the text	A well regulated system and an adequate model of higher education funding can be an efficient mechanism for regulating all the relations between the state, higher education institutions and students, which implies all the complexity and sensitivity of this issue. It is believed that the reform of higher education funding is the key to the overall reform of higher education. Analysis of the existing model of financing institutions of higher

	<p>education reveals that this system is based on insufficient parameters and therefore does not efficiently contribute to the development of higher education. The main focus of this scientific research is the identification of key limitations to determining the minimum amount of financial resources needed for clear functioning of higher education institutions, as well as identifying the consequences of the existing funding system. With determining and defining these downsides, we shall confirm the need for establishing a new model of funding which will enable the amount of financial resources necessary for a more successful operating and achievement of educational goals.</p>
<p>Defended: (The faculty service fills later)</p>	
<p>Thesis Defend Board: (title, first name, last name, position, institution)</p>	<p>President: PhD, Marija Čukanović-Karavidić, professor Faculty of Business Economics and Entrepreneurship Belgrade</p> <p>Mentor: PhD, Tomislav Brzaković, professor Faculty of applied management, economics and finances, Belgrade</p> <p>Member: PhD, Obrad Čabarkapa, professor Faculty of applied management, economics and finances, Belgrade</p>

САДРЖАЈ

1. УВОД	9
1.1. Предмет истраживања	11
1.2. Проблем истраживања	11
1.3. Циљ истраживања	12
1.4. Хипотезе истраживања	13
1.5. Научне методе истраживања	14
1.6. Очекивани ефекти и допринос докторске дисертације	18
2. ТЕОРИЈСКЕ ПОСТАВКЕ ИСТРАЖИВАЊА	20
2.1. Основни аспекти развоја високог образовања	20
2.1.1. Улога високог образовања у савременом друштву	21
2.1.2. Болоњска декларација-процес реформи за стварање европског простора високог образовања	22
2.1.3. Акредитација установа образовања и стручно усавршавање запослених као предуслов изградње система образовања	25
2.1.4. Правци развоја високог образовања у Србији	26
2.2. Буџетски систем и модели одређивања буџета	30
2.2.1. Модели одређивања буџета	32
2.3. Финансирања високог образовања у свету	32
2.3.1. Буџетска средства за финансирање високог образовања	33
2.3.2. Други извори финансирања високог образовања	34
2.3.3. Политика финансирања високог образовања	37
2.4. Систем финансирања образовања у Србији	40
2.4.1. Финансирање високог образовања као фундаментални проблем у његовом развоју	42
2.4.2. Индикатори за утврђивање обима средстава	42
2.5. Право на финансирање високообразовних установа у Србији	44
2.5.1. Извори финансирања	44
2.5.2. Додатни извори финансирања школа	46
2.5.3. Категорије сопствених прихода	46
3. ТРЕНДОВИ РАЗВОЈА ФИНАНСИРАЊА ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА	48
3.1. Извори финансирања високог образовања	48

3.2. Утицај тржишта рада на политику уписа студената	50
3.3. Канали алокације јавних средстава за високо образовање.....	59
2.4.1. Преглед реформи финансирања високог образовања у свету.....	70
3.5. Унапређење финансирања високог образовања у Србији.....	73
3.5.1. Потребе за унапређење система финансирања високог образовања.....	74
3.5.2. Критеријум за утврђивање права на финансирање високошколских установа	75
3.5.3. Улога државе у развоју система високог образовања- концепт Владе РС	77
3.6. Система финансирања високог образовања према стратегији развоја образовања у Србији до 2020. године	81
3.7. Препоруке и циљеви реформе финансирања високог образовања.....	85
4.РЕЗУЛТАТИ ЕМПИРИЈСКИХ ИСТРАЖИВАЊА	93
4.1. Ставови студената о ефектима постојећег модела финансирања на услове студирања	93
4.2.Студија случаја: Анализа примене постојећег модела финансирања високог образовања на примеру ВШССОВ у Кикинди	122
4.2.1. Утицај постојећег модела финансирања на пословање и организацију рада	122
4.2.2. Анализа финансијских извештаја	128
4.2.3. Идентификација проблема и анализа	130
4.3.Модел студија на буџету, школарине и други трошкови студирања-предлог идејног решења	138
4.3.1. Утврђивање школарина	139
4.3.2. Организовање студија	141
4.3.3. Стипендије и кредити.....	141
5. ЗАКЉУЧАК	143
6.ЛИТЕРАТУРА	152
ПРИЛОЗИ.....	157
ПРИЛОГ 1: Укупни расходи и издаци по изворима финансирања на ВШССОВ у Кикинди	158
ПРИЛОГ 2: Обрачун-нормативи и стандарди броја наставника и ненаставних радника на ВШССОВ у Кикинди.....	162
ПРИЛОГ 3: Преглед студијског плана са фондом часова на ВШССОВ у Кикинди	165
ПРИЛОГ 4: Преглед сталних трошкова ВШССОВ у Кикинди	177

ПРИЛОГ 5: Преглед утрошених средстава ВШССОВ у Кикинди.....	178
Прилог 6. – Анкетни упитник	179
Прилог 7. – Списак графикана	187
Прилог 8. – Списак табела	189
Прилог 9. – Списак слика	194

1.УВОД

„Човек који је престар да би учио вероватно је увек био престар да би учио“

Фридрих Ниче

Људски капитал чини једну од важнијих детерминанти привредног раста који се великим делом остварује кроз образовање и зато у целокупном систему образовања а нарочито у високом, држава има значајну улогу. Образовањем се стичу различите економске и социјалне користи како за појединца тако и за друштво, и зато је веома важно за сваку државу да има развијен квалитетан образовни систем.

У литература се могу наћи различите перцепције о улози високог образовања. Бартон Кларк (1983) полази од идеје знања као главни елемент високог образовања а како тврди, знање је „материјал“ који се производи, преноси и усавршава. Рендал Колинс (1979) сматра да ниво образовања и адекватне квалификације чине најважнији фактор у омогућавању друштвене покретљивости, нарочито од када се врста професије повезује са друштвеним статусом. Еихер и Шевалиер (1992 и 2002), указују на чињеницу да се корист од високог образовања не односи само на појединце или јавни сектор. Оно укључије и сва остала предузећа и предузетнике, јер се образовањем, како аутори наводе, смањује потреба за додатном обуком, смањују трошкови преквалификације променом технологија у производњи, и повећава продуктивност. Према истраживачима високог образовања као што су Мора и Вила, повезаност високог образовања и економског развоја земље резултирано је увећањем продуктивност, првенствено кроз раст људског капитала стварањем квалитетније образоване радне снаге. У свим развијеним земљама економски раст и развој темељен је на економији знања, производњи знања као и преносом знања на целокупну привреду као кључни фактори развоја друштва.

Неизвесност и неадекватност финансирања високошколских установа је кључни проблем. Све мере штедње у нашој земљи су се прво одразиле на смањење буџетских средстава која се издвајају за образовање, заборављајући при томе да је образовање темељ економског раста и развоја друштва у целини. Зато се услед последица неадекватних система финансирања високог образовања не могу очекивати резултати у складу са постављеним циљевима и мисијом високообразовних установа.

Очигледно је да су средства која се издвајају за финансирање високообразованих установа у Републици Србији недовољна за не само за даљи развој установа већ и за несметано обављење основне делатности. Овакав однос државе има за последицу да су факултети најчешће принуђени да се део финансијских средстава надомести на крајње непопуларан начин кроз преношење дела трошкова на студенте односно, кроз повећање трошкова студирања.

Сходно наведеној проблематици ова студија се бави анализом постојећег модела финансирања високог образовања у Србији, представљени су модели финансирања високог образовања и анализа улагања у високо образовање у земљама у окружењу и земљама ЕУ. Студија се такође бави анализом утицаја постојећег модела финансирања на квалитет образовања у Републици Србији.

Претпоставка је да постојећи модел финансирања односно, финансијски ресурси који се остварују оваквим моделом представљају једну од главних препрека за даљи развој високообразовних установа. Суштина проблема се највећим делом идентификује у правним оквирима којима је регулисано финансирање високог образовања, која у пракси стварају ограничења и тешкоће у раду високошколских установа. Из наведеног произилази потреба за успостављањем новог применљивог модела финансирања високог образовања, који ће омогућити увид у рационалност трошења средстава за образовање што уједно чини основу за повећање успешности образовног система (Каравидић, 2006: 167). Недостатак поузданих информација о карактеристикама система финансирања високог образовања у Србији, указује на сложености и осетљивости проблематике и ускраћује нас за квалитетну оцену постојећих системских решења, а тиме и предлагање и развијање бољих решења.

Први део рада чине теоријске поставке кроз дефинисање основних аспеката развоја високог образовања, буџетски систем у Србији и разматрање постојећег модела финансирања високог образовања и његова практична примена у одређивању висине средстава које високообразовне установе остварују и то на примеру анализе пословања једне високе школе струковних студија. У другом делу рада приказане су карактеристике финансирања високог образовања у појединим земљама Европе, виђења и ставови појединих аутора у постављању нових модела, смернице у одређивању трошкова образовања студента као и савремене тенденције у финансирању високог образовања.

Студија указује пре свега на значај високог образовања и наглашава улогу високообразовних установа у развоју једног друштва али пре свега у економском

развоју земље. У прилог томе говори и стварање европског простора високог образовања и то ће бити важан изазов у развоју високообразовних установа у Србији. У студији је приказана и анализа финансирања високог образовања у земљама из окружења и трендови у земљама ЕУ на тему финансирање високог образовања.

Након извршених анализа постојећег модела финансирања високог образовања у Србији, компаративне анализе системских решења за финансирање у земљама у окружењу и разматрања искустава и ставова Европских земаља, у завршној фази рада предложене су смернице развијања модела за финансирање високог образовања. Предложене смернице дефинишу начин на који је могуће доћи до оног износа средстава за финансирање високошколске установе који ће омогућити несметан рад установама обзиром да не постоји универзално решење односно, не постоји универзалан начин за финансирање рада појединих образовних установа.

Методолошка заснованост истраживања

1.1. Предмет истраживања

Предмет истраживања рада јесте анализа ефеката примене постојећег модела финансирања установа високог образовања у Републици Србији, као и анализа могућности повећања инвестирања у високо образовање. Неоспорно је да постоји потреба за несметаним и континуираним развојем установа високог образовања, као услова за процес укључења у европски простор високог образовања. Зато је важно утврдити на који начин је могуће унапредити и побољшати све карактеристике постојећег модела финансирања установа високог образовања или креирати потпуно нови модел.

1.2. Проблем истраживања

Садашњи модел финансирања високообразовних установа односно, финансијски ресурси који се остварују оваквим моделом представљају једну од главних препрека за даљи развој факултета и универзитета. Суштина проблема се највећим делом идентификује како са аспекта обима финансирања тако и у правним оквирима којима је регулисано финансирање високог образовања а која у пракси стварају ограничења и тешкоће у раду високошколских установа. Досадашње анализе примене постојећег модела финансирања високог образовања показују да су улагања у сектор високог

образовања у Републици Србији по обиму и квалитету недовољни како би се успоставио квалитетан и пре свега стабилан образовни систем. Зато је неопходно зауставити тренд пре свега неизвесног финансирања у високо образовање. И поред тога што је у овој области мало спроведених истраживања у Србији као и веома мало литературе која се бавила овом проблематиком, може се констатовати да су недостаци постојећег модела сасвим очигледни. Стање у којем се налази област високог образовања код нас је по мишљењу неких аутора последица терминске неадекватност расподеле средстава, неадекватног буџетирања и неусклађеност прописа који одређују поједине елементе модела. Стога се и јавља потреба да се детаљним анализама идентификују сви недостаци и отклоне како у циљу укупног повећања обима средстава тако и у циљу побољшања квалитета инвестиција у високо образовање.

1.3. Циљ истраживања

Научни циљ рада јесте да се на темељу анализе постојећег модела финансирања високог образовања као облика основног извора прихода високообразовних установа чији је оснивач Република Србија, на основу релевантне домаће и стране литературе и Интернет извора уз компарацију са резултатима досадашњих истраживања, упознамо са буџетским системом и појмом буџета, са основним индикаторима за утврђивање обима средстава, факторима који утичу на креирање модела финансирања високог образовања као и да се утврде права на финансирање установа високог образовања. У том смислу, циљ рада је да се његов садржај и добијени резултати искористе као препоруке или смернице за финансијску реформу, јер је она темељ реформе високог образовања. Тиме ће се повећати квалитет пружених услуга високообразовних установа а у складу са потребама корисника и потребама друштва у целини.

Практични циљ рада јесте да се на основу анализе квалитативних и квантитативних показатеља функционисања постојећег модела финансирања, предложи развијање новог модела финансирања високог образовања које би допринело већем обиму и ефикасности финансирања у високообразовне установе. Рад захтева преглед и анализу система и модела финансирања високог образовања у свету и у Републици Србији са нагласком на развој новог модела на основу позитивних искустава. Важан аспект разматрања односи се на присуство услова и потреба за развој новог модела финансирања високог образовања.

1.4. Хипотезе истраживања

Обзиром да је предмет истраживања анализа постојећег модела финансирања установа високог образовања у Републици Србији и утврђивање ефеката његове примене тачније, са каквим проблемима се сусрећу установе високог образовања, није довољно само утврдити да ли постојећи модел задовољава потребе установа високог образовања са аспекта несметаног функционисања јер је то релативно и разликује се међу установама. Истраживањем се покушава утврдити пре свега потреба а затим и могућности изналажења ефикаснијег модела финансирања високог образовања али не као универзално решење него да се новим моделом дефинишу смернице ка задовољењу потребе установа високог образовања.

У складу са методологијом дефинисана је Основна истраживачка хипотеза, која гласи: *„Креирањем новог модела финансирања установа високог образовања задовољиће се потребе установа образовања, како са аспекта остваривања права на финансијска средства тако и са аспекта њиховог даљег несметаног квалитативног и квантитативног развоја“.*

Поред основне дефинисане су и помоћне хипотезе:

X1: недостатак стандардизованих и јасно дефинисаних законских оквира ограничава образовне установе у ефикасном обављању основне делатности;

X2: креирање нових смерница у остваривању права на финансирања високообразовних установа позитивно корелира са квалитетом образовања који подрзумева све основне функције и активности високог образовања

X3: нови критеријуми за стицање права на студентске кредите и стипендије повећава доступност студирања што имплицира на повећање броја високообразовних људи у Србији у складу са циљевима образовања

X4: другачији критеријуми за стицање статуса буџетског и суфинансирајућег студента олакшаће већем броју студената студирање и на тај начин ће утицати на повећање броја високообразовних људи у Србији

1.5. Научне методе истраживања

Сложеност предмета истраживања захтева примену више комбинованих истраживачких метода. У овом истраживачком раду примењене су следеће методе научног истраживања:

- Аналитичке основе методе: метод анализе садржаја, апстракције, специјализације и дедукције;
- Синтетичке основе методе захтевају примену синтезе, конкретизације, генерализације и индукције;
- Дескриптивни метод Сервеј (*Survey*) поступак. У односу на обичну дескрипцију ова метода омогућава научну дескриптивну анализу појава и открива узрочно-последичне односе. Подесна је за истраживање јавног мњења, ставова, обавештености. Применом овог поступка добијамо објективнију слику о истраживаним појавама на основу којих изводимо конкретне закључке.
- Општенаучне методе захтевају примену: хипотетичко-дедуктивне методе, аналитичко-дедуктивне методе, компаративне методе, историјске и статистичке методе.

Применом ових метода, како говоре досадашњи резултати истраживања, могуће је валидно остварење научног и друштвеног циља истраживања. Приступ истраживању је интегративан, синтетички, у том смислу што се ни једном методолошком поступку не даје искључива предност, него су подједнако заступљени, у складу са потребама истраживања.

Метода теоријске анализе је коришћена ради добијања теоријске основе истраживања, како би се дефинисао проблем истраживања, а тиме омогућило фокусирање на предмет истраживања, утврђивање циљева, задатака и истраживачких хипотеза. Литература која је анализирана су: студије, научни радови, чланци, стручна литература, статистички годишњаци и друга литература, посебно она на коју се односи истраживачки проблем.

У емпиријском делу истраживања коришћена је методе анкетања. Техником анкетања прикупљени су конкретни подаци и чињенице од стране испитаника писменим путем. Ово је емпиријско-неекспериментално истраживање појединих аспеката трошкова студирања као и значај и улогу стипендија и кредита у финансирању студената. Емпиријска метода истраживања имала је за циљ прикупљање чињеница,

---

анализа и сагледавање корелације између варијабли као и њихове импликације на ставове студената.

Коришћени инструмент у емпиријском делу истраживања јесте нестандардизовани упитник, конструисан за потребе овог истраживања са питањима отвореног и затвореног типа као и скала процене. Резултати до којих се дошло применом ове методе компарирани су са сазнањима добијених методом теоријске анализе и то је омогућило извођење потпунијих закључака и препорука.

Како бисмо утврдили да ли се и у којој мери можемо ослонити на добијене резултате, одлучили смо се за *Cronbach-Alpha* метод. Применом ове методе, одредили смо метријске карактеристике инструмента. Унутрашња конзистентност/хомогеност *Cronbach-alpha* потврђена је посредством просечне интеркорелације ајтема (r) по важећем образцу. Инструмент кориштен у истраживању показује поузданост $\alpha = 0,74$.

У оквиру истраживања финансирања високог образовања одговори испитаника ће помоћи да се на основу сакупљених информација сагледају поједини аспекти трошкови студирања као и значај и улогу стипендија и кредита у финансирању студената.

Организација и ток истраживања

Почетак рада подразумева исцрпно теоријско проучавање литературе везане за предмет нашег истраживања. Истраживање је спроведено у периоду од октобра 2015. године до маја 2016. године у зависности од могућности и добијања сагласности за спровођењем анкете код студената. Истраживање је спроведено у следећим високообразовним установама:

1. Грађавински факултет Суботица, Универзитет у Новом Саду
2. Факултет спорта и физичког васпитања, Универзитет у Новом Саду
3. Медицински факултет, Универзитет у Новом Саду
4. Правни факултет, Универзитет у Београду
5. Технички факултет „Михајло Пупин“ Зрењанин, Универзитет у Новом Саду
6. Висока техничка школа струковних студија у Зрењанину
7. Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди

Начин избора, величина и конструкција узорка

За потребе овог истраживања биће примењен намерни узорак. Према методолошки постављеним критеријумима узорак обухвата студенте високошколских установа чији се финансирање врши из буџета Р Србије.

Према полној структури међу испитаницима предњачи женска популација што нема пресудну улогу у резултатима истраживања.

Табела 1: Преглед студената према полној структури

	Број испитаника	%	χ^2	p
мушко	116	35,6		
женско	210	64,4		
Total	326	100,0	27,104	0,000

Вредност израчунатог Хи квадрат теста износи $\chi^2 = 27,104$ са статичтчком значајношћу $p = 0,000$ што указује на неуједначеност узорка.

Обухваћени су студенти различитих студијских програма и свих година студија распоређених по годинама студија. Испитивањем је обухваћено 326 испитаника. О укупног броја испитаника 62,3% испитаника су студенти основних академских студија, док су 37,7% испитаника студенти основних струковних студија.

Табела 2: Преглед студената према нивоу студија

	Број испитаника	%	χ^2	p
основне струковне	123	37,7		
основне академске	203	62,3		
УКУПНО	326	100,0	19,632	0,000

Вредност израчунатог Хи квадрат теста износи $\chi^2 = 19,632$ на нивоу статистичке значајности $p = 0,000$ што указује на неуједначеност узорка.

Распоред испитаника по месту је следећи:

- Грађевински факултет Суботица, 44 испитаника, 13,5%
- Факултет спорта и физичког васпитања, 37 испитаника, 11,3%
- Медицински факултет, 29 испитаника, 8,9%
- Правни факултет, 58 испитаника, 17,8%
- Технички факултет „Михајло Пупин“ Зрењанин, 35 испитаника, 10,7
- Висока техничка школа струковних студија у Зрењанину, 30 испитаника, 9,2%
- Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, 93 испитаника, 28,5%

Према годинама студија испитаници су распоређени на следећи начин:

- Прва година студија, 35 испитаника, 10,7%
- Друга година студија, 30 испитаника, 9,2%
- Трећа година студија, 110 испитаника, 33,7%
- Четврта година студија, 151 испитаника, 46,3%

Вредност израчунатог Хи квадрат теста износи $\chi^2 = 128,307$, а та разлика није значајна јер $p = 0,000$ указује на неуједначеност узорка.

Табела 3: Преглед студената години студија

Година студија	Број испитаника	%	χ^2	p
Прва	35	10,7		
Друга	30	9,2		
Трећа	110	33,7		
Четврта	151	46,3		
Укупно	326	100	128,307	0,000

Сви испитаници су студенти државних високошколских установа. Комплетан узорак је намеран како би се дошло до мишљења и ставова оних студената чије је финансирања из буџета Републике Србије као и оних који носе сами трошкове студирања на државним високошколским установама.

Од укупног броја испитаника 80,4% или 262 студента се финансира из буџета Републике Србије док се њих 64 или 19,6% сами сnose трошкове студија. Од тога 206 студената или 63,2% је све време током студирања било на буџету, а 26 студената или 8% све време било на самофинансирању. Укупан број испитаника који су током студија имали статус буџетског и самофинансирајућег студената је 28,8%. Овакав узорак испитаника претпоставља компетентније одговоре код студената на тему предмета емпиријског истраживања јер су 1/3 испитаника бити познаваоци статуса и буџетских и самофинансирајућих студената.

Начин обраде података

Основне анализе података проведене су у софтверском пакету *SPSS 20.0 for Windows*.

За обраду података користиће се:

- статистичке методе - F квадрат тест, t тест независности, једнофаскторску анализу варијансе – АНОВА и дескриптивна статистика,
- компаративни метод – поредиће се резултати добијени испитивањем студената. применом софтвера *SPSS* (engl. Statistical Package for Social Sciences).

1.6. Очекивани ефекти и допринос докторске дисертације

Резултате истраживања приказаћемо у складу са постављеним задацима и постављеним хипотезама. У првом делу рада постављене су теоријске основе везане за систем финансирања високог образовања као и дефинисање и анализа постојећег модела. Емпиријски део истраживања односи се на ставове студената и њихово мишљење о ефектима постојећег модела на свеукупне трошкове студирања, доступности студентским кредитима и стипендијама.

Очекивани резултати истраживања важни су са аспекта стратегије развоја високог образовања као темељ за свеобухватну реформу образовног система, функционисање система високог образовања, финансијску реформу а превасходно за установе високог образовања као крајњим корисницима буџетских средства.

Важно је схватити да није једноставно превести образовни систем у виши ниво квалитета и у кратком року створити нови амбијент. То је дуготрајан процес са различитим последицама које су само делимично предвидиве (Karavidić, Karavidić-Čukanović, 2006:247). Зато се очекује да резултати истраживања са једне стране омогуће теоријски оквир за разматрање финансирања високообразовних установа. Такође се очекују и смернице за дефинисање оног модела финансирања високог образовања који ће омогућити квалитетну евалуацију постојећих системских и институционалних решења, а тиме и предлагање и развијање нових, бољих решења. Оваквим приступом ће се указати на недостатке важећег модела како би се они елиминисали а тиме обезбедило несметано функционисање високообразовних установа и укупно бољи квалитет функционисања система високог образовног.

2. ТЕОРИЈСКЕ ПОСТАВКЕ ИСТРАЖИВАЊА¹

„Треба дуго учити да би се мало знало“

Монтескје

2.1. Основни аспекти развоја високог образовања

Чести протести студената, универзитета и факултета су заправо последица проблема финансирања образовања. Студенти протестују због повећања школарине, услова за останак на буџетском финансирању и сл. С друге стране факултети сматрају да цена која се плаћа није довољно висока и да не покрива основне трошкове факултета, материјални трошкови се не плаћају у целости, прилив средстава је нередован а факултети плаћају камате на доспеле обавезе. Да ли су школарине високе или ниске, како се троше средства из сопствених прихода и да ли би већим учешћем државе цена школарина могла бити нижа и данас су веома актуелне теме. Међутим, оно што им је заједничко јесте став да је 3,5% из државног буџета колико се издваја за образовање недовољно. Процене су да би најмање 6% подмирило некакве основне потребе високообразовних установа с тим што не треба заборавити да финансијска средства која издваја држава само су део укупног улагања у образовање. Суштина је да ли држава дели такав став. Не треба заборавити и чињеницу да по Уставу Србије, сви грађани имају под једнаким условима права на приступ образовању, а да најуспешнији и надарени, ако су слабијег имовног стања, имају право на бесплатно високошколско образовање.

Окосницу напретка једне државе чине њене економске и политичке снаге. Одговорност за напредак друштва је пре свега у њиховим рукама. Највећу улогу о формирању свести о позитивним вредностима ипак треба да има интелектуална елита. Нашој земљи су, више него икада, потребни образовани и морално одговорни интелектуалци. Будућност установа високог образовања али и ове земље зависиће од њихове снаге, искуства и мудрости да изврше реформу која им је неопходна јер су

---

¹ Владимир Варађанин се до сада бавио истраживањима ове проблематике што је резултирало израдом мастер рада са темом „Развој модела финансирања високог образовања“. На предлог комисије за одбрану рада под менторством др Славка Каравидића, рађа се идеја и мотив да се финансирање високог образовања као актуелна и значајна тема нашег друштва, обради на нивоу докторске дисертације. У складу са тим, поједине делове из мастер рада аутор је користио у изради ове докторске дисертације.

високообразовне установе оне институције које стварају економску и политичку елиту (Karavidić, Karavidić-Čukanović, 2006:44).

Проблеми са којима се суочава високо образовање су такви да је потребна системска и институционална реформа. Главни изазови за високо образовање како аутори наводе, могу се сврстати у три сегмента:

- релевантност- подразумева место и улогу високог образовања у друштву и на који начин испољава своју мисију. Битно је истаћи академску слободу и институционалну аутономију као принцип осигурања и повећања релевантности;
- квалитет- дефинисан као мултимедијални концепт који обухвата све основне функције и активности високог образовања;
- интернационализација- нераздвојива карактеристика високог образовања и представља тренд који утиче на високо образовање, а самим тиме и на избор најадекватнијег модела финансирања. Као појам користи се да означи процес постајања више интернационалним (Gornitzka et al., 2003: 24). Оно подразумева укљученост држава или појединаца из тих држава у сарадњу или координисање појединих активности и померање ових активности од националног ка интернационалном окружењу.

2.1.1. Улога високог образовање у савременом друштву

СТИЦАТИ ЗНАЊЕ И УСАВРШАВАТИ СЕ представља императив опстанка. Образовање појединца, организације или друштва у целини дају предност у све неизвеснијим и све чешћим променама услова живота и рада (Арсенијевић, Андевски 2010:III).

Одговори на многе изазове како сматрају аутори Каравидић и Чукановић-Каравидић, садрже у себи бављење питањима као што су:

- на који начин високо образовање могу да допринесу друштвено-економским променама и унапређивању људског развоја?
- на који начин високо образовање, може да доприноси организацији модерног друштва?
- на који начин високо образовање може да одговори на промене у сфери рада и грађанске културе?

Основно је да се високо образовање креће ка свеобухватном систему зато што модерне економије интензивирају знање па све више зависе од дипломираних високообразовних стручњака који представљају интелектуалну радну снагу. Са друге стране они ће бити принуђени да прихватају сталну промену послова и тиме да се стално усавршавају и савладавају нова знања и вештине. Дакле факултети морају прилагођавати своје наставне програме променљивим условима на тржишту рада и тиме осигурати већу могућност запошљавања. Ово указује на чињеницу да високо образовање мора учествовати у обликовању тржишта рада у будућности (Каравидић и Чукановић-Каравидић, 2006:53).

За институције високог образовања је значајно да ојачају своју улогу у повећању моралних и етичких вредности у друштву и да усредсреде пажњу на развој активног, грађанског духа будућих дипломираних студената.

Успостављање добро организованих односа између високог образовања и државе јесте предуслов за процес промена и развој високог образовања. Одговорност државе и њених институција јесте, углавном, да дефинишу целокупну регулативу и шири финансијски оквир у којем високо образовање извршава своју мисију. Потпуно схватање принципа на којима се заснива однос између високог образовања и државе је предуслов за квалитет и одговорност у управљању.

Истовремено, целокупно друштвено-економско окружење приморава институције образовања да изграде везе и партнерство са државним и другим секторима друштва и да прихвате да су они одговорни друштву.

2.1.2. Болоњска декларација-процес реформи за стварање европског простора високог образовања

Највеће реформе високог образовања у последњих петнаест година широм региона биле су вођене Болоњским процесом. Болоњски процес представља најважнији реформски процес високог образовања у Европи којим је дефинисано стварање јединственог академског простора као свејеврстан одговор процесу глобализације. Тиме је омогућена академска и студентска мобилност, као и препознавање диплома стечених на различитим високошколским институцијама.

Magna Charta повеља европских универзитета коју су 1988. године у Болоњи потписали европски универзитети, представља темељ стварању Европског простора

високог образовања чиме се афирмисала слобода и аутономија као фундаментална начела на којима се темељи развој високог образовања. (Турајлић и др., 2004:267-270) Деценију касније, на састанку 29 европских министара у Болоњи 19. јуна 1999. године, утемељена су начела Болоњске декларације и тиме је отпочео процес реформи универзитета и стварања европског простора високог образовања. Стварање економског образовног простора је широко прихваћена као незаменљив фактор друштвеног и људског раста и незаобилазна компонента консолидације и обогаћења европског грађанског права, уз свест о заједничким вредностима и припадности истом друштвеном и културном простору.

Почетком 2000-их означава се нови почетак за већину земаља Западног Балкана. У свим земљама западног Балкана, примена Болоње представља почетак реформе високог образовања и рефлектује се највише на промене у законодавству. Међутим, промене у начину финансирања високог образовања а донекле и промене у наставним плановима и програмима, су запостављене (Вукасовић, 2012: 12).

Србија је приступила Болоњском процесу у Берлину 2003. године. Имплементиран је доношењем Закона о високом образовању 2005. године док су земље у региону процес имплементације започеле: БиХ и Црна Гора 2003. године док се Словенија придружила 1999, а Хрватска 2001. године. У свим земљама су значајно мењани законски оквири како би се обезбедило увођење реформи. Међутим, промене су отвориле и питања у другим областима политике високог образовања које нису у директној вези са Болоњским процесом као што је финансирање високог образовања. Реформе су најчешће имале за циљ да повећају аутономију факултета што је водило ка већој независност од државе, али и ка смањеној средстава из буџетских извора.

Увођењем Болоњског процеса одражава се на неколико кључних промена у високообразовни систем чланица. Земље потписнице Болоњске декларације су се обавезале за остваривање следећих циљева који су од примарне важности за успостављање европске зоне високог образовања:

- Усвајање система лако разумљивих и упоредивих академских звања у циљу унапређења способности за запошљавање европских грађана и међународна конкурентност европског система високог образовања;
- Усвајање система базично заснованог на два главна круга школовања (основне студије и дипломске-мастер студије). Приступ другом кругу захтева успешно окончани први круг студија у трајању од минимум три године. Звање које се стиче након првог круга студија ће бити релевантно на европском тржишту

радне снаге као одговарајући ниво квалификације. Даље образовање води ка магистарском или докторском звању (трећи круг) што и јесте у многим европским земљама;

- Успостављање система кредита као одговарајућег средства за унапређење најшире могуће мобилности студената. Нови законски оквири о високом образовању доводе до увођења три нивоа студија заснованих на акумулацији и преносу ЕСПБ² бодова, реформисаним програмима заснованим на исходима учења и признавање степена и трајања студија од великог је значаја развој националног и Европског оквира за квалификације;
- Унапређење мобилности и превазилажење препрека за ефикасну примену слободног кретања за студенте и професоре. Мобилност студената један је од кључних циљева Болоњског процеса. У циљу мобилности студената у оквиру Европског простора високог образовања постоје многи проблеми које треба превазићи. Најзначајнији су обезбеђење грантова и кредита и олакшати добијање виза и дозвола за рад;
- Промена се односе и на осигурање квалитета и процес акредитације коју у Србији спроводи Комисија за акредитацију и проверу квалитета. Скоро су све земље обезбедиле услове за системе осигурања квалитета који је заснован на критеријуму успостављен Берлинским коминикеом са акцентом на висок степен сарадње и умрежавања;
- Укључивање студената и професора у цео процес и међународну сарадњу као и улога институција високог образовања као централног партнера у Болоњском процесу;
- Болоњска декларација предвиђа и интегрисане универзитете. Оно подразумева алоцирање средстава универзитетима у укупној суми, већу аутономију универзитета али би могло довести до смањења аутономије појединачних факултета у саставу универзитета. То би довело до значајне промене у систему алокације средстава али и могућности за спајање ресурса оних факултета који имају прилив студента за разлику од оних који то немају што би значајно олакшало оним високообразовним установама са мање сопствених прихода;

---

² Engl. European Credit Transfer System-ECTS је европски систем за пренос и прикупљање студијских бодова успостављен 1989. године као пилот пројекат да се кроз пренос студијских бодова студентим олакша признавање периода школовања који су провели у иностраној земљи.

- Друштвена димензија Болоњског процеса је саставни део Европског простора високог образовања. Квалитет високог образовања мора бити доступан свима, имајући у виду потребу да се обезбеде одговарајући услови за студенте како би завршили студије без препрека везаних за економско и друштвено порекло. Овде Влада треба да има значајну улогу у преузимању мера да помогне онима из социјално угрожених група (Каравидић, 2006: 77).

Све ове промене потребно је врло озбиљно схватити током разговора о начину финансирања јер имплементације промена утврђене Болоњским процесом наводе на потребу да се мења и садашњи систем финансирања. (Вукасовић и др., 2009: 24) Стим у вези покренуте су многобројне дебате у политици финансирања високог образовања.

2.1.3. Акредитација установа образовања и стручно усавршавање запослених као предуслов изградње система образовања

Национални савет за високо образовање је у оквиру својих надлежности усвојио стандарде за акредитацију високошколских установа и студијских програма, као и стандарде и поступке за проверу квалитета високошколских установа. Процес акредитације и провера квалитета високошколских установа је по својој природи и друштвеном значају веома осетљив процес у којем су објективност и кредибилитет од суштинске важности за обезбеђење квалитета рада високошколских институција у Србији:

- Квалитет студијског програма обезбеђује се кроз праћење и проверу њихових циљева, структуре, радног оптерећења студената, као и кроз осавремењавање садржаја и сталног прикупљања информација.
- Квалитет наставног процеса обезбеђује се кроз интерактивност наставе, поштовање планова рада по предметима итд.
- Квалитет наставника и сарадника се обезбеђује пажљивим планирањем и избором кадрова.
- Квалитет студената се обезбеђује селекцијом студената на унапред прописан и јаван начин.
- Квалитет простора и опреме се обезбеђује кроз адекватан обим и структуру простора (учионице, кабинети, библиотека, читаоница) и опреме (савремена

техничка лабораторијска и друга специфична опрема) које омогућавају квалитетно извођење наставе на свим врстама и степенима студија.

- Квалитет финансирања високошколских установа обезбеђује се кроз квалитет извора финансирања, финансијско планирање и транспарентност у употреби финансијских средстава, што условљава финансијску стабилност у дугом временском року.
- Неопходно је успоставити висок ниво системског праћења и провера квалитета рада високошколских установа.

2.1.4.Правци развоја високог образовања у Србији

Прегршт је проблема који су директно или индиректно утицали на развој и финансирања образовања. Нерационална мрежа високошколских установа је један од тих проблема јер не прати потребе привреде и друштва. Од 1990. године привредна структура наше земље је промењена, али је мрежа високошколских установа проширена оснивањем нових државних факултета и универзитета. Поред тога имамо чињеницу да је на основу Закона о високом образовању од стране Универзитета повећан је број буџетских студената под претпоставком да ће тако бити и у будуће. Ако сагледамо ове чињенице, имамо до сада највећи број буџетских студената. С једне стране је добро омогућити да се што више студената финансира из буџета. Међутим, највећи део трошкова за школовање овако увећаног броја буџетских пада на терет факултета, јер држава за додатне материјалне трошкове даје занемарљива средства.

Табела 4: Акредитоване високошколске установе у Републици Србији без јединица ван седишта установе-децембар 2014.

	ДРЖАВНИ	ПРВАТНИ	УКУПНО
УНИВЕРЗИТЕТИ	8	11	19
ФАКУЛТЕТИ	91	56	147
ВШСС	47	17	64
ВШ АКАДЕМСКИХ СТУДИЈА	1	5	6
Акредитовано студијских програма без програма који се реализују на универзитетима	2216		

Извор: Водич кроз акредитоване студијске програме на високошколским установама у Р Србији³

³ Комисија за акредитацију и проверу квалитета, прочитано 15.12.2014., На сајту: http://www.kapk.org/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=52

Оно што је окарактерисало развој високог образовања последњих деценија је квантитативна експанзија праћена диференцијацијама институционалних структура, програма и облика студирања и ограничена финансијска средства (Каравидић, 2006: 79). У прилог томе говоре и подаци у прегледу броја високошколских установа у 2014. години (Табеле 4 и 5).

Табела 5: Акредитоване високошколске установе у Републици Србији без јединица ван седишта установе – децембар 2015.

	ДРЖАВНИ	ПРВАТНИ	УКУПНО
УНИВЕРЗИТЕТИ	8	10	18
ФАКУЛТЕТИ	94	68	162
ВШСС			84
ВШ АКАДЕМСКИХ СТУДИЈА			8+1 у оснивању
Подаци обухватају и високошколске јединице ван седишта у својству правног лица изузев универзитета.			

Извор: Водич кроз акредитоване студијске програме на високошколским установама у Р Србији⁴

Финансијска ограничења штетно утичу на национално функционисање високог образовања што доводи до опадања квалитета наставног кадра а тиме и сметњу за истраживачки рад. Квантитативна експанзија се односи на повећан број уписаних студената, што може да се припише факторима као што су демографски, повећана проходност основног и средњег образовања, што даје могућност већем броју младих да се упише на студије. Други разлог је да друштво у високом образовању види кључни инструмент економског, социјалног и културног развоја као и јачање националног идентитета и људског потенцијала уз могућност примене знања и технологија. Потреба за развојем квалитета високог образовања представљаће велики изазов у наредним годинама, али и обавезу према преузетим обавезама по међународним конвенцијама.

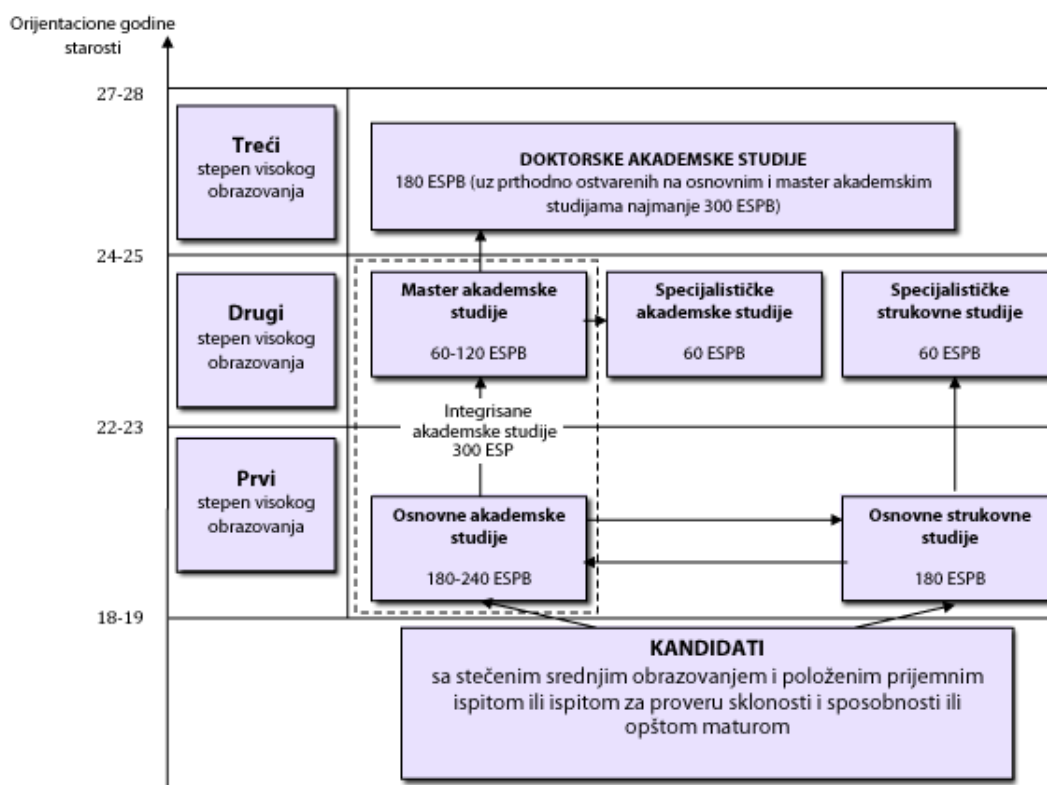
Експанзија уписа студената се може везати и за постојање оних програма студија који са собом повлаче мање трошкове за персонал, опрему и целокупно функционисање тих студија.

Након усвајања тада новог закона о високом образовању 2005. године, први препознатљив корак у примени Болоњског процеса, односио се на организовање високог образовања кроз три нивоа студија:

⁴ Комисија за акредитацију и проверу квалитета, прочитано 04.03.2016., На сајту: http://www.kapk.org/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=52

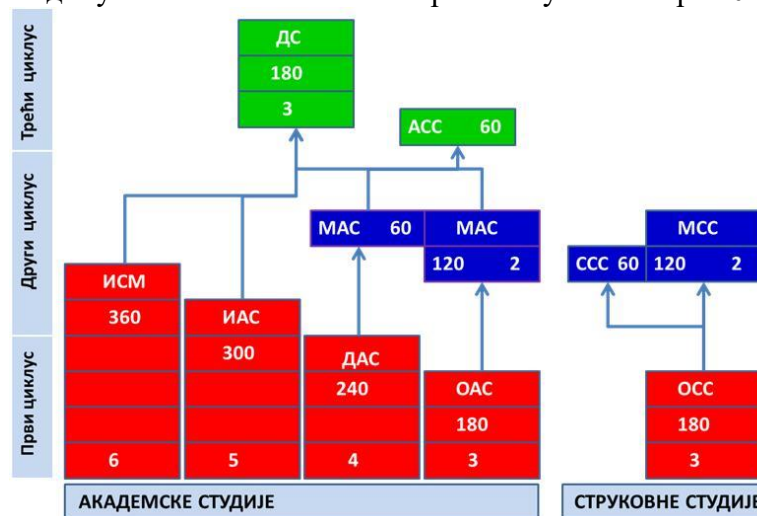
1. **Први ниво** студија су основне струковне студије са 180 ЕСПБ и основне академске студије са 180, а највише 240 ЕСПБ бодова.
2. **Други ниво студија** су мастер академске студије и вриједнују се са 60 односно 120 ЕСПБ бодова и то тако да у збиру са првим нивоом образовања износи 300 ЕСПБ бодова. У други ниво спадају и специјалистичке академске студије и специјалистичке струковне студије и вриједнују се са 60 ЕСПБ. Изменама Закона о високом образовању мастер струковне студије ће припасти овом нивоу образовања и носиће 120 ЕСПБ.
3. **Трећи циклус** води до академског звања доктора наука, траје три године и вриједнује се са 180 ЕСПБ бодова.

Слика 1: Шематски приказ система високог образовања у Републици Србији од 2005-2014. године

Извор: Правилник о садржају јавних исправа које издаје високошколска установа ("Службени гласник РС", бр. 40/2009 и 69/2011)

Слика 2: Шематски приказ система високог образовања у Републици Србији након усвајања измена и допуна Закона о високом образовању септембра 2014. године

Извор: Стратегије развоја образовања у Србији до 2020. године

Шематски приказ према Стратегији развоја образовања у Србији до 2020. године јасније описује систем високог образовања где се конкретније види подела на две врсте студија (академске и струковне) кроз три циклуса образовања:

Академске студије

- ДС - Докторске студије (180 ECTS) - трећи циклус
- АСС - Академске специјалистичке студије (60 ECTS) - трећи циклус
- МАС - Мастер академске студије (60 или 120 ECTS) - други циклус
- ИСМ –Интегрисане студије медицине (360 ECTS) - други циклус
- ИАС - Интегрисане академске студије (300 ECTS) - други циклус
- ДАС - Дипломске академске студије (240 ECTS) - први циклус
- ОАС - Основне академске студије (180 ECTS) - први циклус

Струковне студије

- МСС - Мастер струковне студије (120 ECTS) - други циклус
- ССС - Специјалистичке струковне студије (60 ECTS) - други циклус
- ОСС - Основне струковне студије (180 ECTS) - први циклус

Универзитети и високо образовање уопште, претрпело је велику промену у релативно кратком периоду. Извршене су дубоке промене у институционалним структурама и формама високог образовања, методама наставе, обуке и учења.

Основни разлози оваквих промена према Каравидићу су условљени различитим спољним и унутрашњим факторима:

1. Најзначајнији чиниоци спољних фактора:

- пораст друштвених потреба за високим образовањем и потреба да се привуче што разноврснија клијентела;
- драстично смањење трошкова за високо образовање које дотира држава приморава институције да праве материјално ефикасније програме и системе наставе;
- сталне промене потребе тржишта рада, као резултат глобализације и регионализације економије, захтева од високообразовних институција да осигурају обуку у новим професионалним, технолошким и менаџерским областима рада.

2. Најзначајнији чиниоци унутрашњих фактора:

- енорман напредак науке резултирао је развојем академских дисциплина и њиховом диверсификацијом;
- свест о потребама унапређивања мултидисциплинарних и интердисциплинарних метода учења, професионалном оспособљавању и истраживању
- бржи развој нових информационих и комуникационих технологија и пораст примене у различитим секторима и за потребу високог образовања.

2.2. Буџетски систем и модели одређивања буџета

Реч буџет потиче од латинске речи “булга”, фр. “бюджет“ што се у изворном значењу преводи као кожна кеса, новчаник или краљевска торба са новцем. Код нас се ова реч користи као појам за план прихода и расхода републике, покрајине, општине или друге територијално-политичке јединице. Доноси га највиши орган власти у тој јединици и има снагу највишег правног акта који тај орган може донети а најчешће за једну годину (буџетску годину). Буџет као законски акт дефинише оквир јавне потрошње и утврђује висину прихода и расходе у буџету.

Народна скупштина Републике Србије донела је 2009. године Закон о буџетском систему. Овим законом се уређује планирање, припрема и доношење, контрола и ревизија буџета Републике Србије, уређује се оснивање и послови трезора итд. Буџет се доноси за период од једне фискалне године и важи за годину за коју је донет, тј. од 01. јануара до 31. децембра календарске године.

Буџетирање представља начин финансирања углавном јавних установа и организација где свакако спадају и образовне установе чији је оснивач Република, којима се средства дају без обавезе враћања тих средстава. Дакле, врши се снабдевање финансијским средствима из буџета, а примењује се на јавну управу и многе друге организације и установе од друштвеног интереса и значаја којима буџетска средства могу бити искључиви или делимични извор финансирања (Куколеча, 1990, 134).

Буџет је намењен финансирању јавних расхода и као законски акт, дефинише оквире јавне потрошње, опредељује висину прихода, а на темељу приходне стране, утврђује расходну страну буџета по наменама које зависе од програмских садржаја корисника буџета и економске политике коју утврђује држава. Наиме, законом о буџету се сваке године одобравају расходи и други издаци, приходи и друга примања, задужења и друге финансијске трансакције Републике Србије. Висина прихода опредељена је финансијским потенцијалом земље. Приход је условљен фискалног потенцијала, а расходи висином прихода и у свом најједноставнијем изразу планирају се као две буџетски уравнотежене стране (билансна равнотежа). Међутим, уколико се планирају већи расходи од прихода, таква ситуација значи планирање буџетског дефицита. Наравно, потребно је разликовати буџетски дефицит од дуга. Дуг у одређеном временском тренутку чини збир свих буџетских дефицита остварених у одређеном временском периоду. Закон о буџетском систему прописује јединствену буџетску класификацију, документацију за израду финансијских планова, систем буџетског књиговодства, критеријуме за контролу и ревизију, као и одговорност за извршење буџета.

Директни корисници буџетских средстава могу стварати обавезе само у оквиру одобрених буџетских апропријација до износа утврђених за поједине намене у буџету, и то сразмерно оствареним примањима буџета.

2.2.1. Модели одређивања буџета

Модели у одређивању буџета представљају смернице како доћи до износа средстава за финансирање буџетске установе, обзиром на то да не постоји универзално решење тачније, не постоји универзалан начин за финансирање рада појединих образовних установа.

У пракси постоје модели за одређивање буџета који се ослањају на индивидуалне процене на бази годишње пријаве образовне установе о својим потребама или оснивач врши доделу средстава од случаја до случаја на бази арбитраже. Предност оваквог приступа је у томе што се води рачуна о специфичним потребама.

Примена формалног модела је заснована на објективним чињеницама где се могу на основу формалних правила укључити у математичке формуле. Примена математичких формула омогућује јаснији и фер приступ, међутим изузима специфичности појединих школа што се може окарактерисати као недостатак.

Основно тежиште програмског буџета је на резултатима који се остварују односно циљевима који се постижу ангажовањем свих ресурса за разлику од постојећег начина планирања буџета по ставкама расхода и издатака. Програмски буџет подразумева три основне функције: класификацију програма према циљевима, поређење трошкова и резултата и дугорочно планирање програма образовања. Оно што је битно истаћи је то да је образовање приступило од 2008. године планирању програмског буџета.

2.3. Финансирања високог образовања у свету

Досадашња пракса финансирања високошколских установа у Србији показала је да зависи пре свега од политичке воље и економске стабилности. Онога тренутка када схватимо улогу високог образовања у развоју друштвене заједнице а тиме и стварање услова за економски развој и раст, тада ће се мењати и политика финансирања високог образовања.

2.3.1. Буџетска средства за финансирање високог образовања

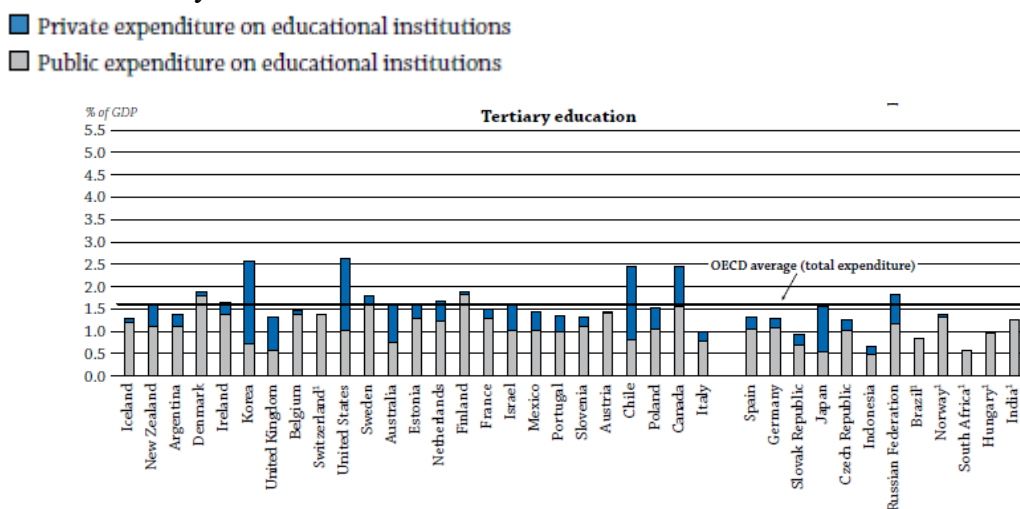
Већина економских анализа високог образовања бави се учешћем високог образовања у БДП-у. Према препоруци коју је дао UNESCO да се за образовање издваја 6% БДП-а, онда све земље у региону изузев Словеније заостају за овим циљем. У просеку земље региона издвајају око 4% БДП-а на образовање док Словенија издваја 6%. Ако посматрамо само високо образовање, онда се може напоменути да према извештају Европске комисије издвајање средстава треба да буде на нивоу од 2% БДП-а⁵.

Табела 6: Учесће високог образовања и истраживања у БДП

Земља	Високо образовање у целини	Истраживање
Црна Гора	1.10%	0.30%
Хрватска	0.72%	0.32%
Словенија	1.26%	Није познато
Србија	0.90%	0.32%

Извор: Финансирање високог образовања у југоисточној Европи: Албанија, Црна Гора, Хрватска, Словенија, Србија, Центар за образовне политике, Београд 2009.: 75

Графикон 1. Издвајања за установе високог образовања изражено кроз проценат у БДП-а за 2009. годину

Извор: OECD, *Education at a Glance 2012*, OECD Indicators, OECD Publishing: 239

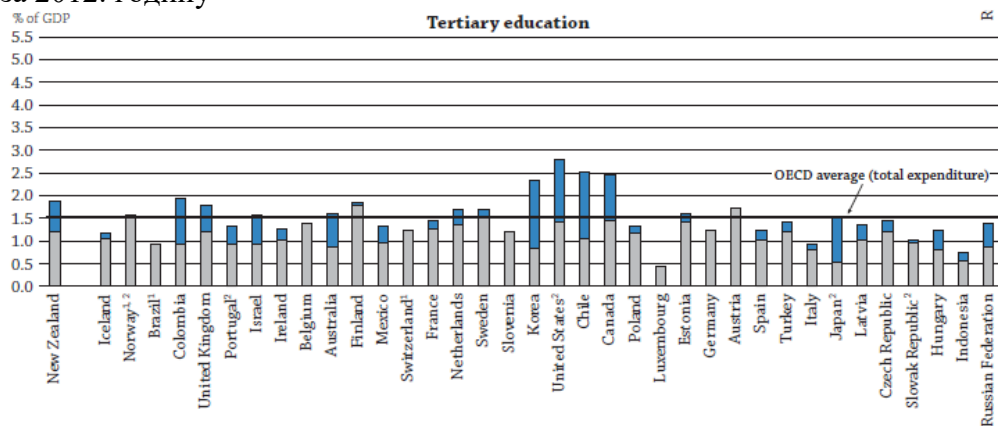
На сајту: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2012_eag-2012-en

⁵ Саопштење Европске комисије Већу Европе и Европском парламенту под називом “Delivering on the Modernisation Agenda for Universities: Education, Research and Innovation“, COM (2006) 208 final, Brisel, 10. 05. 2006., 7 ,

Унапређење модела финансирања високог образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања

Земље попут Данске, Норвешке, Швајцарске су у самом врху по висини буџетских издвајања за високо образовање и креће се од око 1,5% док је у региону западног Балкана тај проценат мањи што се може видети из Графикана 1 и Графикана 2 као упоредне показатеље у периоду од 2009. до 2012. године.

Графикон 2: Издвајања за установе високог образовања изражено кроз проценат у БДП-а за 2012. годину

1. Public expenditure only (for Switzerland, in tertiary education only; for Norway, in primary, secondary and post-secondary non-tertiary education only).

2. Some levels of education are included with others. Refer to "x" code in Table B1.1a for details.

Countries are ranked in descending order of expenditure from both public and private sources on educational institutions in primary, secondary and post-secondary non-tertiary education.

Source: OECD, Table B2.3. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/education/education-at-a-glance-19991487.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933283959>

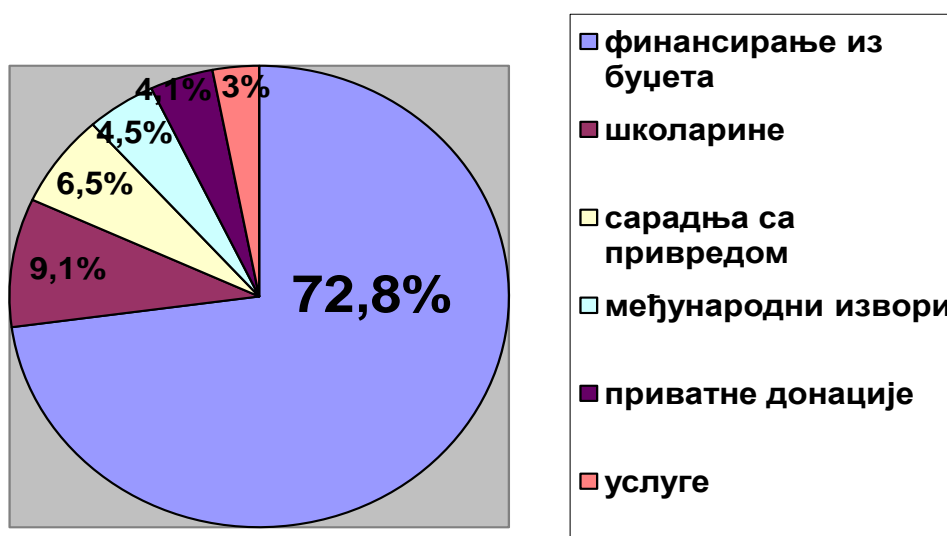
Извор: OECD, *Education at a Glance 2015*, OECD Indicators, OECD Publishing: 230

На сајту: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2015/summary/english_76d4bc29-en?isSummaryOf=/content/book/eag-2015-en, 03.03.2016.

2.3.2. Други извори финансирања високог образовања

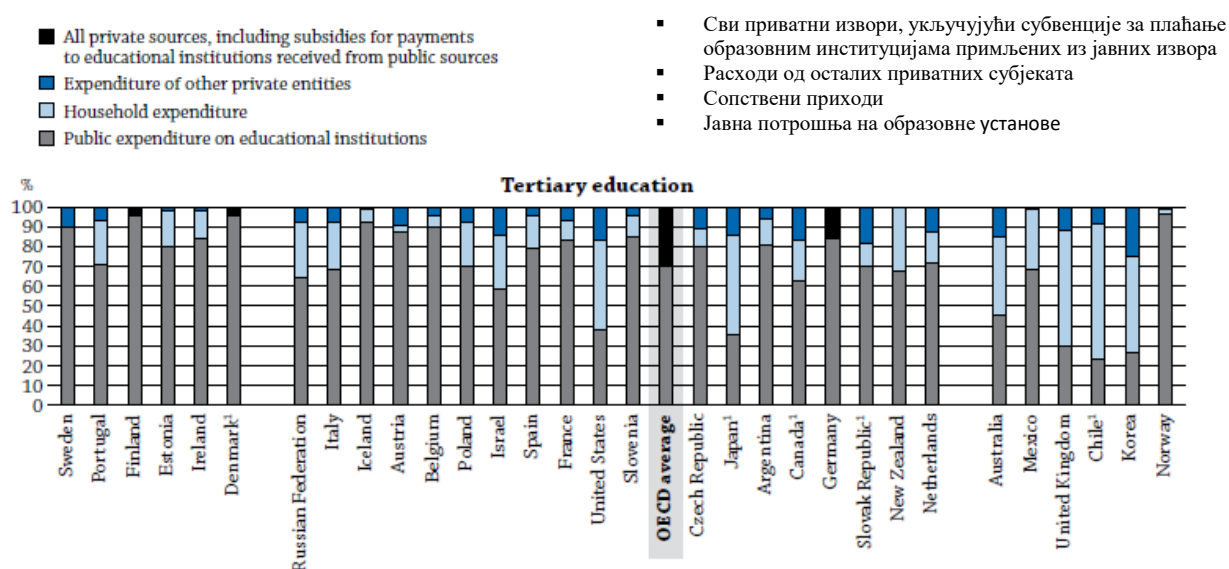
Буџетска средства у финансирању установа високог образовања имају највећи удео у укупним приходима. Међутим, висина буџетских средства која се издвајају високообразовним установама нису довољна за несметано функционисање те се оне финансирају и из других извора. Најчешћи извори финансирања регулисани законским оквирима укључују средства студената који сами носе трошкове студирања, средства из донација, сарадње са привредом, средства из домаћих и страних пројеката и различите саветодавне и научноистраживачке услуге. Према извештајима *European University Association* (Слика 3.), у протеклој деценији просек средстава из јавних прихода се креће на нивоу од 73-75% у укупним приходима које остварују установе високог образовања.

Слика 3.- Трендови финансирања високог образовања у ЕУ

Izvor: European University Association publications 2011, Sustainable Universities II, European universities diversifying income streams , Thomas Estermann & Enora Bennetot Pruvot, 27

Графикон 3: Извори финансирања за покривање расхода на установама високог образовања у 2009. години

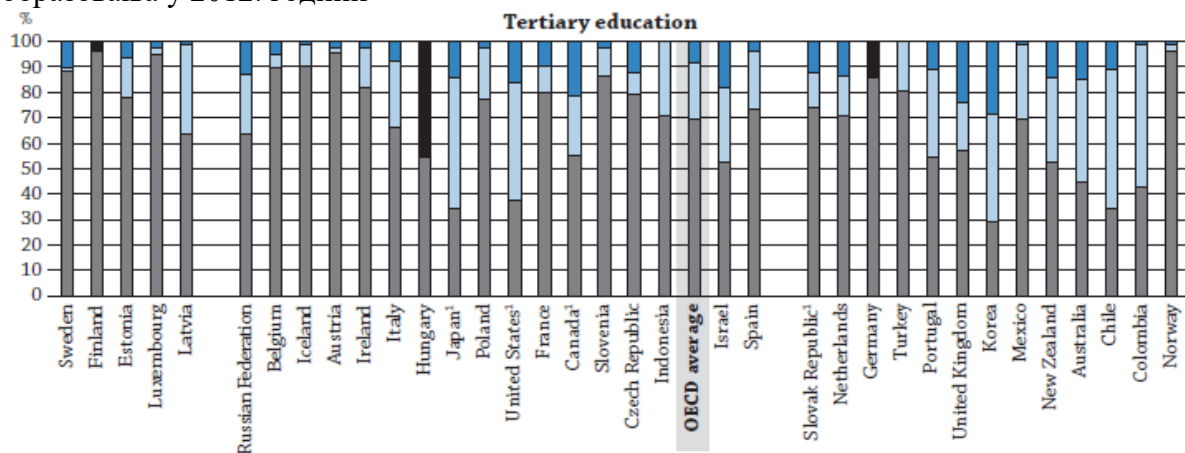

Izvor: OECD (2012), Education at a Glance 2012: OECD Indicators, OECD Publishing, 251
 На сајту: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2012_eag-2012-en

Према извештајима из 2015. године објављеним у публикацији *OECD Indicators, Education at a Glance*, Центра за истраживања и иновације у области образовања (engl.

Centre for Educational Research and Innovation), учешће државе у покривању трошкова у скандинавским земљама креће се у континуитету преко 90% (Графикон 3 и Графикон 4 - упоредни показатељи за период од 2009. до 2012. године).

Графикон 4.- Извори финансирања за покривање расхода на установама високог образовања у 2012. години

1. Some levels of education are included with others. Refer to "x" code in Table B1.1a for details.

Countries are ranked in descending order of the proportion of public expenditure on educational institutions in primary, secondary and post-secondary non-tertiary education.

Source: OECD, Table B3.1. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/education/education-at-a-glance-19991487.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933283996>

Извор: OECD (2012), Education at a Glance 2015: OECD Indicators, OECD Publishing, 244

На сајту: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2015/summary/english_76d4bc29-en?isSummaryOf=/content/book/eag-2015-en, 03.03.2016.

У привредно развијеним земљама често се финансирање високог образовања обезбеђује комбинацијом учешћа државе и средстава из приватних извора. Земље попут САД-а или Јужне Кореје су финансирање високог образовања довеле на такав ниво да се унапред утврђује износ из приватних извора као саставни део средстава из буџет. Тако на пример у САД-у се издваја око 3% средстава за финансирање високог образовања од чега две трећине партиципирају средства из приватних извора док су у Јужној Кореји издвајања за високо образовање око 2,3% БДП од чега су средства из приватних извора 3,5 пута већа од средстава из буџета (Вукасовић и др.2009: 39).

Утицај светске економске кризе оставио је траг и на образовне институције. У највећем делу европских земаља према *European University Association* (Табела 7), износ средстава која се издвајају за високо образовање у периоду од 2008. до 2012. године смањило се за више од 10%. Установе су вођене тиме биле усмерена ка другим изворима финансирања попут ЕУ фондова или јачања сарадње са привредним секторим у циљу обезбеђивања средстава. Наравно да нису све земље биле изложене овом утицају. У неким земљама попут Белгије и Финске буџетска издвајања су била

Унапређење модела финансирања високог образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања

стабилна док је у неким европским земљама забележен и раст буџетских издвајања за високо образовање.

Табела 7: Утицај кризе на финансирање високог образовања, 2008-2012

Смањење буџетских издвајања за више од 10 %	Чешка, Грчка, Мађарска, Исланд, Ирска, Италија, Латвија, Холандија, Португал, Шпанија
Смањење буџетских издвајања до 10%	Хрватска, Естонија
Стабилан буџет	Белгија, Финска
Повећање буџетских издвајања	Аустрија, Француска, Њемачка, Швицарска, Пољска, Словачка, Данска, Норвешка, Шведска

Izvor: European University Association, *EUA's Public Funding Observatory*, June 2012, 1-3

Табела 8: Развој јавног финансирања 2013-2014 (коригован за инфлацију)

Evolution 2013-2014	Country/system	
	change adjusted for inflation (calculation including provisional 2014 rate)	Nominal change (not adjusted for inflation)
10% increase and above	Portugal	Portugal
Between 5% and 10% increase	Poland	Norway, Poland
Between 1% and 5% increase	Belgium (fr), Hungary, Iceland, Norway, Sweden	Belgium (fr), Hungary, Iceland, Netherlands, Sweden
Stable (from -1% to +1%)	Austria, Czech Republic, Italy, Netherlands	Austria, Croatia, Czech Republic, Italy, Slovakia, Slovenia
Between 1% and 5% decrease	Croatia, Slovakia, Slovenia, Spain	Spain
Between 5% and 10% decrease	Ireland, Lithuania	Ireland, Lithuania
Decrease superior to 10%	Greece, United Kingdom	Greece, United Kingdom

Izvor: European University Association, *EUA's Public Funding Observatory*, october 2014:6

2.3.3. Политика финансирања високог образовања

Политика финансирања високошколских установа је различита у готово свим земљама света. То свакоко зависи од економских прилика, политичке свести и спремности да се улаже у образовање као и многих других фактора. Међутим, оно што поједине моделе издваја јесу извори средстава којима се покривају трошкови

пословања образовне установе. Према Бранковићевој (2012)⁶, у пракси се могу издвојити неколико карактеристичних модела финансирања високог образовања који се одликују следећим карактеристикама:

Европски – континентални модел

- Универзитети су јавне институције које се финансирају из буџета
- Сенат универзитета има значајан утицај на руковођење у установама високог образовања;
- Сопствени приходи стечени услугама истраживања не користе се као средства за финансирање наставе;
- Модел је карактеристичан за државе у којима се спроводи социјална политика;
- Школарине су ниске.

У земљама ЕУ у којима се примењује Европски – континентални модел буџетска средства за високо образовање чине 81.9%. Екстреман пример је Норвешка, где су јавни извори средства 97% укупних прихода и примања.

Амерички модел

- Универзитети су првенствено институције у приватном власништву;
- Финансирање се обезбеђује највећим делом путем школарина и донација;
- Мањи део средстава добија се из федералног буџета или локалних влада
- Установама руководи председник и управни одбор;
- Синергија између истраживачког и наставног процеса ствара могућност протока идеја, људског и финансијског капитала међу високошколским установама и друштва;
- Нешто испод 40% средстава остварује се из буџета (Графикон 2).

---

⁶ Нина Бранковић, непубликован текст „Систем финансирања Високог образовања у Босни и Херцеговини“ 2012:20-23, према Pere E, Minxhozi Lj.:“ Financing Albanian higher education: growth between the public and private sectors”, Economic Faculty, European University of Tirana, Tirana, Albania Version of record first published in European Journal of Higher Education: 27 Jul 2011, Publisher: Routledge

Организација америчког система високошколских институција је једна од најуспешнијих у свету. Према *World Univerity Rankings*, на листи најбоље пласираних универзитета управо се налазе универзитети из Америке.⁷

Британски модел (УК, Ирска, Шпанија)

- Посебна врста високошколских институција - нити су у државном нити у приватном власништву;
- Представљају јавне институције које влада подржава али их не финансира у потпуности;
- Финансирање осигурава *British Exchequer*;⁸
- Школарине је виша у односу на универзитетима у Европи;
- Најбоље академско особље ради у британским институцијама;
- У просеку за покривање трошкова око 30% средстава остварује се из јавних прихода, око 60% из сопствених прихода (школарине, породична давања) и кроз приватни сектор обезбеђује се 10% (Графикон 2).

За разлику од Британије у Шпанији је систем заснован на децентрализацији извора финансирања. То значи да постоји финансијско ограничење надлежног министарства чије су надлежности већим делом пренешене на локални ниво.

Јапански модел

- Традиција земаља источне Азије је да породице финансирају високо образовање за своју децу;
- Породице имају кључну улогу у финансирању високог образовања у поређењу са изворима из буџетских средстава;
- Сматра се водећим моделом приватизације високог образовања;

---

⁷ Rankings of Top Universities in the World, 2015 Best Global Universities <http://www.university-list.net/rank.htm>

⁸ Одељење Владе Уједињеног Краљевства која обезбеђује финансијску сугурност и тиме даје британским универзитетима више аутономије за разлику од универзитета у Европи

-
- Од укупног износа средстава готово 2/3 су обезбеђена из приватних извора, од чега је преко 50 % обезбеђују породице студената;
  - Према укључености приватног сектора у финансирање високог образовања у земљама ОЕЦД-а Јапан и Кореја су у самом врху те се сматра најекстремнијим моделом;
  - Држава је успоставила процедуре које осигуравају да тржиште обезбеђује средства само за оне високошколске установе које у потпуности испуњавају критеријуме квалитета наставног процеса;

У групу земаља са највећим уделом приватних средстава намењених за финансирање установа високог образовања припада и Аустралија док је предводник Чиле, где се преко 90% средстава за финансирање високог образовања обезбеђује из приватних извора (Графикон 2). За разлику од њих земље попут Шведске, Финске, Данске и Исланда припадају оној групи са најмањим уделом приватних средстава.

2.4. Систем финансирања образовања у Србији

Образовне установе чији је оснивач Република Србија имају карактер буџетског финансирања. Овакав начин финансирања је заснован на организационом принципу, што онемогућује ефикасну алокацију средстава и средства се глобално распоређују на нивое образовања. Финансијска средства које издваја држава за образовање су само део укупних улагања за образовање и морају се узети у обзир средства која издвајају родитељи, ученици, студенти и сви други корисници услуга.

Економска криза у Србији деведесетих година оставила је озбиљне последице на образовање. Укупни годишњи владини трошкови за образовање по студенту опали су током деведесетих, заједно са општим падом бруто националног дохотка. Највећи пад забележен је у средњем образовању, где су између 1990. и 1999. трошкови по ученику смањени за 57%. Трошкови образовања износили су у 1990-ој 3,5% а у 1999. 3,2% бруто националног дохотка. Просек за земље ОЕЦД је 6,4%. Смањење средстава за образовање одразило се на зараде наставника и осталих запослених у образовном сектору. Зараде су постале екстремно ниске и у апсолутном и у релативном износу. Просечна нето зарада запослених у образовном сектору износила је 33\$ у октобру 2000, приближно, дакле, 1 долар дневно, што представља међународно признат критеријум

сиромаштва. Садашња ситуација у образовању услед опадања вредности друштвеног производа има за последицу све мањег издвајања финансијских средстава за образовање, што повлачи за собом смањење квалитета образовања. Међутим, оно што је данас битно, је како превазићи постојећу кризу финансирања образовања и ићи у корак са савременим светским токовима (Извештај Министарства просвете и спорта РС, 2008).

На основу Закона о министарствима, Закона о основама система образовања и васпитања, Закона о високом образовању и Закона о ученичком и студентском стандарду одређена је надлежност Министарства и установа у доношењу и финансирању наставних планова и програма из којих произилазе сви други програми везани за реализацију наставног процеса и васпитно образовног рада са ученицима и студентима.

Према Уредби о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета и Уредби о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на вишим школама чији је оснивач Република утврђују се нормативи и стандарди наставних и ненаставних радника, нормативи и стандарди пословања и начин обрачуна материјалних средстава факултетима, универзитетима и вишим школама као и средства за плате и коефицијенти за обрачун и исплату плата.

Финансирању образовних установа која су на буџету РС, своја права на финансијска средства а за реализацију Програма рада и наставних планова, утврђују се посебно за сваку установу. Законом је прописано да се средства за обављање делатности у току једне школске године обезбеђују у складу са програмом рада високошколске установе и расположивим могућностима буџета за финансирање високог образовања. Како је то део средстава које остварују високообразовне установе, за потпунију слику стања морају се узети у обзир и средства која издвајају и студенти.

Нормативе и стандарде рада високошколских установа и материјална средства утврђује Влада на предлог Националног савета и по прибављеном мишљењу конференције академија струковних студија, а уговор о финансирању се закључује између самосталних високошколских установа и Владе РС.

2.4.1. Финансирање високог образовања као фундаментални проблем у његовом развоју

„Финансирање високог образовања у Србији је велики изазов, који произилази из напора које Србија чини у процесу усвајања и имплементације стандарда образовања Европске уније, у циљу придруживања заједничком европском образовном простору. Стога је и економија образовања изузетно важан чинилац у области високог образовања у Србији, иако је она у Србији најчешће сведена искључиво на дискусију о изворима финансирања.“ (Жаркић Локсимовић., и др., 2013: 2)

За потребе образовања данас се у свим развијеним земљама издвајају велика средства. Лоша економска ситуација у нашој земљи и рестриктивне мере које се спроводе ограничавају финансијске ресурсе и свакако да утиче и оставља последице на образовање. Дакле, стално је питање како превазићи тешкоће у финансирању образовања, као веома сложенем појавом.

2.4.2. Индикатори за утврђивање обима средстава

Према Уредби о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета и Уредби о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на високим школама чији је оснивач, утврђују се нормативи и стандарди наставних и ненаставних радника, нормативи и стандарди трошкова пословања и начин обрачуна материјалних средстава факултетима, универзитетима и високим школама, као и средства за плате и коефицијенти за обрачун и исплату плата.

Индикатори за утврђивање обима средстава представљају мерила на основу који нека образовна установа може остварити право на одређени износ средстава из буџета, односно представљају норматив и стандард за утврђивање висине материјалних средстава образовним установама. Квалитативна и квантитативна оцена рада и услова рада и посебних карактеристика факултета, представљају основу за утврђивање нивоа финансирања. Све обавезе које преузима директни корисник буџета морају бити у складу са квотама за које су прописане за текућу фискалну годину а све финансијске обавезе морају бити плаћене искључиво у готовини са рачуна трезора.

Директни корисници буџета имају обавезу да сачине финансијски план који представља писмено објашњење и финансијски захтев.

Финансијски план се састоји из три дела:

1. захтев за текуће издатке
2. захтев за додатним средствима
3. захтев за основним средствима, капиталне пројекте и набавку опреме

У изради буџета користе се основни и помоћни индикатори:

Основни индикатори

- Број студената
- Број одељења, наставних група, студијских програма
- Број часова по предметима
- Површина објекта (м² по студенту)

Помоћни индикатори

- Претходно искуство- норме за одређивање материјалних трошкова увећано за стопу инфлације
- Специфичне карактеристике школске популације или локација школе
- Присуство деце са посебним потребама
- Карактеристике наставног особља
- Природно окружење школа- клима, урбана или рурална средина
- Тип школе-општи смер, технички смер...
- Друге променљиве-спортски објекти, тип огрева...

2.5. Право на финансирање високообразовних установа у Србији

Високо образовање је превасходно регулисано Законом о високом образовању. Закон о високом образовању регулише и рад универзитета и рад високих школа или академија струковних студија, тј. неуниверзитетски сектор. Од других релевантних законских документа, треба поменути да је студентски стандард регулисан Законом о студентском и ученичком стандарду. Акредитација високошколских установа и студијских програма је регулисана Законом о високом образовању, као и сетом правилника и стандарда. На основу Закона о министарствима, Закона о основама система образовања и васпитања, Закона о високом образовању, одређена је надлежност Министарства и установа у доношењу и финансирању наставних планова и програма везаних за реализацију наставног процеса и васпитно образовног рада са ученицима и студентима.

Према Уредби о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета и Уредби о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на вишим школама чији је оснивач Република, утврђују се нормативи и стандарди наставних и ненаставних радника, трошкова пословања, начин обрачуна материјалних средстава као и средства за зараде и коефицијенти за обрачун и исплату зарада.

2.5.1. Извори финансирања

Високошколске установе у складу са Законом за обављање своје делатности могу стицати средства из више извора:

- средства која обезбеђује оснивач
- школарине
- донације, поклони и завештања
- средства за финансирање научноистраживачког и стручног рада
- накнада за комерцијалне и друге услуге
- оснивачка права из уговора са трећим лицима
- други извори у складу са законом

Установе чији је оснивач Република, односно финансира се из буџета Републике Србије, стиче средства за спровођење одобрених, односно акредитованих студијских програма у складу са програмом рада. Орган управљања високошколске установе одговоран је министарству за наменско трошење средстава из буџета.

Средства која се обезбеђују из буџета Републике Србије намењена су за:

- плате запослених
- материјалне трошкове
- текуће и инвестиционо одржавање
- опрему
- обнављање библиотечног фонда
- капиталног одржавања објекта
- друге намене у складу са законом

Високошколска установа има обавезу да сваке године достави Министарству просвете податке на основу којих се утврђује право на број извршилаца који је неопходан за реализацију програма рада и наставних планова.

Елементи за утврђивање права на број извршилаца су:

- број и структура стално запослених са пуним радним временом
- број запослених којима се увећава плата по основу функције
- број студената који су први пут уписани на терет буџета
- број студената који су уписани по неком другом основу
- подаци о броју зграда
- број књига у библиотеци

Уредбом о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатност које се финансира из буџета, сви факултети су разврстани у девет нормативних група. Уредбом о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на вишим школама којима је оснивач Република, више школе су разврстане у пет нормативних група. Нормативна група даје податак колико студената чини групу за предавања а колико за вежбе. Однос броја први пут уписаних студената по годинама и прописаног броја студената по нормативној групи који припада установи, даје податак

о броју нормативно-наставних група. На основу броја стално запослених и норматива потребног броја наставника и сарадника добија се финансирани број који се множи са просечним коефицијентом за наставно особље. Право на број ваннаставног особља установе утврђује се у складу са прописаним нормативима и стандардима, а на основу броја студената, наставног особља, броја лабораторија, библиотечног фонда, површине и броја зграда.

2.5.2. Додатни извори финансирања школа

Школе могу да користе и друге изворе финансирања што подразумева испољавање иницијативе у њиховом прикупљању.

Додатни извори финансирања могу бити:

- Донације
- Спонзорства
- Приходи од реклама (школски простор, школски часопис)
- Банке
- Средства од рентирања објеката (сале, игралишта, учионице)
- Средства од пружања услуга (фотокопирање, продаја књига, курсеви)
- Приходи од организовања посебних догађаја (изложбе, концерти)

2.5.3. Категорије сопствених прихода

1. Остварени приходи од школарине студената

Ови приходи имају третман јавних прихода и служе за подмирење расхода као што су материјални трошкови, трошкови одржавања објекта и опреме, дела плата запослених и други расходи предвиђени финансијским планом установе. За висину школарине сагласност даје Министарство просвете.

2. Приходи који се остварују продајом робе или услуга:

- Интелектуалне услуге

- Штампање и продаја књига и друге литературе
- Продаја робе уколико су саме школе произвеле
- Остали приходи остварени продајом роба и услуга

Ови приходи су сопствени приходи који су остварени ангажовањем ресурса изван основне делатности и морају се исказати финансијским планом. Високошколска установа може ова средства користити према финансијском плану или за увећање плата запослених до 30%.

3. Приходи остварени издавањем имовине у закуп или на коришћење

Законом је прописано да корисници имовине Републике Србије не могу имовину издавати у закуп или коришћење без сагласности Дирекције за имовину РС. Овако остварени приход се не може третирати као сопствени и уколико се начини расход из ове категорије прихода, он има третман ненаменског трошења средстава.

4. Донације

Средства из донација могу бити у новчаним износима или у натуралним вредностима роба и услуга. Средства у новчаним износима користе се наменски за финансирање трошкова образовања и усавршавања, трошкове адаптације и изградње објеката, набавке опреме и др.

5. Кредити

Из средстава кредита могуће се финансирати:

- изградња и адаптација зграда и грађевинских објеката
- куповина опреме
- образовање и усавршавање запослених у образовању
- материјал за образовање

6. Приходи од родитеља и ученика

Ове приходе чине новчана средства која се строго наменски користе. Она су наменски примљена на име услуга екскурзија студентских, студентске мензе, помоћи за побољшање услова рада и др.

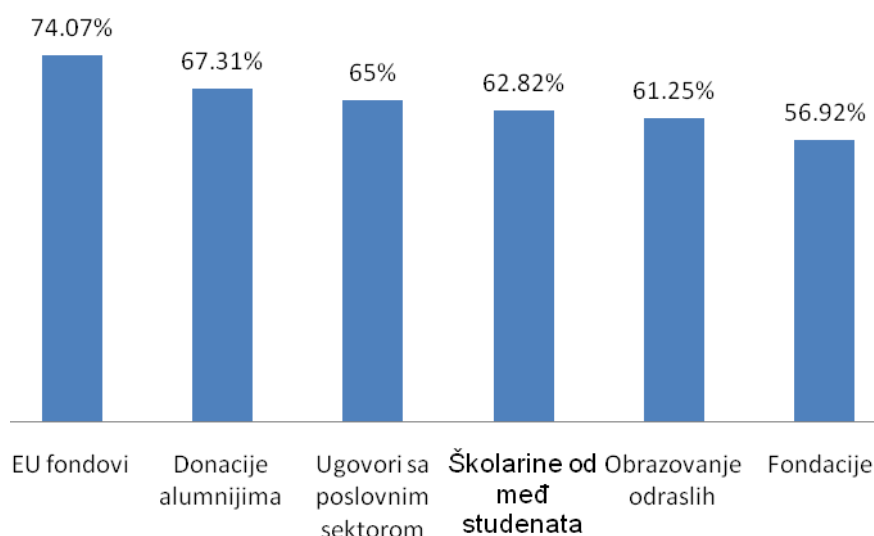
3. ТРЕНДОВИ РАЗВОЈА ФИНАНСИРАЊА ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА

3.1. Извори финансирања високог образовања

Приликом креирања ефикасног система финансирања неопходно да држава успостави равнотежу између аутономије високообразовних установа и надзора над њеним радом. То значи да се искључује могућност непрекидног мешања у рад високошколских установа онога ко је финансира али да задржава право да захтева да се пословање води на транспарентан начин уз подношење периодичних извештаја (Турајлић, 2007: 22).

Према истраживачкој политици земаља ЕУ, у истраживачким пројектима тежња је да се достигне ниво од 3% БНД и то на начин да се око 1,% издваја из буџета као јавна средства док би се остатак остварио из истраживачких пројеката односно приватних инвестиција (Бранковић и др., 2012: 45). Средства добијена за истраживачке пројекте су намењена искључиво за истраживање и развој универзитета, опремање лабораторија и финансирање младих истраживача и студената докторских студија. Код нас су искуства у потпуној супротности наведеном јер нема оних који би озбиљније финансирани у истраживачке пројекте или се оно мало добијених средстава утроше на хонораре наставника и сарадника на пројекту.

Графикон 5: Извори финансирања високообразовних институција у Европи 2012

Izvor: Систем финансирања високог образовања у Босни и Херцеговини⁹

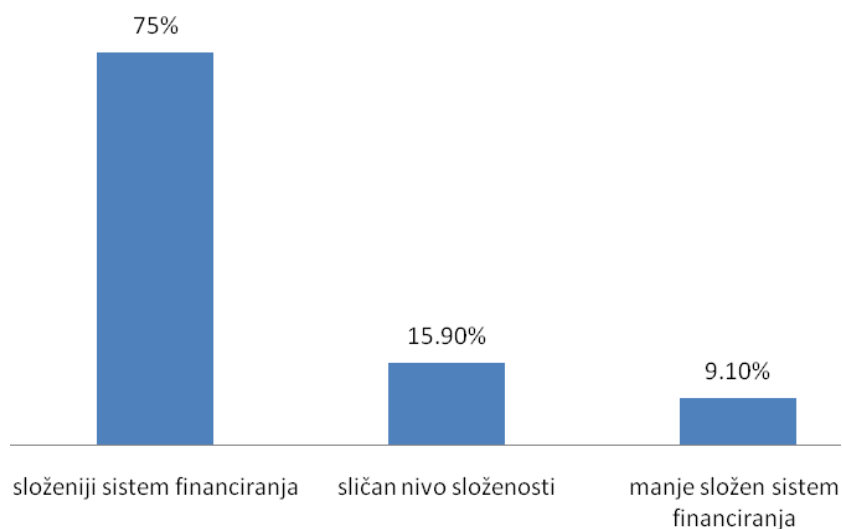
⁹ Ibid.:62

Тренд омасовљавања високог образовања и повећање броја студената подразумева да ће високообразовне установе бити приморане да обезбеде нове изворе финансирања јер средства из јавних фондова неће бити довољна. Према истраживањима на високошколским установама постоји више од 100 различитих извора финансирања што додатно компликује планирање и управљање финансијама (Бранковић, 2012: 61). Графикон 5 указује на чињеницу да су очекивања таква да ће се финансирање из европских фондова у наредном периоду повећати готово за 75%.

Каква је перцепција универзитета о сложености ЕУ финансијског руковођења приказано је у Графикону 6.

Графикон 6: Перцепција универзитета о сложености ЕУ финансијског руковођења у области високог образовања у односу на националне системе, 2012.година

Извор: Систем финансирања високог образовања у Босни и Херцеговини (*Ibid.*: 63)¹⁰

Међутим, како ауторка наводи према подацима Европске Комисије обезбеђена је нова генерација ЕУ фондова за финансирање научно-истраживачког рада, наставног процеса и иновација у образовању као што је приказано у Табели 9.

---

¹⁰ Према The European University Association, "The impact of the economic crisis on higher education in Europe", EAU Funding Forum 2012.

Табела 9: Извори финансирања ЕУ почев од 2014. године

Нова линија финансирања	Линије финансирања на које се нова линија наставља
Cohesion policy Предлог буџета: 336 милиона евра	European Regional Development Fund European Social Fund Cohesion Fund European Agricultural Fund for Rural Development European Maritime and Fisheries Fund
Horizon 2020 Предлог буџета: 8 336 милиона евра	Successor to 7 th Framework programme Includes Joint Technology Initiatives European Research Council European Institute of Technology
Erasmus for All Предлог буџета: 19 336 милиона евра	Successor to Lifelong Learning Programme Also includes Erasmus Mundus Tempus Alfa Edulink Cooperation with industrialised countries Youth in Action + sports funding

Извор: Систем финансирања високог образовања у Босни и Херцеговини¹¹

Нови извори финансирања за нас представљају непознаницу и управљање њима ће се значајно разликовати у односу на садашње. Сложеност ових средстава ће се најпре огледати у процедурама и критеријумима за аплицирање, спровођење и контролу извршеног буџета што ће бити другачије од досадашње праксе.

3.2. Утицај тржишта рада на политику уписа студената

Уписна политика државе на високошколским установама утврђује се у складу са актима којим се дефинише област за обављање делатности високог образовања. Дозвола за рад и Решење о акредитацији високошколске установе су документи којим се потврђује између осталог и испуњености просторних, кадровских и материјално-техничких услова. У складу са тим Акредитациона комисија утврђује укупан број

¹¹ Ibid.:62-63

студената на студијском програму док се од оснивача добија сваке године сагласност о броју буџетских студената на нивоу установе и степена студија.

Из досадашње праксе може се закључити да се број студената на свим високошколским установама пре свега утврђује на основу просторних капацитета за организацију студијских програма, капацитетима наставног особља, информатичкој опреми, библиотечким јединицама и другим наставним средствима. При томе високошколске установе могу затражити проширење од 10% сваке године. Из Табела 10 и 11 може се приметити велик број акредитованих високошколских установа. Број студијских програма који се реализују на свим установама изузетно је велик, а међу њима постоји пуно истих или сличних.

Табела 10: Преглед статистичких података о броју уписаних студената 2014-2015.

Новоуписани студенти на академске/струковне студије у 2014/15.									
Приказани су подаци о студентима који су први пут уписали прву годину студија на државним и приватним факултетима и високим школама по регионима, начину финансирања и полу студената.									
Територија	Студенти								
	укупно			на буџету			самофинансирајући		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	52741	24737	28004	26910	11704	15206	25831	13033	12798
Државни факултети	32305	13868	18437	20593	8561	12032	11712	5307	6405
Приватни факултети	6216	3371	2845	-	-	-	6216	3371	2845
Државне високе школе	12698	6609	6089	6317	3143	3174	6381	3466	2915
Приватне високе школе	1522	889	633	-	-	-	1522	889	633

Извор: Републички завод за статистику, Саопштење број 353 од 25.12.2014. године, На сајту: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=128>, 04.03.2016.

Табела 11: Преглед статистичких података о броју уписаних студената 2015-2016.

Новоуписани студенти на академске/струковне студије у 2015/16.									
Приказани су подаци о студентима који су први пут уписали прву годину студија на државним и приватним факултетима и високим школама по регионима, начину финансирања и полу студената.									
Територија	Студенти								
	укупно			на буџету			самофинансирајући		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	51855	24506	27349	26698	11783	14915	25157	12723	12434
Државни факултети	31500	13630	17870	20650	8717	11933	10850	4913	5937
Приватни факултети	5934	3254	2680	-	-	-	5934	3254	2680
Државне високе школе	12868	6692	6176	6048	3066	2982	6820	3626	3194
Приватне високе школе	1553	930	623	-	-	-	1553	930	623

Извор: Републички завод за статистику, Саопштење број 345 од 25.12.2015. године, На сајту: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=126>, 04.03.2016.

Унапређење модела финансирања високог образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања

Табела 12: Преглед статистичких података о броју уписаних студената према начину финансирања 2012-2013. и дипломираних студената

5.11. УПИСАНИ СТУДЕНТИ ПРЕМА НАЧИНУ ФИНАНСИРАЊА И ПОДРУЧЈУ ОБРАЗОВАЊА, ШКОЛСКА 2012/13. ГОДИНА
STUDENTS ENROLLED IN TERTIARY EDUCATION, FINANCING AND FIELDS OF EDUCATION, 2012/13 SCHOOL YEAR

	Укупно Total		Финансирани из буџета Budget financed		Подручје образовања / Field of education								
	свега All	жене Females	свега All	жене Females	образовање Education	уметност Arts	друштвене науке, поштовање и право Social sciences, business and law	природне науке, математика и информатика Natural sciences, mathematics and computing	техника, производња и грађевинарство Engineering, manufacturing and construction	пољопривреда и ветеринарство Agriculture and veterinary	здравство и социјална заштита Health and welfare	услуге Services	
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	238945	133427	106484	63408	16958	25832	84459	24152	38216	8060	21714	19554	REPUBLIC OF SERBIA
Државни факултети	162098	95198	89271	54262	12186	22381	47703	17541	27673	6649	17046	10919	State faculties
Приватни факултети	30198	15138	-	-	424	1393	22924	1950	775	372	538	1822	Private faculties
Државне високе школе	41369	20727	17213	9146	4348	2058	10386	4421	9768	1039	3240	6109	State higher schools
Приватне високе школе	5280	2364	-	-	-	-	3446	240	-	-	890	704	Private higher schools

5.12. УПИСАНИ СТУДЕНТИ ПРЕМА ВРСТИ И СТЕПЕНУ СТУДИЈА, НАЧИНУ ФИНАНСИРАЊА И ПОЛУ, ШКОЛСКА 2012/13. ГОДИНА
STUDENTS ENROLLED IN TERTIARY EDUCATION, TYPES AND LEVEL OF STUDIES, FINANCING AND SEX, 2012/13 SCHOOL YEAR

	Студенти / Students									
	укупно / Total			финансирани из буџета Budget financed			самофинансирајући Self-financed			
	свега All	мушки Males	женски Females	свега All	мушки Males	женски Females	свега All	мушки Males	женски Females	
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	238945	105518	133427	106484	43076	63408	132461	62442	70919	REPUBLIC OF SERBIA
Студије првог степена	193255	87021	106234	85211	34924	50287	108044	52097	55947	First stage studies
Основне академске студије	145711	62964	82747	67131	26466	40665	78580	36498	42082	Basic academic studies
Основне струковне студије	47544	24057	23487	18080	8458	9622	29464	15599	13865	Basic vocational studies
Студије другог степена	37133	14681	22452	19153	7073	12080	17980	7608	10372	Second stage studies
Академске студије-мастер и интегрисане студије	33214	12764	20450	19109	7047	12062	14105	5717	8388	Master and integrated studies
Специјалистичке струковне студије	2921	1538	1383	27	20	7	2894	1518	1376	Specialist vocational studies
Специјалистичке академске студије	998	379	619	17	6	11	981	373	608	Specialist academic studies
Студије трећег степена	6281	2756	3525	1646	789	857	4635	1967	2668	Third stage studies
Докторске академске студије	6281	2756	3525	1646	789	857	4635	1967	2668	Doctorate academic studies
Стари програм	2276	1060	1216	474	290	184	1802	770	1032	Former programme

5.13. ДИПЛОМИРАНИ СТУДЕНТИ ПРЕМА ВРСТИ И СТЕПЕНУ СТУДИЈА И НАЧИНУ ФИНАНСИРАЊА, 2012.
GRADUATED STUDENTS IN TERTIARY EDUCATION BY TYPE AND LEVEL OF STUDIES AND FINANCING, 2012

	Студенти / Students									
	укупно / Total			финансирани из буџета Budget financed			самофинансирајући Self-financed			
	свега All	мушки Males	женски Females	свега All	мушки Males	женски Females	свега All	мушки Males	женски Females	
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	47797	19867	27930	23639	9254	14385	24158	10613	13545	REPUBLIC OF SERBIA
Студије првог степена	16502	7103	9399	7101	2810	4291	9401	4293	5108	First stage studies
Основне академске студије	6318	2741	3577	3405	1433	1972	2913	1308	1605	Basic academic studies
Основне струковне студије	10184	4362	5822	3696	1377	2319	6488	2985	3503	Basic vocational studies
Студије другог степена	27557	11008	16549	15198	5872	9326	12359	5136	7223	Second stage studies
Академске студије – мастер и интегрисане студије	25785	10226	15559	15176	5864	9312	10609	4362	6247	Master and integrated studies
Специјалистичке струковне студије	1464	696	768	9	5	4	1455	691	764	Specialist vocational studies
Специјалистичке академске студије	308	86	222	13	3	10	295	83	212	Specialist academic studies
Студије трећег степена	750	392	358	145	72	73	605	320	285	Third stage studies
Докторске академске студије	750	392	358	145	72	73	605	320	285	Doctorate academic studies
Стари програм	2988	1364	1624	1195	500	695	1793	864	929	Former programme

Извор: Републички завод за статистику, Статистички годишњак Републике Србије 2014, 105-108, (СТАТ. ГОД. СРБ. 2012) На сајту: <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=128>, 04.03.2016.

Табела 13: Преглед статистичких података о броју уписаних студената према начину финансирања 2013-2014. и дипломираних студената

	5.11. УПИСАНИ СТУДЕНТИ ПРЕМА НАЧИНУ ФИНАНСИРАЊА И ПОДРУЧЈУ ОБРАЗОВАЊА, ШКОЛСКА 2013/14. ГОДИНА				STUDENTS ENROLLED IN TERTIARY EDUCATION, FINANCING AND FIELDS OF EDUCATION, 2013/14 SCHOOL YEAR								
	Укупно <i>Total</i>		Финансирани из буџета <i>Budget financed</i>		Подручје образовања / <i>Field of education</i>								
	свега <i>All</i>	жене <i>Females</i>	свега <i>All</i>	жене <i>Females</i>	обра- зовање <i>Educa- tion</i>	умет- ност <i>Arts</i>	дру- штвене науке, посло- вање и право <i>Social sciences, business and law</i>	природ- не науке, мате- матика и инфор- матика <i>Natural sciences, mathe- matics and comput- ing</i>	техника, прои- зводња и грађе- винар- ство <i>Enginee- ring, manufac- turing and constru- ction</i>	пољопри- вара и ветери- нарство <i>Agricul- ture and veterinary</i>	здрав- ство и соци- јална заштита <i>Health and welfare</i>	услуге <i>Ser- vices</i>	
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	242848	134448	104433	61251	16790	25511	83806	27212	38337	8786	20828	21578	REPUBLIC OF SERBIA
Државни факултети	164593	95623	87316	52203	11984	22106	46095	19667	28750	7541	15463	12987	State faculties
Приватни факултети	30203	15072	-	-	363	1378	23846	1850	412	154	628	1572	Private faculties
Државне високе школе	43276	21617	17117	9048	4443	2027	11070	5316	9175	1091	3798	6356	State higher schools
Приватне високе школе	4776	2136	-	-	-	-	2795	379	-	-	939	663	Private higher schools

5.12. УПИСАНИ СТУДЕНТИ ПРЕМА ВРСТИ И СТЕПЕНУ СТУДИЈА, НАЧИНУ ФИНАНСИРАЊА И ПОЛУ, ШКОЛСКА 2013/14. ГОДИНА

	STUDENTS ENROLLED IN TERTIARY EDUCATION, TYPES AND LEVEL OF STUDIES, FINANCING AND SEX, 2013/14 SCHOOL YEAR									
	Студенти / <i>Students</i>									
	укупно / <i>Total</i>			финансирани из буџета <i>Budget financed</i>			самофинансирајући <i>Self-financed</i>			
свега <i>All</i>	мушки <i>Males</i>	женски <i>Females</i>	свега <i>All</i>	мушки <i>Males</i>	женски <i>Females</i>	свега <i>All</i>	мушки <i>Males</i>	женски <i>Females</i>		
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	242848	108400	134448	104433	43182	61251	138415	65218	73197	REPUBLIC OF SERBIA
Студије првог степена	195686	89247	106439	84047	35240	48807	111639	54007	57632	First stage studies
Основне академске студије	147928	64815	83113	66035	26785	39250	81893	38030	43863	Basic academic studies
Основне струковне студије	47758	24432	23326	18012	8455	9557	29746	15977	13789	Basic vocational studies
Студије другог степена	38397	15358	23039	18321	6980	11341	20076	8378	11698	Second stage studies
Академске студије – мастер и интегрисане студије	33460	13127	20333	18254	6947	11307	15206	6180	9026	Master and integrated studies
Специјалистичке струковне студије	3928	1753	2175	38	18	20	3890	1735	2155	Specialist vocational studies
Специјалистичке академске студије	1009	478	531	29	15	14	980	463	517	Specialist academic studies
Студије трећег степена	7721	3339	4382	1930	928	1002	5791	2411	3380	Third stage studies
Докторске академске студије	7721	3339	4382	1930	928	1002	5791	2411	3380	Doctorate academic studies
Стари програм	1044	456	588	135	34	101	909	422	487	Former programme

5.13. ДИПЛОМИРАНИ СТУДЕНТИ ПРЕМА ВРСТИ И СТЕПЕНУ СТУДИЈА И НАЧИНУ ФИНАНСИРАЊА, 2013.

	GRADUATED STUDENTS IN TERTIARY EDUCATION BY TYPE AND LEVEL OF STUDIES AND FINANCING, 2013									
	Студенти / <i>Students</i>									
	укупно / <i>Total</i>			финансирани из буџета <i>Budget financed</i>			самофинансирајући <i>Self-financed</i>			
свега <i>All</i>	мушки <i>Males</i>	женски <i>Females</i>	свега <i>All</i>	мушки <i>Males</i>	женски <i>Females</i>	свега <i>All</i>	мушки <i>Males</i>	женски <i>Females</i>		
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	50728	21388	29340	23722	9364	14358	27006	12024	14982	REPUBLIC OF SERBIA
Студије првог степена	18223	8179	10044	8072	3409	4663	10151	4770	5381	First stage studies
Основне академске студије	7163	3118	4045	3939	1645	2294	3224	1473	1751	Basic academic studies
Основне струковне студије	11060	5061	5999	4133	1764	2369	6927	3297	3630	Basic vocational studies
Студије другог степена	29911	12001	17910	14886	5639	9247	15025	6362	8663	Second stage studies
Академске студије – мастер и интегрисане студије	27916	11007	16909	14699	5518	9181	13217	5489	7728	Master and integrated studies
Специјалистичке струковне студије	1708	867	841	177	117	60	1531	750	781	Specialist vocational studies
Специјалистичке академске студије	287	127	160	10	4	6	277	123	154	Specialist academic studies
Студије трећег степена	741	385	356	157	78	79	584	307	277	Third stage studies
Докторске академске студије	741	385	356	157	78	79	584	307	277	Doctorate academic studies
Стари програм	1853	823	1030	607	238	369	1246	585	661	Former programme

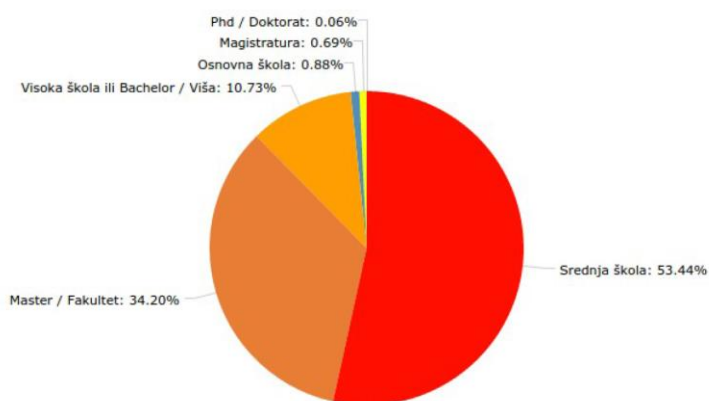
Извор: Републички завод за статистику, Статистички годишњак Републике Србије 2015, 107-110, (СТАТ. ГОД. СРБ. 2015), На сајту: <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=126>, 04.03.2016.

Према броју уписаних студената и броју дипломираних студената (Табела 12 и Табела 13), можемо се запитати да ли, и у којој мери се приликом анализе и планирања уписне политике на националном нивоу (одређивање броја студената на појединим студијским програмима) или током процеса акредитације, узимају у обзир индикатори незапослености или показатељи са тржишта рада.

Према Националној служби за запошљавање најтраженија занимања која пудразумевају академски ниво образовања су доктори медицине, дипломирани правници, дипломирани економисти, инжињери електротехнике и машинства и ИТ стручњаци. Са основним струковним школама убедљиво предњаче васпитачи. Слични подаци се могу утврдити на сајту који се бави оглашавањем конкурса за посао као што су „Послови.инфостуд“ . Према наведеном сајту у извештајима за од 2013. до 2015. године, наводе су она се радна места на којима се лакше могло доћи до запослења. Позиције на којима је било најмање конкурисања у односу на број објављених огласа, јер се будући стручњаци из ових области мобилишу од стране послодаваца још док су на факултетима, од 2013. до 2015. године биле:

1. JAVA програмер
2. PHP програмер
3. *.NET Developer*
4. Софтвер инжењер
5. *IOS Developer*

Слика 4:Најчешће тражена стручна спрема према постављеним огласима у 2013. години

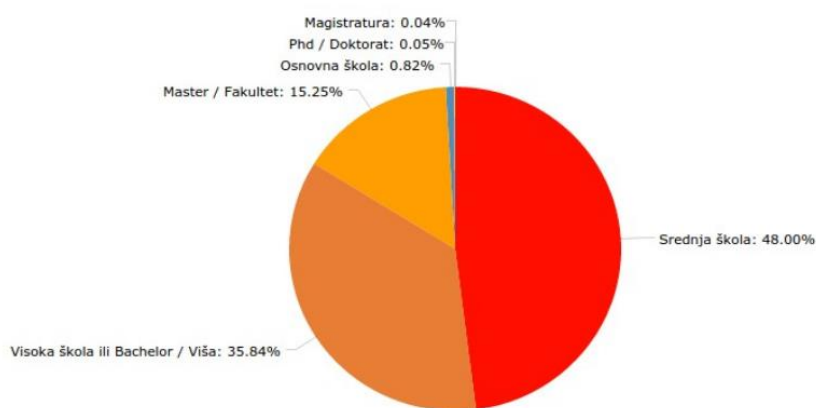

Извор: Преузето са сајта „Послови-инфостуд“

https://poslovi.infostud.com/docs/struktura_trazenih_zanimanja_2013.pdf

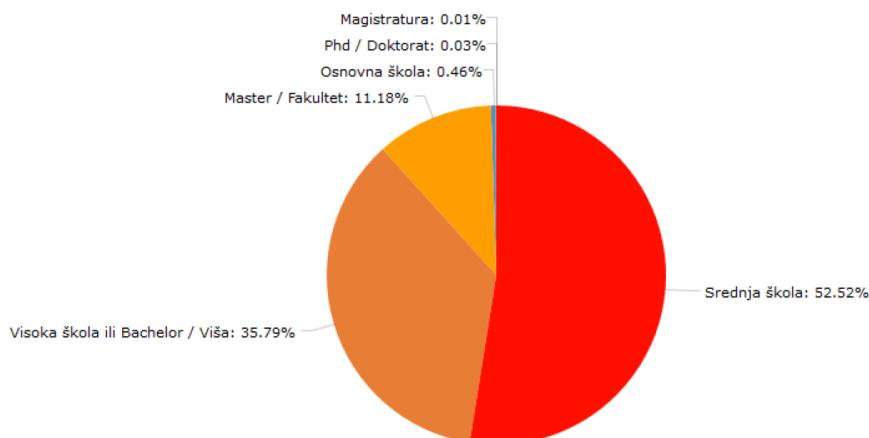
Међу првих пет позиције ван области рада информационих технологија са високим образовањем од 2013. до 2015. године, су дипломирани инжењер електротехнике, дипломирани машински инжењер и комерцијалиста. Компаније које су се оглашавале од 2013. до 2015. године најчешће су тражиле да кандидат поседује средњу стручну спрему Сlike 4,5. и 6.

Слика 5: Најчешће тражена стручна спрема према постављеним огласима у 2014. години

Извор: Преузето са сајта „Послови-инфостуд“
https://poslovi.infostud.com/docs/struktura_trazenih_zanimanja_2014.pdf

Слика 6: Најчешће тражена стручна спрема према постављеним огласима у 2015. години

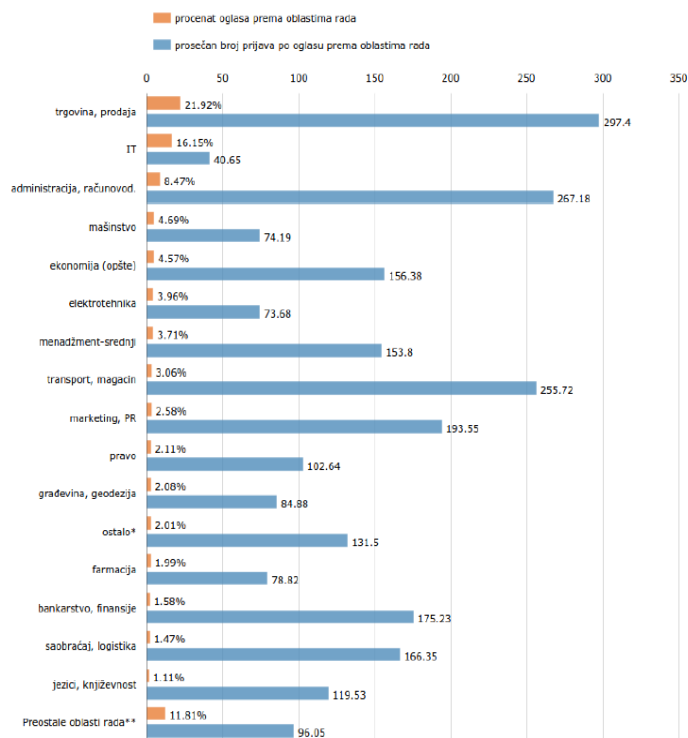
Извор: Послови-инфостуд на сајту: https://poslovi.infostud.com/docs/struktura_trazenih_zanimanja_2015.pdf

У 2014. и 2015. години најчешће расписивани конкурси од стране послодаваца су се односили на следећих 25 занимања:

1. Продавац
2. Комерцијалиста
3. Административни радник
4. Програмер
5. Менаџер продаје и извоза
6. Дипломирани машински инжењер
7. Телефонски оператер
8. ЈАВА Програмер
9. Дипломирани инжењер електротехнике
10. Возач
11. .NET Developer
12. Асистент
13. ПХП програмер
14. Магационер
15. Књиговођа
16. Стручни сарадник
17. Area Sales Representative
18. Софтвер инжењер
19. Дипломирани фармацеут
20. Дипломирани економиста
21. Пословођа
22. Дипломирани правник
23. Дипломирани грађевински инжењер
24. Систем администратор
25. Помоћни радник

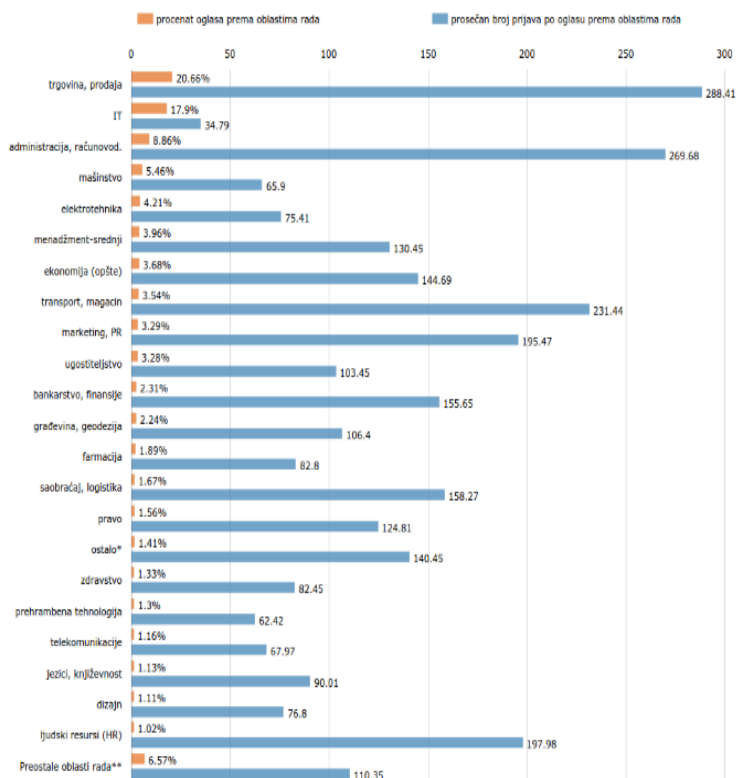

Графикон 7: Процент објављених огласа и конкурсања према областима рада за 2013. годину

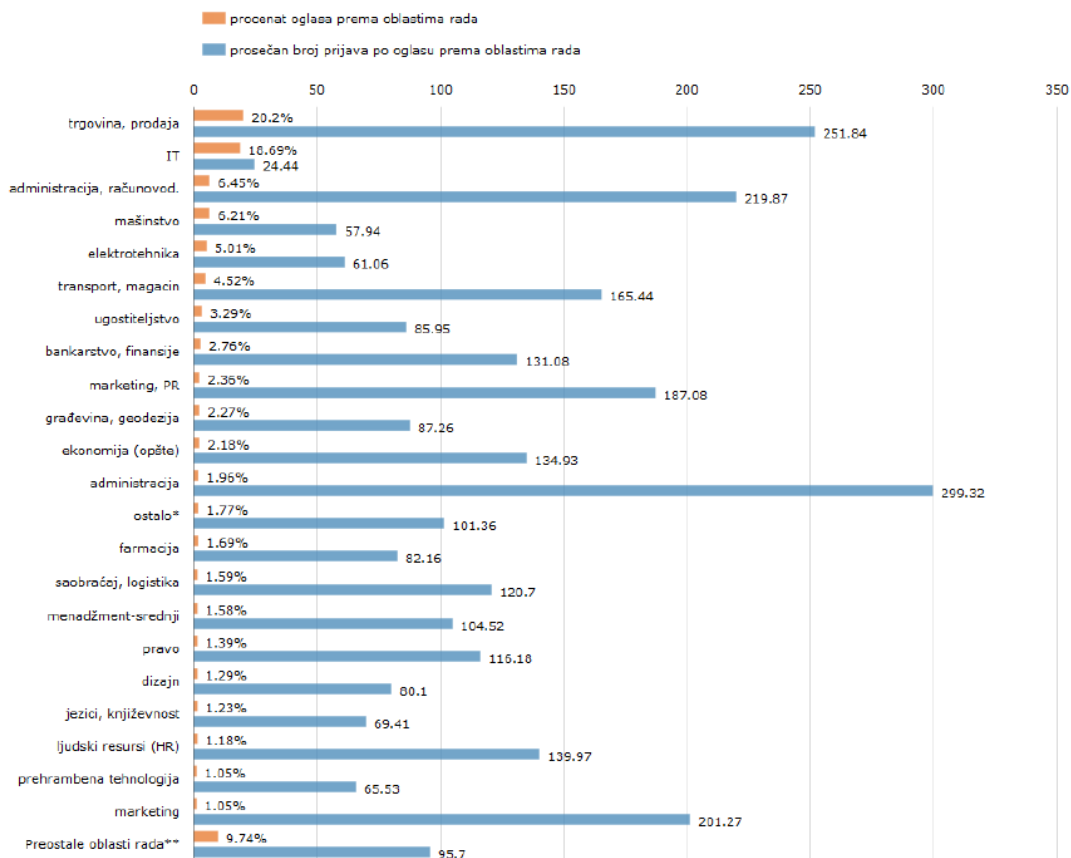
Извор: Послови инфостуд, На сајту: https://poslovi.infostud.com/docs/struktura_trazenih_zanimanja_2013.pdf

Графикон 8: Процент објављених огласа и конкурсања према областима рада за 2014.годину

Извор: Послови-инфостуд, на сајту: https://poslovi.infostud.com/docs/struktura_trazenih_zanimanja_2014.pdf

Графикон 9:Процент објављених огласа и конкурсања према областима рада за 2015.годину

* Obuhvata sve radne pozicije koje ne pripadaju nijednoj od oblasti rada (npr. pomoćni radnik, službenik za prijem i pomoć klijentima, kontrolor).

** Obuhvata zbir sledećih oblasti rada: zdravstvo, računovodstvo, briga o lepoti, sport, osiguranje, telekomunikacije, obrazovanje, briga o deci, obezbeđenje, zaštita na radu, poljoprivreda, šumarstvo, grafičarstvo, izdavaštvo, arhitektura, mediji, kultura, hemija, tehnologija, metalurgija, tekstilna industrija, menadžment-viši, konsalting, turizam, veterina, zaštita životne sredine, sociologija, PR, psihologija, umetnost, fizika, biologija

Извор: Послови-инфостуд, на сајту: https://poslovi.infostud.com/docs/struktura_trazenih_zanimanja_2015.pdf

Према тренутним показатељима (Графикони 7, 8 и 9) не постоји значајна веза између анализе потреба тржишта рада и планирања уписних квота високог образовања. Стање на тржишту рада указује на велику стопу незапослености што је одраз економске ситуације у друштву. Само се у појединим областима попут ИТ сектора јавља велика потражња за радном снагом.

Овакве чињенице указују на потребу да високо образовање и планирана уписна политика мора бити у складу са потребама тржишта рада тачније, у правцу где наша држава види своју перспективу. Према Стратегији развоја образовања у Србији до 2020. године, коју је донела Влада РС, начин финансирања и досадашња државна уписна стратегија довела је до неадекватног броја уписаних и дипломираних студената

по стручним и научним областима у односу на потребе развоја земље. Како све мањи број студената уписује факултете природних и техничких наука, а све већи број факултете друштвених наука, неопходно је спровести плански упис студената, усклађен са приоритетима привредног и друштвеног развоја.

3.3. Канали алокације јавних средстава за високо образовање

Канали алокације јавних средстава се односе на то ко прима средства. Када се говори о средствима намењених за високо образовање, практично је могуће алоцирати их ка студентима или високообразовним установама. За Србији се може рећи да је систем алокације средстава намењен за образовање мешовит, јер се један део средстава усмерава ка студентима кроз стипендије и кредите а други део на високообразовне установе и студентске домове.

Постојећи модел финансирања високог образовања регулисан је Уредбом о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета („Службени гласник РС”, бр. 15/02, 100/04, 26/05, 38/07 и 110/07). Важно је истаћи да уредба садржи елементе који нису усклађени са новим системом студирања те је неопходно ускладити је или заменити новим моделом финансирања. Према уредби средства се алоцирају сразмерно броју први пут уписаних буџетских студената али и елемената као што су: величина наставне групе, број група, број наставног особља за те групе, површина зграде, број библиотечких јединица и сл. На основу наведених улазних елемената дефинише се укупан ниво средстава (исказан и кроз број потребних запослених), који се коригује у зависности од стварног стања запослених на високообразовним установама. Годишњи обрачун утврђеног нивоа средстава месечно се уплаћује свакој високообразовној установи искључиво за плате запослених, без обзира на то да ли је свако запослено лице финансијски покривено. Годишњи обрачун исказује се коефицијентом који се множи са бруто ценом рада и представља укупан износ средстава који се уплаћује на буџетски рачун установа. Средства за материјалне трошкове одређују се на основу утврђених норматива и завршних рачуна високошколских установа. На жалост у моменту настанка ових трошкова средства за покриће истих по правилу касне, те установе плаћају камате из сопствених прихода. Средства за опрему и инвестиционо одржавање оснивач практично не издваја иако је по Уредби на то обавезан. Средства у буџету за ову намену постоје али се користе само интервентно. Садашњи систем обезбеђује за око 50% уписаних студената и то само на државним школама, финансирање образовања на

терет буџета. Такође се делу буџетских студената готово у целости покривају и трошкови смештаја и исхране што отежава ситуацију оним студентима који студирају ван места боравка а нису смештени у студентским домовима.¹²

Мешовити механизми и јесу најчешћи облици алокације средстава јер се углавном део средстава по правилу усмерава ка установама а део директно на кориснике услуга. Међутим, са аспекта анализе система алоцирања неки аутори указују на две екстремне крајности:

А) Систем ваучера

Према Јонгбладу и Восенштајну (2001), систем најједноставније речено подразумева употребу вредносног папира - ваучера који би се давао студентима на основу претходно утврђених критеријума. Ималац ваучера исти предаје установи високог образовања који ће бити уновчен код државе. Овакав систем алокације средстава са аспекта студената има значајну предност јер нуди велику могућност избора међу установама високог образовања (Jongbloed, 2006: 41). То значи да установе морају бити у потпуности тржишно оријентисане како би привукле што већи број студената. Дакле у великој мери расподела средстава ће зависити од менџмента школе и њихове способности за ослушкивањем потреба корисника услуга. Потенцијална опасност оваквог приступа јесте акумулирање већег дела предвиђених буџетских средстава на мали број високообразовних институција што ће угрозити рад па чак и опстанак других установа. Разлог томе је постојање оних студијских програма који нису атрактивни или се уписују мале групе студената како је регулисано дозволом за рад, а могу бити од националног значаја. Са друге стране постоје и установе које немају довољно капацитета (људских и финансијских) да издрже тржишну „утакмицу“ са великим високообразовним системима. Ваучерски систем финансирања намеће и питање утврђивања трошкова образовања за једног студента, јер различити студијски програми подразумевају различит износ трошкова за њихову реализацију.

Као алтернативу досадашњег система финансирања високог образовања, Домазет исто указује на ваучерски модел у којем је студент носилац средстава за образовање. У складу са својим могућностима, како аутор наводи, држава преко конкурса врши поделу ваучера различите вредности за различите студијске програме.

---

¹² Више о овоме видети Стратегија развоја образовања у Србији до 2020 године

Како би овакав систем био применљив, држава мора да утврди економску школарину за сваку врсту студијског програма како би могла да одреди висину средстава коју носе ваучери и потребан број. На бази обрачунате економске цене школарине и факултети би могли да одреде висину школарине самофинансирајућих студената. Економска висина школарине коју би прорачунавала држава би се засигурно разликовала од оне коју би сама високошколска установа прорачунавала због занемаривања појединих специфичности факултета. Како би се надоместила настала разлика, факултети могу предузети следеће мере (Домазет, 2007, 130-131):

1. смањење трошкова рационалнијим пословањем
2. да се настала разлика наплати од студената приликом уписа што ће смањити конкурентност, изузев на квалитетним и атрактивним студијским програмима

За обрачун трошкова пословања високошколских установа приликом прорачуна узима у обзир услове образовања дефинисани стандардима акредитације, а полази од групе улазних параметара који описује конкретне услове рада одређене високошколске установе, као што су:

1. Број школских година студија
2. Карактеризација студијских програма по типу и броју у оквиру сваког типа
3. Број новоуписаних студената по студијским програмима годишње
4. Број предмета по студијским програмима, њихова класификација и степен обавезности
5. Просечан или стваран број часова теорије и вежби по предметима студијских програма
6. Цена закупа пословног простора
7. Просечне или тачне бруто плате наставног и ненаставног особља
8. Вредност опреме високошколске установе изражене по студенту
9. Трошкови грејања по м² бруто пословног простора
10. Трошкови рада информационог система и библиотеке
11. Материјални трошкови по запосленом наставнику и ненаставнику
12. Материјални трошкови по запосленом у администрацији
13. Материјални трошкови пословања високошколске установе
14. Трошкови инвестиционог одржавања и нових инвестиција

Ваучерски модел како сматра аутор, није довољно свеобухватан и прецизан за његову практичну примену и треба да послужи као путоказ у ком правцу треба развијати један прецизнији модел за обрачун економских школарина. Домазет сматра да финансирање образовања преко школарина и ваучера доноси низ предности у односу на институционално финансирање високообразовних установа којим се покривају трошкови. Предности се огледају у томе што студент добија централно место у образовању не само као носилац средстава већ као и носилац одлучивања о избору установе, установе ће бити мотивисане за рационалнијим пословањем и не морају додатно уписивати самофинансирајуће студенте јер су трошкови пословања покривени у целости (Домазет, 2007: 1).

Б) Алокација средстава засновано на директном финансирању високообразовних установа

На скуповима европских универзитета, на тему финансирања универзитета, постоји слагање да се финансирање од стране државе мора реализовати кроз давање суме у целости (*eng. Lump Sum Funding*). Ова средства би била у оном износу која би била довољна да покрију трошкове тзв. "хладног погона" (режијски трошкови независни од обима рада, амортизација објеката, амортизација опреме и минималне плате запослених) и трошкове реализације редовних програма уговорених са државом. (Јуранић, 2008.) Алокација средстава засновано на директном финансирању подразумева давање укупне своте високообразовним установама за реализацију основне делатности. Овакав приступ отвара две могућности. Прва је потпуна аутономија у располагању средствима док је друга ограничавајућа, јер би се држава укључила у дефинисање прерасподеле средстава, односно који део средстава би се усмерио ка одређеним активностима или покривању материјалних трошкова. Могућности „условне“ контроле укупних средстава од стране државе су у овом случају велике.

Држава може утврдити однос наменски-контролисаног износа средстава и средстава са којима установа самостално располаже. Наменски износ средстава био би усмерен ка обезбеђивању прописаног квалитета наставе, задовољењу прописаних стандарда, јачања капацитета и општу стабилности установа док би други део средстава могао бити коришћен у различите сврхе у складу са циљевима и стратегијом развоја високообразовне установе. Уколико би се догодило да однос контролисаних и слободних средстава није задовољио стандарде у обављању основне делатности,

---

држава у том случају мора интервенисати и кориговати однос средстава у корист контролисаног износа.

Као једно од могућих решења алокације средстава намењених за финансирање високог образовања за Србију како Катић наводи јесте „Финансијски модели“ организације универзитета¹³. Код нас је у примени модел који, како аутор наводи, у први план ставља број студената и на бази тог потребан број наставника и сарадника што повећава заинтересованост факултета за ефикаснији рад и бољу пролазност студената а тиме и притисак на државу да одобри све већи број буџетских места. Као могућа решења из овакве ситуације Катић наводи универзитет као стожер финансија (слично хрватском моделу) и отвара могућу примену различитих модела финансирања:

- *Потпуно децентрализовани модел*-подразумева универзитет као место прилива средстава, а затим трансфер тих средстава на факултете уз задржавање одређеног дела за функционисање.
- *Делимично децентрализовани модел*-подразумева принцип лоцирања средстава на месту стицања. Буџетска средства намењена основној функцији (зараде, материјални трошкови и сл.) би у овом случају била усмерена ка универзитету док би сопствени приходи били задржани на нивоу факултета. Крајњи исход овог модела би био стварање управљачких и заједничких служби на ниво универзитета а ипак остављање довољно аутономије факултетима за рад и развој.
- *Делимично централизовани модел*-где се сва буџетска средства и око 50 % сопствених прихода централизује на универзитет који постаје место за решавање већине проблема, што ће довести до одређене спорости у раду.
- *Централизовани модел*-као најмање прихватљив, који подсећа на велике компаније у којима не постоји или је веома мала финансијска самосталност. (Катић, 2003:44-45)

---

¹³ Детаљније видети IX скуп Трендови развоја: „Болоњски процес и технички факултети“, *Финансијски модели организације универзитета*, 2003: 43-45

3.4. Реформа механизма за утврђивање висине износа средстава за установе високог образовање

Финансирање високообразовних установа мора бити једно од стратешких опредељења државе. Који модел у односу на европске моделе би био применљив у нашим условима захтева детаљну анализу. У Европским земљама могу се срести следећи модели финансирања (Турајлић, 2007:24-26):

- *Улазно-излазни модел* – као најстарији модел је дуго година био заснован на броју уписаних студената (улазни модел), који се користи код нас као основ за прераспodelу средстава. Временом, модел је показао бројне недостатке који се огледају кроз повећање броја уписаних студената преко реалних капацитета. Настала ситуација доводи до смањење ефикасности студирања и појаве великог процента одустајања од студирања. Овакви исходи су навели многе земље да размишљају о излазном моделу односно о моделу којим ће се факултети финансирати на основу броја оних студената који су завршили студије. Могући проблем овог модела је у снижавању критеријума како би се повећала успешност студирања што би довело до смањених компетенција свршених студената а тиме би била и смањена могућност за запослење. У тржишним условима веома брзо би опало интересовање будућих студената за овакву установу.
- *Модел преговора и модел формуле-већина* Европских земаља има у буџету унапред утврђен укупан износ средстава за финансирање факултета. Утврђени износ се дели на све високошколске установе на основу утврђене формуле, преговорима са установом или комбинацијом оба модела. Основна предност модела путем преговора је могући утицај државе на развој самих установа са потребама друштва. Као недостатак истиче се да је могуће да на коначну одлуку о финансирању може да утиче лобирање или политички утицај установа. Финансирање путем формуле је далеко објективније јер је засновано на броју студената (улаз, излаз, комбиновано), број различитих студијских програма, врсту наставе, инфраструктуру и сл.
- *Финансирање на основу перформансе*- засновано на формули као претходни модел који поред наведених параметара укључује и квалитет дипломираних студената, број објављених радова, пријављених патената, међународних пројеката, репутација итд.

Основни тренд у земљама западне Европе креће ка интегралном уговорном финансирању високог образовања. За разлику од западноевропских земаља у Србији као и у земљама региона, реформе система финансирања се не крећу том смеру. Најчешћи механизми којима се служе земље региона су засновани на формулама за финансирање чији су основни елементи улазни и излазни параметри. Улазни параметри подразумевају број први пут уписаних студената, број уписаних студената на буџету, број наставног и ненаставног особља, број библиотечких јединица, простор и сл. Излазни параметри представљају број освојених ЕСПБ, број дипломираних студената, просечна оцена током студирања, проходност студената, просечан број година студирања, проценат одустајања од студија и сл. (Jongbloed, В. and Н. Vossensteyn, 2001). Поред употребе формула могуће је финансирање високообразовних установа утврдити и преговарањем (засновано на партнерском односу) и потписивањем уговора између институција и државе. У том случају уговорне стране се обавезују да ће обезбедити одговарајућа средства (држава) односно, да ће се обезбедити и реализовати одговарајући квалитет наставе, исходе учења и сл. Најчешћа полазна основа за преговоре је претходни утврђени износ средстава који може бити коригован на бази улазних и излазних параметара.

У поглављу 11. на примеру из праксе, детаљно је објашњен механизам финансирања у Србији који се заснива искључиво на улазним параметрима као и на основним критеријумима за плате у јавном сектору. Важно је само истаћи да високообразовне установе немају потпуну аутономију располагања буџетским средствима али нити над сопственим приходима. Такође, поред критеријума за утврђивање висине износа средстава, финансирање високошколских установа у Србији подразумева, по важећим прописима, и потписивање уговора о финансирању између државе и установа. Потписивање овог уговора у пракси се не реализује што повећава неизвесност финансирања.

Земље региона такође користе формуле за финансирање високог образовања које су засноване већином на улазним критеријима. Међутим расподела средстава за високо образовање у земљама региона појединачно гледајући имају својих специфичности:

- Према Закону о високом образовању Црне Горе из 2003. године и изменама и допунама Закона из 2007. године, истиче се пре свега интегрисани Универзитет Црне Горе који се финансира из државног буџета. Министарство просвете и

спорта дефинише предлог финансирања. Влада Црне Горе, узимајући у обзир мишљење Савета за високо образовање, усваја мере за финансирање високог образовања, предлаже критеријуме, стандарде и прописује методологију алокације јавних средстава која има надлежност да их формално пропише. Влада одлучује о броју студената који ће се финансирати из буџета у складу са прописаним бројем студената утврђен лиценцом јавне установе и препорукама Министарства просвете и спорта. Оно што систем финансирања у Црној Гори значајно издваја остатак земаља у окружењу јесте да се приватне установе високог образовања могу се финансирати из државног буџета. Број студената и износ средстава за финансирање студената на приватним високошколским установама утврђује Влада уз консултацију са Саветом за високо образовање за области које су од јавног интереса.

- У БиХ се утврђивање и алокација средстава институцијама високог образовања из буџета углавном заснива на износу из претходне године који се процентуално увећава у складу са растом БДП-а. Уговор између високошколских установа и државе се потписује на пет година, након чега се врши провера квалитета услуга високошколских установа. Финансирање високошколских установа у БиХ врши се из средстава буџета према расподели Министарства образовања и науке. Обрачун средстава које високошколске установе остварују врши се на основу евиденције о запосленом особљу и ангажованим сарадницима за сваку академску годину.
- Механизми јавног финансирања у Хрватској су усмерена ка интегрисању универзитета. Према Закону о знанственој делатности и високом образовању Републике Хрватске из 2003. године високообразовне установе дају предлог буџета Националном савету за високо образовање. На основу утврђених критеријума, Национални савет за високо образовање даје предлог буџета а коначну одлуку доноси министар. Постојећи модел финансирања у Хрватској, слично као и у БиХ, заснива се на улазним критеријима а додељени износи утврђују се историјском трошковном методом кориговано са променама у БДП-у (Драгија, Летица, 2014. према Хуњак, 2008,86). Законом је регулисано да се буџетска средства алоцирају универзитетима у целокупној своти, али су буџетом дефинисане ставке за плате, инфраструктурне трошкове и сл. У складу са интерним актима високообразовних установа, универзитети су потпуно

аутономни у интерној расподели буџетска средства према чланицама универзитета. (Драгија, Летица, 2014, 86)

- У односу на остале земље бивше Југославије, најзначајније промене у финансирању високог образовања догодиле су се у Словенији. Модел финансирања установа високог образовања у Словенији спецификује све трошкове установа, ставку по ставку. Установе су аутономне у одлучивању о интерној расподели ресурса, уз нека ограничења у погледу академских области. Укупан износ средстава који се додељује високообразовним установама израчунава се на основу формуле која садржи комбинацију улазних и излазних параметара који се додељује делу укупне алоциране суме из претходне године.

Из наведене анализе закључује се да је у Србији као и у земљама региона формула за финансирање установа високог образовања заснована на улазним параметрима, излазним параметрима или и њиховом комбинацијом, као што је случај у Словенији (Табела 14). Утицај коришћења наведених параметара са аспекта оцене рада високошколских установа, свакако да мора бити детаљно анализиран. Ту се пре свега мисли на квалитативне и квантитативне показатеља оцене рада установа јер ће се у зависности од избора параметара оно индиректно рефлектовати на саму улогу високог образовања, што ће наравно отежати њихов избор. Ако укупна буџетска средства која додељујемо установама према важећој уредби заснивамо само на улазним параметрима (нпр. број студената који се уписују први пут), тада ће установе тежити да упишу што већи број студената. Евентуалне последице оваквог приступа могу бити снижавање критеријума за упис. Оно елиминише могућност позитивне селекције студената, смањен квалитет наставе због немогућности реализовања активне наставе услед повећаног броја студената, повећана стопа одустајања од студија, повећање просечног броја година студирања, просторна ограничења и сл. Насупрот томе, излазни критеријуми посматрани бројем дипломираних студената, просечном оценом, бројем година судирања и сл. као параметари финансирања установа високог образовања, озбиљно могу нарушити исходе и циљеве образовног процеса.

Табела 14: Преглед система финансирања високог образовања

Држава	Канал расподеле (прималац јавних средстава)	Услови расподеле (ниво финансијске аутономије институција)	Основа и механизми алокације
Црна Гора	Високообразовне институције	Годишњи буџет према ставкама	Финансирање на основу уговора. Уговори се склапају на годишњој основи путем процеса преговора. Уговори се одређују на основу улазних критеријума: број запосленог особља, број уписаних студената итд.
Хрватска	Високообразовне институције; Посредничка тела у преговарачком процесу (НСВО)	Комбинација преговарања према ставкама и аутономно трошења додељених средстава; Повећана финансијска аутономија	Комбинација углавном улазних критеријума: капацитет високообразовне институције (односи се на број студената, наставног особља, инфраструктуру), релативни трошкови студијских програма и квалитет институције на основу анализе квалитета (још није спроведено). Преговоре координира Национални савет за високо образовање.
Србија	Високообразовне институције	Низак ниво финансијске аутономије у погледу јавних средстава за наставу: финансирање према буџетским ставкама.	Формула у чијој су основи улазни критеријуми: број уписаних студената, број наставног особља, област студија (просечан коефицијент) и основни критеријуми за плате у јавном сектору.
Словенија	Високообразовне институције; Нагласак на броју уписаних и дипломираних студената уводи и елемент студентског избора, али само у случају државних институција.	Висок ниво финансијске аутономије; алоцирање целокупне своте.	Формулу за финансирање чине и улазни и излазни критеријуми: уписани студенти, дипломци, фактор студијске области и корекција у односу на буџет из претходне године.

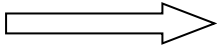
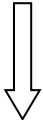
Извор: Финансирање високог образовања у југоисточној Европи: Албанија, Црна Гора, Хрватска, Словенија, Србија (2009, 81)

Овакве крајности искључују мотивацију установа да се баве развојем образовног процеса у квантитативном смислу, што ће довести до снижавања критеријума и хиперпродукције дипломаца. Квалитет рада, нове методе учења, критериуми

оцењивања, побољшање услуга и сл. ће у том случају само успорити процес да студент што брже дипломира. Из наведеног се засигурно може закључит да системи који се заснивају на коришћењу само улазних или само излазних параметара, могу бити мање ефикасни од система који су темељени на комбинацији ова два параметра.

Постојећи систем финансирања значајно утиче на квалитет образовања и науке. Колико се оно рефлектује на позиционирање појединих универзитета на светским листама са различитим критеријумима можемо видети у Табели 15.

Табела 15: Приказ како су рангирани универзитети из окружења на најпознатијим светским листама за рангирање

2015 Best global Universities					
ИЗВОР 					
НАЗИВ УНИВЕРЗИТЕТА 					
Универзитет у Београду	388	478	3716	701	301-400
Универзитет у Љубљани	348	168	3250	501	401-500
Универзитет у Загребу	489	437	2565	601	401-500
Универзитет у Сарајеву	-	1983	-	-	-
Универзитет Црне Горе	-	3235	-	-	-
Универзитет у Скопљу	-	1347	-	-	-

Извор: Top Universities on the World, на сајту: <http://www.university-list.net/rank-c.htm>

2.4.1. Преглед реформи финансирања високог образовања у свету

Табела 16: Примери спроведених реформи финансирања високог образовања у свету

Аустралија
<p>У оквирима система образовања Аустралије развија се 1989. године тзв. „Шема доприноса у високом образовању“ (<i>eng. The Higher Education Contribution Scheme - HECS</i>) а од 1997. године уводе се три нивоа школарине. Годину дана касније универзитетима се дозвољава ограничен пријем оних студената који би плаћали део или пун износ трошкова студирања. Сам концепт HECS-а заснован је на другачијем начину покривања трошкова студирања факултетима од дотадашњег. Наиме, већи део трошкова за покривање трошкова студирања пребачен је на студенте којима је дата могућност избора да плате део или цео износ школарине и остваре попуст или да отплаћивање школарине отпочну по завршетку школовања кроз систем кредита а на основу прихода након запослења. То значи да је створена могућност одложене отплате кредита чија динамика отплате зависи од висине прихода (<i>eng. Income contingent loans</i>). Са аспекта високообразовних установа обезбеђен је довољан износ средстава који ће им обезбедити несметано функционисање и јачање капацитета. Са аспекта студената, обезбеђен је равноправан приступ студирању и оним студената који не могу одмах да издвоје средства јер ће отплата насталих трошкова студирања отпочети тек након стицања дипломе односно након запослења. Обзиром да је овакав модел надоместио недостатак средстава у буџету за покривање трошкова високообразовним установама, држава се укључује како би амортизовала укупан износ трошкова студената и то увођењем одређених субвенција. То су најчешће субвенције на каматне стопе зајмова али и увођење минималног износа зарада испод којег бивши студент неће ништа отплаћивати. Како расте висина прихода тако расте и каматна стопа за отплату кредита.</p>
Данска
<p>У Данској су значајне реформе образовања почеле 1992. године. Модел који је утемељен тадашњом реформом назван је „Таксиметер“. Модел је заснован на излазним параметрима јер у основи узима у обзир број студената који су положили испите.</p>

Високообразовној установи ће бити додељена одређена свота средстава из буџета у зависности од броја студената који положи одређени испит. Висина износа за покривање трошкова студирања зависи од поља студирања и садржи три елемента: трошкови образовања и опреме, заједнички трошкови (режија, одржавање, администрација) и трошкови практичне обуке за поједине специфичне предмете.

Овакав систем финансирања који је заснован на исходима стварао је реалну могућност да дође до омасовљавања дипломираних студената али и до смањења квалитета у високом образовању. Како би предупредили овакав проблем, исте године Данска оснива државну агенцију за евалуацију (*eng. Evalueringstinstitut, EVA*) која је имала овлашћења да врши контролу квалитета високог образовања. Према истраживањима до опадања квалитета високог образовања није дошло како због постојања агенције за екстерну контролу али и из других разлога. Мисли се на ангажовање спољних испитивача ангажованих од стране установа чија је улога да обезбеде једнак третман према свим студентима приликом оцењивања, да контролишу стандарде квалитета и саветодавно делују на установе као и да подносе годишње извештаје о свакој институцији. Иако се временом показало да није било повећања броја дипломираних студената као ни смањења рока за завршетак студија, високообразовне установе су на овакав систем финансирања имале заједничку примедбу. Примедба се односи на чињеницу да није могуће унапред утврдити колико ће се средствима издвојити из буџета, што је онемогућава дугорочно планирање високообразовних установа.

Норвешка

Норвешка је креирала Државни фонд за кредите још давне 1947. године где сваки норвешки студент може да узме кредит. Кредит је намењен за покривање трошкова смештаја и исхране током студирања обзиром да норвешки студенти не плаћају школарину. Кредити су бескаматни све док прималац кредита испуњава прописане критеријуме за добијање средстава. Држава је такође креирала посебне аранжмане за дипломиране студенте са тешким социоекономским статусом као и за оне који напуштају земљу након дипломирања. Такође постоји могућност да студенти из других земаља аплицирају за кредит из Државног фонда за кредите, познат под називом Квота програм (*eng. Quota Programme*). Овако развијен систем финансирања који омогућава зајмове за покривање трошкова живота током студирања и при томе не постоји

плаћање школарине за студенте, указује на изузетно висок степен доступности високог образовања. Међутим, бројне студије указују на појаву социјалне стратификације у смислу приступа престижним високообразовним установама као и приступу појединим студијским програмима.

Велика Британија

У Великој Британији, Савет за финансирање високог образовања Енглеске (*eng. The Higher Education Funding Council of England*) основао је посебан фонд за високообразовне установе, чија је улога да повећа партиципацију у финансирању високог образовања и обезбеди завршетак студија као излазни критеријум кроз три приступне категорије:

- средства за додатне трошкове насталих услед активности информисања студената из мање заступљених друштвених група;
- средства за додатне трошкове насталих услед активности за обезбеђивање мера за завршетак студија за студенте нижих социјалних слојева;
- средства за додатне трошкове насталих услед активности побољшања положаја студената са хендикепом.

Свака од ових категорија има посебну методологију алокације средстава обзиром на специфичне излазне критеријуме. Такође треба истаћи да се ове методологије ослањају на ранија истраживања ефеката начина финансирања на доступност, напредовање и завршавање високог образовања.

Извор: Финансирање високог образовања у југоисточној Европи: Албанија, Црна Гора, Хрватска, Словенија, Србија. Прилагођено према Вуксановић Мартина, *Теоријско разматрање проблема финансирања високог образовања* (2009, 57-60)

3.5. Унапређење финансирања високог образовања у Србији

Околности у високом образовању неминовно намећу дубоку реформу. Један од кључних елемената те реформе мора бити реформа финансирање високог образовања јер је у природи људи да се понашају према систему финансирања и оно чини најбољи механизам за регулисање свих односа, а тиме и односа у високом образовању (Домазет, 2008).¹⁴

Велике промене захтевају велике искоракe у смеру непознатог, непредвидивог и изразито неизвесног. Велике промене захтевају прераспodelу економског богатства и политичке моћи, што ствара велики отпор оних друштвених група чији би интереси били највише угрожени. Оно што се не сме дозволити је да се реформи финансијског система образовања приђе само са економске стране и само програмски, издвојено од њене условљености и зависности, што је битно за њен смер и темпо извођења. Реформа финансијског система образовања као саставни део укупне реформе образовног система није сама по себи циљ већ је само један од елемената укупних активности у циљу стварања нове структуре образовног система у целини. Дакле није могуће превести образовни систем у виши квалитет и само декретом или законом створити нови амбијент. То је дуг процес са различитим последицама које су само делимично предвидиве (Каравидић, Чукановић-Каравидић 2006: 247).

У нашим условима образовање се не вреднује као део људског капитала, већ се ефективно номинује као потрошачка сфера репродукције, чиме је практично негиран временско-економски допринос образовања повећању друштвеног дохотка, друштвене продуктивности рада и економско-социјалном развоју друштва уопште. Осиромашени фондови универзитетске образовне делатности имају за последицу нерационалног и неефикасног пружања образовних услуга и економски квалитетног задовољавања образовне делатности. На жалост још увек се није схватило да образовна делатност не репрезентује сегмент тзв. заједничке потрошње, већ инвестицију у субјективне факторе материјалних производних снага. Дакле неопходно је покренути поступак измене институционалног третмана високог образовања у складу са дугорочним програмом економског развоја. Недостатак способних и високостручних кадрова спутава развој нашег друштва. Кадар је стар, а држава у довољној мери не подржава развој младих.

---

¹⁴ Више о овоме погледати Демократски политички форум 2008., XI дебата у организацији Центра за демократију. На сајту: <http://www.politickiforum.org/index.php?vrsta=tribina&naredba=prikaz&tekst=13>

Императив је отпочети са интеграцијом високошколских институција, утврђивањем дугорочне потребе за одређеним профилима кадрова, регионалним планирањем образовања, усклађивањем наставних планова и програма, преиспитивањем постојеће организованости образовне делатности, прилагођавањем политике уписа, условима рада и стандарду ученика, преиспитивањем наслеђене ефикасности и рационалности студирања, и сл. Такође је неопходно заједно са привредом покренути поступак за обезбеђење допунских средстава за побољшање материјалног положаја високог образовања (*ibid.*: 277).

3.5.1. Потребе за унапређење система финансирања високог образовања

Анализом систем финансирања високог образовања са циљем да се апострофира потреба за његовим унапређењем, неопходно је направити критички приступ о стању у високог образовања у Србији и указати на кључне недостатке:

- Постојећа уредба којом је регулисано финансирања високог образовања у Србији наслања се на стари систем студија и потребно је ускладити са новим (болоњским) системом студирања;
- Уредбом је обрачун средстава за високообразовне установе заснива се на улазним параметрима. Утврђени износ је исказан кроз број потребних наставних и ненаставних радника који се коригује у односу на стварно стање а уплаћује се месечно високообразовној установи. Из утврђеног износа и по потреби сопствених прихода утврђује се ниво плата а у складу са Законом о платама у државним органима и јавним службама;
- Истом уредбом није регулисано финансирање научно-истраживачког рада него се оно финансира путем пројектног финансирања, на основу Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2010. до 2015. године;
- Средства за материјалне трошкове одређују се на основу утврђених норматива и завршних рачуна. Средства се у пракси не усмеравају у моменту настанка ка високообразовним установама, те установе плаћају камате;

- Средства за опрему и инвестиционо држава уплаћује само интервентно иако постоји законска обавеза;
- Закон о високом образовању предвиђа закључивање посебних уговора о финансирању између Министарства просвете и сваке високообразовне установе посебно, што још увек није реализовано у пракси;
- Систем финансирања обезбеђује за готово половину уписаних студената на државним високообразовним установама студирање на буџету, као и једном делу буџетских студената смештај и исхрану у студентским домовима по повлашћеним условима;
- На приватним високообразовним установама не постоји финансирање из буџета;
- Иако су високообразовне установе у обавези да на основу интерних аката обезбеде јавност и транспарентност мерила за утврђивање висине школарине као и неопходну сагласност државе, школарине које су утврдиле високообразовне установе су на појединим факултетима ниске док су на другима веома високе јер нису засноване на транспарентним калкулацијама стварних трошкова студирања.

3.5.2. Критеријум за утврђивање права на финансирање високошколских установа

Квалитативна и квантитативна оцена рада и услова рада факултета, њихове специфичности и студијски програми, су неопходна основа за утврђивање нивоа финансирања. Квантификациона оцена из појединих области рада факултета, студијских програма и специфичних карактеристика за те области треба да је једна од основних претпоставки за правилно утврђивање нивоа финансирања образовања и треба их утврдити на бази просека у последњих пет година. (*ibid.*: 278-279)

Основу за дефинисање норматива стандарда и материјалних средстава поред улазних параметара, треба тражити у појединим специфичностима високообразовних установа (*ibid.*: 279). Према ауторима, као најважније специфичности подразумевају се:

Студијски програми

- природа студијског програма,
- број уписаних студената ,
- препознатљиве специфичности,
- специфичан наставни кадар,
- карактеристика студирања (проходност и др.),
- програми који могу остварити сопствене приходе и они који не могу,
- флексибилност факултета – студијски програми,
- актуелне (атрактивне) студијске групе и
- студијске групе које нису атрактивне а од националног су интереса.

Услови рада

Карактеристика просторних услова рада, опреме, учила, литературе по студенту, наставнику, ненаставном особљу, а као основних претпоставки постојања услова за рад факултета.

Карактеристике студирања

- проходност студената и трајање студија,
- однос броја редовних и укупног броја студената,
- карактеристике условног квалитета наставе (колико студената долази на једног наставника – као предуслов квалитета наставе),
- карактеристике ефикасности рада – (однос просечно дипломираних студената и ангажованих наставника).

Финансијске карактеристике

- однос укупног прихода и дела прихода оствареног из буџета републике,
- однос финансирања расхода из прихода оствареног из буџета републике и укупних расхода,
- однос укупних прихода и предлога финансијског плана факултета (за текуће издатке, додатна средства и основна средства) и
- цена студирања по глави студената.

Јачање иновативне способности универзитета

Иновативна способност универзитета ће се стимулисати према Концепту оптимизације универзитета и то мерама за:

- осигурање квалитета студија, наставе и науке,
- подршку најбољима,
- подршку универзитетима, укључујући и иновације за осигурање протока информација,
- интернационализацију универзитета,
- промовисање наставе уз помоћ нових медија,
- сарадњу између науке и привреде и
- консолидацију виших образовних школа.

Фонд за иновације и запошљавање младих

На свим универзитетима је неопходно формирати фонд за иновације и запошљавање младих научних радника из кога би се стипендирао истраживачки рад, усавршавање и њихово запошљавање на универзитетима, односно факултетима. Из овог фонда би се плаћале премије за запошљавање и остатак, а стипендираће се и истраживачки рад.

3.5.3. Улога државе у развоју система високог образовања- концепт Владе РС

Високо образовање се посматра као јавно добро које би по правилу требало да финансира држава у складу са својим могућностима односно са расположивим буџетским средствима. Обзиром да је Србија земља са веома ниским процентом високообразовних људи, дуги низ година су високообразовне установе расле са тенденцијом омасовљавања система високог образовања. У складу са оваквим трендом, држава је одредила број студената који се финансира из буџета и препушта установи да одлучи о висини школарине за самофинансирајуће студенте која се процењује на основу тржишне вредности. Овакав модел дефинише високообразовне установе као „полуприватне“ јер су делимично тржишно оријентисане, што је и добро за оне установе које имају атрактивне студијске програме. Међутим, поставља се питање шта је са оним високообразовним установама које немају атрактивне студијске програме.

Једино решење за њих је да сниже висину школарине испод реалне вредности што ће имати за последицу нижег квалитет услуга. Дакле имамо високообразовне установе које прикупљају значајна средства, са слободом у одлучивању по питању политике трошења средстава и оне које располажу са веома мало средстава.

Влада подржава концепт предузетничког универзитета. То значи да су факултети у потпуности тржишно оријентисани чије се основне карактеристике могу приказати према Табели 17.

Табела 17: Упоредни приказ класичног и предузетничког концепта високошколских установа

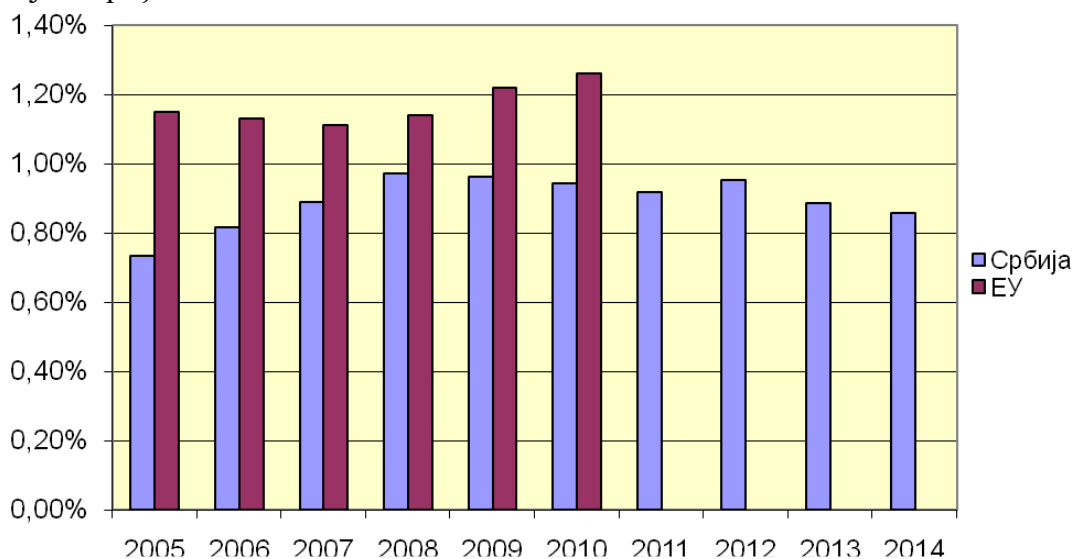
Класичан модел	Предузетнички модел
Вођен интерном понудом	Оријентисан захтевима тржишта
Отпор према променама	Стратешки оријентисан
Зависан од државе	Аутономан
Финансиран давањем новца према потребама	Финансирање преко портфолија и инвестирање у будући развој
Административно, бирократско управљање	Савремени пословни менаџмент
Одбојан према ризицима	Управљање ризицима

Извор: XIII скуп: „Трендови развоја“, Турајлић, С., 2007., *Савремене тенденције у финансирању високог образовања*, стр. 22,

Погрешно је при томе схватити да финансирање образовних установа престаје да буде у надлежност државе. Према извештајима које је објавио Синдикат високог образовања Србије, у земљама Европе су искуства управо обрнута, где се ниво финансирања универзитета из буџета креће око 70%. Исто тако стопа буџетских издвајања за високо образовање, у земљама ЕУ се креће од 0,8% до 2,4% бруто домаћег производа. Код нас су према закону о буџету за 2012. годину буџетска издвајања на нивоу од 0,70% БДП, што значи да је потребно увећати буџетска издвајања за 14,28% како би се достигао минимум у земљама ЕУ.

Колико су издвајања средстава за високог образовања у Србији мања у односу на земаље ЕУ посматрано кроз проценат учешћа у БДП-у, приказано је у Графикону 10.

Графикон 10: Упоредни приказ учешћа буџетских прихода високог образовања у БДП-у Србије- поређење са земљама чланице ЕУ

Извор: Синдикат високог образовања Србије

Детаљнија структура учешће буџетских издвајања за високо образовање у укупним буџетским расходима за Србију као и просечно учешће буџетских издвајања за високо образовање у односу на БДП у земљама ЕУ приказан је у наредној табели.

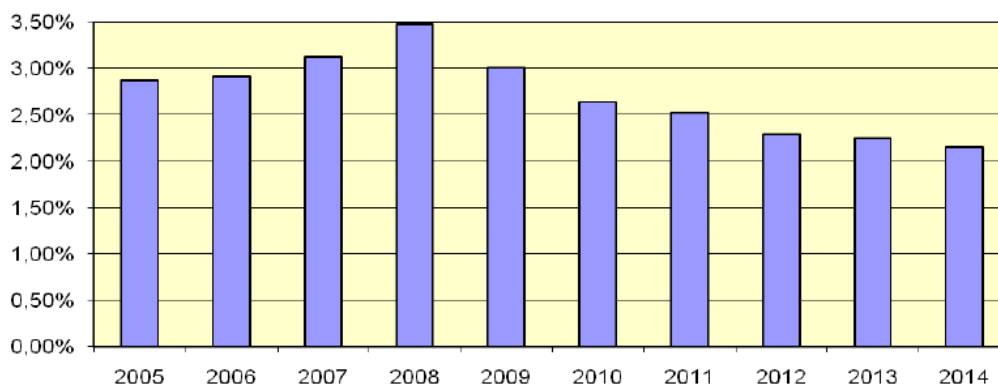
Табела 18: Учешће буџетских издвајања за високо образовање у укупним буџетским расходима (укључујући и студентски стандард), као и у БДП-у Србије / поређење са просеком ЕУ

Година	Укупни буџетски расходи Републике Србије - у милионима динара	Бруто домаћи производ Републике Србије (БДП) - у милионима динара	Буџетска издвајања за високо образовање (ВО) у Србији, укључујући и издвајања за студентски стандард - у милионима динара	Учешће буџетских издвајања за ВО (укључујући студентски стандард) у укупним буџетским расходима (4/2)	Учешће буџетских издвајања за ВО (укључујући студ. стандард) у БДП-у Србије (4/3)	Просечно учешће буџетских издвајања за ВО у БДП-у у ЕУ
1	2	3	4	5	6	7
2005	429.764,93	1.683.483,3	12.371,51	2,88%	0,73%	1,15%
2006	548.405,82	1.962.072,9	16.011,93	2,92%	0,82%	1,13%
2007	646.466,67	2.276.886,2	20.236,00	3,13%	0,89%	1,11%
2008	742.293,14	2.661.386,7	25.858,70	3,48%	0,97%	1,14%
2009	867.778,78	2.720.083,5	26.160,04	3,01%	0,96%	1,22%
2010	1.029.406,99	2.881.891,0	27.224,22	2,64%	0,94%	1,26%
2011	1.166.203,51	3.208.620,2	29.409,69	2,52%	0,92%	
2012	1.392.228,34	3.348.689,2	31.863,23	2,29%	0,95%	
2013	1.487.691,82	3.761.289,0	33.385,42	2,24%	0,89%	
2014	1.592.399,81	4.007.841,0	34.317,73	2,16%	0,86%	

Извор: Синдикат високог образовања Србије

Анализе буџетских издвајања средстава за високо образовање, укључујући и студентски стандард (Графикон 11), од 2009. године јавља се тренд опадања процентуалног учешћа високог образовања у укупним буџетским средствима.

Графикон 11: Графички приказ учешћа високог образовања (укључујући и студентски стандард) у буџету Р Србије у периоду од 2005. до 2014. године

Извор: Синдикат високог образовања Србије

Очигледно је да финансирање високообразовних установа зависи како од економских тако и од политичких околности, што има за последицу постојања осцилација учешћа високог образовања у буџету Р Србије.

Табела 19: Учесће високошколског образовања у буџету Р Србије

Година	Укупни буџетски расходи (у 000.000 динара)	Приходи ВО из буџета (у 000.000 динара)	Приходи ВО из сопствених извора (у 000.000 динара)	Укупни приходи ВО (у 000.000 динара) (3+4)	Учесће прихода из сопствених извора у укупним приходима ВО (4/5)	Учесће ВО у буџету (3/2)
1	2	3	4	5	6	7
2005.	429.764,93	9.239,37	5.210,888	14.450,261	36,06%	2,15%
2006.	548.405,82	11.629,08	5.819,424	17.448,503	33,35%	2,12%
2007.	646.466,67	15.213,55	4.576,927	19.790,476	23,13%	2,35%
2008.	742.293,14	20.727,75	7.967,538	28.695,291	27,77%	2,79%
2009.	867.778,78	20.695,91	6.712,326	27.408,239	24,49%	2,38%
2010.	1.029.406,32	21.775,22	8.907,524	30.682,744	29,03%	2,11%
2011.	1.166.203,51	23.853,67				2,04%
2012.	1.392.228,34	34.455,41				2,47%
2013.	1.491.762,39	35.773,15				2,39%

Извор: Синдикат високог образовања Србије

Приказом у Табели 19 уочава се да постоје осцилације у финансирању високог образовања. Тенденцијом смањења прихода из буџета Р Србије у односу на укупне расходе претпоставља да ће високообразовне установе имати тренд повећања сопствених прихода. Овакав приступ би се могао протумачити де је образовање област у којој су свакако предвиђене мере штедње.

3.6. Система финансирања високог образовања према стратегији развоја образовања у Србији до 2020. године

Влада Србије усвојила је 25. октобра 2012. године Стратегију развоја образовања у Србији до 2020. године.(„Службени гласник РС”, број 107/12). Ова стратегија се бави утврђивањем сврхе, циљева, праваца, инструмената и механизма развоја система образовања у Републици Србији до 2020. године. Акциони план за спровођење Стратегије развоја образовања у Србији до 2020. године, усваја се тек 31. јануара 2015. године чиме су први пут дефинисане активности, циљеви, приоритети рокови, процедуре и остали важни детаљи за спровођење Стратегије.

Са аспекта финансирања високог образовања у Србији, у Стратегији се описују постојеће прилике у високом образовању, а из угла аутора издвојени су следећи најзначајнији проблеми који прате постојећи модел:

- Високог образовања базирано на упису што већег броја студената и неконтролисаним отварањем одељења високообразовних установа широм Србије, отвара могућност урушавања квалитета образовног процеса;
- Уписна политика по стручним и научним областима је неусклађена са потребама привредног и друштвеног развоја;
- Утицај социјалног статуса на успех као препрека за упис на високообразовним установама;
- Поред тога што самофинансирајући студенти плаћају трошкове студирања, ускраћена су и права да користе и остале бенифиције попут смештаја у студентским домовима и исхране и студентским мензама;

- Не постоје прецизни подаци колико кошта школовање једног студента на неком факултету;
- Не постоје прецизни подаци колико је држава издвојила средстава за једног студента на неком факултету;
- Није адекватно постављен систем финансирања докторских студија јер студентима нису доступне информације о могућностима финансирања и укључивања у истраживачке пројекте.

Наведени недостаци постојећег модела указује на чињеницу да је потребно ново системско решење. Уочене слабости, као и други недостаци система, помоћи ће у дефинисању смерница реформе финансирања високог образовања. Међутим, квалитет образовања не подразумева само повећање броја уписаних студената и броја дипломираних. Правац реформи мора задовољити подједнако ефикасност и ефективност студирања. Ефективност мерена исходима учења и стеченим компетенцијама мора бити један од важнијих циљева реформи, јер се оно највише везује за квалитет образовног процеса. Дакле, неопходно је креирати систем финансирања високог образовања који ће омогућити механизме за овакве реформе.

У складу са Стратегијом развоја образовања у Србији до 2020. године, и идентификованим недостацима постојећег модела финансирања, Акционим планом за спровођење Стратегије приказане су предвиђене активности које се односе на високо образовање (Табела 20). Акциони планови за појединачне нивое и области¹⁵, детаљније описују сваку појединачну предвиђену акцију са наводима који инструменти за имплементацију акције ће се користити, исход – резултат акције, индикатори праћења напретка, почетак и завршетак акције, одговорни носиоци акције и партнери.

---

¹⁵ Детаљније о Акционом плану за појединачне нивое и области видети на сајту: <http://www.mpn.gov.rs/dokumenta-i-propisi/dokumenta/1747-akcioni-plan-za-sprovodjenje-strategije-razvoja-obrazovanja-u-srbiji-do-2020-godine>

Табела 20: Извод из табеларног приказа свих акција

ФИНАНСИРАЊЕ ОБРАЗОВАЊА – УНИВЕРЗИТЕТСКО ОБРАЗОВАЊЕ
Усвајање буџета - са предвиђеним финансијским оквирима на макро, мезо и микро нивоу
Успостављање целовитог информационог система
Унапређење стручног и финансијског надзора
Утврђивање потреба за појединим струкама
Доношење измена и допуна постојеће уредбе о финансирању високог образовања — усаглашавање са „болоњским” системом студија
Утврђивање износа трошкова студирања по појединим областима и високошколским установама
Утврђивање критеријума за рангирање студената — прецизирање начина утврђивања социјалног статуса студента — припрема увођења новог модела финансирања
Пробна симулација новог модела финансирања — разматрање финансијског ефекта увођења три категорије студената — плаћање удела у школарини по линеарној скали
Анализа могућности и ефеката увођења субвенционисаних кредита за студирање
Развој модела финансирања докторских студија у складу са принципима из Стратегије – припремна акција
Оптимизација мреже високошколских институција
Усклађивање услова акредитације и стандарда квалитета са методологијом обрачуна цене образовања у складу са тачком 12. Стратегије – припремна акција
Унапређење модела финансирања високог образовања са елементима научноистраживачке делатности и осталих потреба у складу са тачком 13. Стратегије – припремна акција
Развити модел финансирања и у модел финансирања уградити индикаторе којима се мери квалитет образовног процеса
Утврђивање критеријума и одређивање студијских програма од општег значаја који се не финансирају применом општег модела
Усвајање новог Закона о високом образовању са предвиђеним оквирним начином финансирања
Доношење подзаконских аката о детаљима начина финансирања према тачкама 1-13. Стратегије уз усклађивање са постојећим могућностима алокације средстава у буџету
Стварање финансијске подршке за медијску акцију за олакшање имплементације

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, Акциони план за спровођење стратегије развоја образовања у Србији до 2020. године

Правац развоја модела за унапређења финансирања високог образовања на државним факултетима према Стратегији, фокусира се на више кључних елемената као стратешки циљ реформе. Неки од наведених елемената су:

- Повећање издвајања за високо образовање из јавних средстава на 1,25% БДП што је на нивоу европског просека;
- Утврђивање износа трошкова студирања по појединим областима и институцијама;
- Увођење обавезе да и држава и студенти (суфинансирајући) плаћају по део школарине како би се смањила разлика између оних студената који ништа не плаћају и оних који плаћају пун износ трошкова студирања;
- Основу система финансирања на државним високообразовним установама и даље представља број студената који ће могу имати статус:
  - 1) буџетски студенти (само успешни и надарени студенти слабијег имовног стања, а држава у потпуности покрива трошкове студирања)
  - 2) суфинансирајући студенти (део трошкова студирања покрива држава, а остатак износа школарине плаћају сами, уз могућност да користе субвенционисани кредит од државе)
  - 3) самофинансирајући студенти (школарине плаћају сами у целости, уз могућност да користе субвенционисани кредит од државе)
- Критеријуми за формирање Ранг-листе студената за упис на прву годину студија формираће се не само на основу показаног успеха (какво је садашње стање), већ и на основу социјалног статуса студента;
- Планирање квота за упис буџетских и суфинансирајућих студената по областима на основу критеријума квалитета и релевантности високообразовних установа и студијских програма. Квоте морају да буду усклађене са утврђеним стратешким приоритетима и са потребама јавног и приватног сектора;
- Неопходно је да нови систем финансирања стимулише високообразовне да део средстава остварују кроз сарадњу с привредом и учешће у различитим типовима пројеката;
- Да самостално располажу имовином коју су стекле из сопствених прихода, да самостално располажу сопственим приходима, укључујући њихово

укамаћивање, као и да самостално одлучују, без постојећих ограничења, о расподели тих прихода за плате запослених и сл;

- Коефицијенте за сложеност посла запослених на државним високошколским установама постепено повећавати, до односа 1:7 од најниже до највише квалификованог, а тзв. вредност бода повећати, у складу с буџетским могућностима;
- Развијање индикатора којима се мери квалитет образовног процеса и поштравање услова за избор наставника.
- Високошколске установе које су од националног значаја, држава треба да примени институционално буџетско финансирање а сви студенти могу имати статус буџетских;
- Министарство просвете може од државне или приватне високошколске установе да наручи посебан студијски програм који ће посебно и да финансира
- Средства која ће се издвајати за финансирања докторских студија обухвата школарину и трошкове истраживања у целости. Уколико је студент докторских студија истраживача почетника тада се укључују и лична примања, здравствено и пензионо осигурање.
- Посебно ће се дефинисати правила алокације средстава за инвестиционо одржавање и финансирање развоја високог образовања.

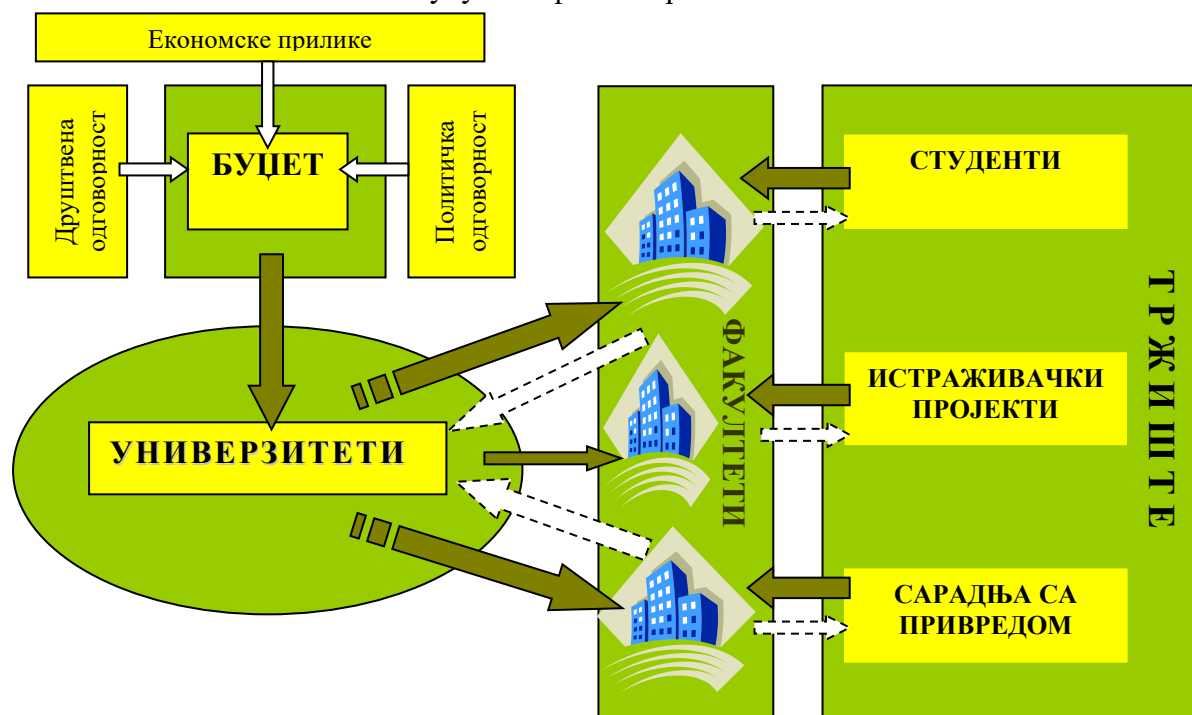
3.7. Препоруке и циљеви реформе финансирања високог образовања

Финансирање образовања Европских земаља је засновано на таквим моделима који чине комбинацију дела трошкова које сноси држава, део факултети јер и они морају изаћи на тржиште и доказати се да вреде, а један део сnose студенти. Која би то пропорција била и на који начин би се код нас реализовати је ствар околности и политике земље.

Високообразовне установе морају постати пре свега финансијски одговорне. Предложени модел је у основи базиран претежно на улазним факторима и ревидиран

тако да се у однос доведу мере квалитета, ефикасност, специфичности и подстицаји за иновације и реформе. Факултети морају бити окренути ка тржишту (Слика 7) које ће кроз заинтересованост за одређене услуге које се нуде дефинисати у доброј мери опстанак факултета.

Слика 7: Општа шема система укупног финансирања

Извор: Варађанин В., Димић Г., 2013., Зборник радова ВШССОВ 2-2013, стр. 122

Важно је напоменути да се према садашњим приликама средства која се добијају из буџета распоређују пре свега на нивоу факултета. Универзитети у оваквој ситуацији немају могућност да утичу на факултете на повећању ефикасности у коришћењу наставне опреме и смањи постојећа дуплирања опремљености. Поред тога износи сопствених прихода се значајно разликују од факултета до факултета. Ове разлике настају услед разлике у атрактивности студијских програма који се нуде студентима, као и различитим могућностима факултета када се продају стручне услуге на тржишту, што има повратни утицај на услове у којима се истраживање и настава одвија. Обзиром да не постоји солидарност међу факултетима, управо универзитети морају имати улогу кохезивног фактора како бих се задржао квалитет и ефикасност студирања.

Поучени искуствима у функционисању целокупног система високог образовања, сматра се да је неопходно и успостављање институција-медијатора између

универзитета и владе, чији би се рад базирао на компетенцијама а не политичкој тежини. Њихова улога била би да обезбеди стабилно функционисање система високог образовања односно да ограничи директан политички утицај на високо образовање, ограничи непотребну бирократску контролу и олакша управљање високим образовањем у оквиру широке политике коју одређује влада, и то без ограничавања аутономије универзитета (Маринковић-Недучин, 2005: 227).

Буџетска средства која се издвајају за образовање су условљена економским приликама у земљи. Међутим, успостављање стандарда да износ средства намењен за високо образовање, као препорука буде 1,25% БДП што је на нивоу просека у земљама ЕУ или барем 0,8% БДП на нивоу европског минимума, је на политичкој елити и њиховој друштвеној одговорности. Према препорученом моделу, утврђена средства се усмеравају ка универзитетима, који ће њима управљати односно имати контролну улогу према унапред утврђеним критеријумима квалитета наставе и истраживања. Универзитети у оваквом случају морају да успоставе јасне приоритете, постигну равнотежу између непрофитних и профитних факултета и да пажљиво преиспитају политику према ванбуџетким приходима. Овакав приступ ће довести до повећања ефикасности коришћења расположивих средстава. Како би се факултети мотивисали да реализују што више екстерних активности, треба им омогућити да, изузев утврђеног износа средстава који ће бити усмерен ка универзитетима, без ограничења располажу са имовином и сопственим приходима стеченим кроз те активности.

Нови систем финансирања високог образовања неопходно је да задовољи све циљеве образовања. Ови циљеви се превасходно морају огледати кроз:

- образовање на свим нивоима студија мора бити свима једнако доступно;
- повећање високообразованих људи;
- повећање калитета знања;
- минимизирање трошкова;
- стварање оних стручњака који су потребни;
- стабилност образовног система.

За покривање трошкова реализације редовних студијских програма неопходно је претходно прецизно и транспарентно утврдити трошкова студија по студенту, према унапред утврђеним критеријумима, на свакој високообразовној установи. Могућа решења у покривању трошкова реализације редовних студијских програма виде се кроз:

1. Уговарање финансирања одређеног броја студената, на одговарајућем профилу студија, између установе и Државе.
2. Дефинисање износа коју би Држава доделила студенту (буџетском и суфинансирајућем), чиме би му се омогућило да уплатом обезбеди упис на високообразовну установу по свом избору.

Поред тога, требало би водити рачуна да сви студенти могу очекивати финансијску помоћ у виду стипендија и кредита за покривање трошкова или дела трашкова за:

- студентски дом¹⁶
- здравствено осигурање
- уџбенике

Неопходна основа за утврђивање нивоа финансирања према Каравидић, Чукановић-Каравидић мора бити заснована на квалитативној и квантитативној оцена рада и услова рада факултета, засновано на њиховој специфичности и студијским програмима. Квантификациона оцена из појединих области рада факултета, студијских програма и специфичних карактеристика за те области треба да је једна од основних претпоставки за правилно утврђивање нивоа финансирања образовања коју треба утврдити за последњих пет година, како би се добила што реалнија слика.

Основу за дефинисање норматива и стандарда и материјалних средстава треба посматрати како аутори наводе кроз карактеристике и специфичности високообразовних установа као што су:

- Студијски програми
- Услови рада
- Карактеристике студирања
- Финансијске карактеристике
- Фонд за иновације и запошљавање младих
- Јачање иновативне способности универзитета

---

¹⁶ Обезбеђује се смештај и исхрана, васпитно образовни рад као и услови за колективан рад и живот (Тркуља, Љубоја, 2007:130).

У досадашњој пракси *студијски програми* се по својим карактеристикама нису узимали у обзир, као један од основа за остваривање права на буџетска средства за њихову реализацију. Природа студијског програма дефинише намеру високообразовне установе за квалитетним образовања будућих генерација, којим се истичу стечене компетенције, а са циљем да по завршетку студијских програма буду оспособљени за рад или даљим бављењем науком. Студијским програмом дефинише се намера и спремности високообразовне установе за реализацију квалитетних студијских програма, а реализацију таквих студијских програма потребно је финансијски стимулисати како би се у континуитету могли реализовати. У пракси имамо честу појаву да се на истим или сличним образовним установама студијски програми у великој мери разликују. Образовне установе по истом основу устварују средства за финансирање што неке од њих доводи у неравноправан положај, јер је за реализацију различитих програма који су јасно дефинисани и при томе одобрени добијањем акредитације, потребно издвојити различит износ средстава и обезбедити различит број наставног особља које треба финансирати. И управо су ово разлози због којих се природа студијског програма мора поставити као један од основа за утврђивање нивоа финансирања. Упис студената на одређеним студијским програмима је чинилац који се не може изоставити. Број уписаних студената на основу којих се одређује број нормативних група за предавања и вежбе и по важећој уредби представљају норматив за утврђивање висине трошкова студирања. Успешност реализације Болоњског процеса зависи и од карактеристика студирања посматрано са аспекта ефикасности студирања, односно проходности на појединим студијским програмима и флексибилности студијских програма. Исто тако је значајно да се узму у обзир студијски програми на којима се могу остварити сопствени приходи и они на којима не могу. Препознатљиве специфичности студиских програма и специфичан наставни кадар, атрактивне студијске групе и студијске групе које нису атрактивне али су од националног интереса се не могу изоставити и једнако су важни приликом утврђивања висине трошкова студија.

Основу за дефинисање норматива и стандарда и материјалних средстава треба да садржи и показатеље као што су *услови рада* високообразовних установа. Карактеристика просторних услова рада, опреме, учила, литературе по студенту, наставнику, ненаставном особљу, као основне претпоставке постојања услова за рад факултета.

Карактеристике студирања са аспекта ефикасности рада у обављању делатности високообразовне установе треба да буде вредновано а самим тим и материјално стимулисано. Ефикасност рада факултета пре свега треба да садржи показатеље проходности студената по годинама студија и просечну дужину трајања студирања. Оцену ефикасности рада можемо посматрати и кроз однос броја уписаних студената по годинама студија и укупног броја студената. Карактеристике условног квалитета наставе односно, колико студената долази на једног наставника – као предуслов квалитета наставе не сме бити изостављено и мора бити постављено као стандард за обрачун норматива. То исто важи и за однос просечно дипломираних студената и ангажованих наставника као једна од карактеристика ефикасности рада факултета. Резултат стеченх компетенција дипломираних студената и њихова обученост за рад ће се видети на тржишту рада као повратна спрега, што ће са једне стране довести до повећања или смањења интересовања студената за одређеним студијским програмима а самим тим финансијском стимулацијом или нестимулисањем од стране државе за реализацију таквих програма.

Финансијске карактеристике образовних установа морају су узети у обзир приликом утврђивања висине износа средстава намењених финансирању високообразовних установа. Ове карактеристике треба посматрати кроз сегменате као што су:

- могућности високообразовне установе да оствари сопствени приход мерено односом сопствених прихода и прихода из буџета
- однос покрића укупних расхода из сопствених прихода и прихода из буџета однос финансирања расхода из прихода оствареног из буџета републике и укупних расхода као показатељ колико јеустанова тржишно оријентисана и показује колико вреди
- утврдити цену школарине и трошкове студирања за сваку високообразовну установу посебно. Приликом утврђивања висине износа, не треба заборавити да средства која уплаћују самофинансирајући студенти треба посматрати као суфинансирање цене услуга, партиципацију или као приход из којих се покрива део трошкова буџетских студената

Фонд за иновације и запошљавање младих - На свим универзитетима је неопходно формирати фонд за иновације и запошљавање младих научних радника из

кога би се стипендирао истраживачки рад, усавршавање и њихово запошљавање на универзитетима, односно факултетима.

Јачање иновативне способности универзитета неопходно је стимулисати путем осигурања квалитета студија, наставе и науке, кроз подршку најбољим студентима, подршку универзитетима, иновације, интернационализацију универзитета, сарадња са привредом и сл.

Циљ реформе високог образовања треба да резултира задовољењу потреба високообразовних установа и студената а у складу са могућностима државе. Како би се дефинисани циљеви остварили, реформа се мора спровести темељно и по фазама. Кључну фазу реформе чини увођење новог модела финансирања високог образовања чијим увођењем очекивани резултати морају бити:

- загарантовано финансирање високообразовних установа на нивоу европског просека од 1,25% БДП-а. То ће обезбедити сигурност финансирања и стварање могућности за дугорочно планирање;
- повећање броја високообразовних људи у Србији;
- стварање оних стручњака по стручним и научним областима који су неопходни за привредни и друштвени развој земље;
- јачање улоге универзитета, који пре свега треба да има контролну улогу у рационалном трошењу средстава;
- финансирање студијских програма од националног интереса, финансирање високообразовних установа према карактеристикама студијских програма и специфичностима установе као и условима рада, узимајући при томе све улазне али и излазне параметре, обезбедиће несметан рад и јачање иновативних способности установа;
- већа аутономија високообразовних установа – потпуна слобода и право на располагање сопственим приходима и имовином стечена сопственим средствима
- транспарентност- јавно доступна информација о томе колики су стварно трошкови студирања за сваког студента на појединим високообразовним установама и колико држава у учествује у покривању тих трошкова;
- нови модел ће различито финансијски да подстиче а тиме и усмерава студенте на одређене области што је од стратешког значаја за земљу, што ће унапредити структуру дипломираних студената по областима и дисциплинама;

- обавеза студената да врате средства која је држава уложила у њих, довешће до веће ефикасности студирања и повећање броја дипломираних студената;
- повољни студентски кредити, чиме се може покрити део или цео износ школарина;
- студентски кредити се отплаћују након завршетка студија, тако да током студија студенти нису оптерећени отплатом кредита;
- увођењем категорије суфинансирајућих студената, већем броју студената (мање платежне моћи) биће доступно студирање јер ће држава у оваквим случајевима преузети на себе део трошкова студирања;
- већа праведност у доступности студирања.

4.РЕЗУЛТАТИ ЕМПИРИЈСКИХ ИСТРАЖИВАЊА

„Мало знања људе чини добрима, а много скромнима“

Леонардо да Винчи

4.1. Ставови студената о ефектима постојећег модела финансирања на услове студирања

Интерпретацију резултата истраживања приказаћемо у складу са постављеним задацима и постављеним хипотезама. У првом делу рада постављене су теоријске основе везане за систем финансирања високог образовања у Србији као и анализа постојећег модела. Емпиријски део истраживања односи се на ставове студената и њихово мишљење о ефектима постојећег модела на свеукупне трошкове студирања, доступности студентским кредитима и стипендијама. Добијене резултате приказали смо табеларно уз пропратни коментар.

Табела 21: Преглед студената према просечној оцени током студија

Просечна оцена током студија	Број испитаника	%	χ^2	p
6,5	12	3,7		
7	37	11,3		
7,5	52	16,0		
8	87	26,7		
8,5	47	14,4		
9	55	16,9		
9,5	31	9,5		
10	5	1,5		
Укупно	326	100,0	115,865	0,000

Мерење фреквенције испитаника према успеху приказано у Табели 21, закључујемо да је током студија 27,9% испитаника (студенти са просечном оценом ≥ 9) стекло услов да конкурише за студентску стипендију. Током студија 42,3% испитаника (студенти са

просечном оценом $\geq 8,5$) стекло услов да конкурише за студентски кредит. Број ових испитаника је значајан како би се схватила перцепција испитаника о условима коришћења пре свега стипендија, али и кредита са позиције оних који су већ корисници ових могућности које пружа држава.

Израчунати Хи квадрат износи 115,865 ($df=7$), на нивоу значајности $p=0,000$ што указује на неуједначеност узорка према успеху на студијама.

Висина школарине и остали трошкови студирања

Табела 22: Информисаност студената о висини школарине

Да ли сте се пре уписа на ову школу информисали о висини школарине?		
	Број испитаника	%
да	278	85,3
не	48	14,7
Укупно	326	100,0

Висина износа школарине као и други трошкови студирања могу бити одлучујући фактор у процесу доношења одлуке о избору високошколске установе. За 14,7% испитаника цена студирања није имала никакву улогу приликом одабира установе на којој ће студирати, док су се 85,3% испитаника упознали са висином износа школарине (Табела 22). Иако је неопходна сагласност високошколским установама за утврђивање висине школарине, факултети се најчешће не придржавају тога и сами дефинишу висину тог износа. Потпуна аутономија постоји и код утврђивања ценовника и других услуга које пружају факултети, што студенти занемарују приликом уписа или информација није јавно доступна.

Табела 23: Скала износа школарине на високошколској установи

Колико износи школарина на студијском програму на којем студирате?		
	Број испитаника	%
до 50.000	101	31,0
50.000-100.000	174	53,4
100.000-150.000	49	15,0
150000-200000	1	0,3
преко 200000	1	0,3
Укупно	326	100,0

Табела 23 приказује скалу школарине на високошколским установама. Обзиром на одабир високошколских установа у којима је спроведено истраживање, највећи проценат испитаника 53,4% се изјаснио да се висина школарине креће између 50-100 хиљада динара. Висину школарина у износу до 50 хиљада потврдило је 31% испитаника –са основних струковних студија. Број испитаника који се определио за висину школарине од 100-150 хиљада јесу махом они са медицинског и грађавинског факултета, њих 15%.

Табела 24: Мишљења и ставови студената о висини школарине на високошколским установама

Сматрам да је висина школарине у односу на друге високообразовне установе истог образовног профила:		
	Број испитаника	%
Висока	81	24,8
Ниска	65	19,9
Подједнака	121	37,1
Не знам	59	18,1
Укупно	326	100,0

Упознавајући се са висином школарине као једним од одлучујућих фактора приликом избора високошколске установе, према Табели 24 највећи број испитаника 37,1%, сматра да је школарина подједнака на истим или сличним студијским програмима. Да је школарина виша у односу на друге установе сматра 24,8% испитаника, док њих 19,9% сматра да је школарина ниска.

Финансирање студената на буџету подразумева по дефиницији плаћање трошкова студирања, а не само школарине. У Табели 25 постављени су резултати истраживања о томе које врсте услуга факултети наплаћују, а нису обухваћени ценом школарине. Такође смо издвојили буџетске студенте са акцентом на додатне трошкове који се намећу овој категорији студената. Од 262 буџетска студента за 24,43% обезбеђена је литература. Пријаву испита 25,19% не плаћа, а разна уверења не плаћа 15,65% буџетских студената. Уписа наредне године ослобођено је плаћања 14,12% , а издавање дипломе 3,81% буџетских студената. Највећи проценат, 55,72% буџетских студената изјаснило се да школа додатно наплаћује све остале врсте услуга. Овакво стање на терену указује на чињеницу да су трошкови студирања далеко виши од онога што се презентује студентима. Најчешће се током промовисања високошколских установа

вешто прикривају овакви трошкови. Они почињу трошковима полагања пријемног испита који могу бити изузетно високи, а завршавају се са наплаћивањем одбране завршног рада и издавањем дипломе. Наведени подаци оповргавају убеђење да се буџетском студенту плаћају сви трошкови студирања које наплаћују факултети.

Табела 25: Мишљења и ставови студената о трошковима који су обухваћени школарином

У цену школарине на установи у којој студирате укључено је:													
	Број испитаника		Број испитаника		Број испитаника		Број испитаника		Број испитаника		УКУПНО		%
	А	Б	Б	Сви	Б	Сви	Б	Сви	Б	Сви	Б	Сви	Б
Пријаве и одбране завршног рада			2	3	2	2	4	4			8	9	3,05
Стручне екскурзије			1	1							1	1	0,38
Помоћна учила			2	2	3	3					5	5	1,9
Литература	64	89									64	89	24,43
Пријава испита	39	43	27	38		10					66	91	25,19
Уверења	3	3	28	32	9		1	1			41	36	15,65
Упис године	8	13	1	3	19	29	6	7	3	3	37	48	14,12
Издавање дипломе	2	2				1	4	4	4	4	10	11	3,81
Ниста од наведеног	146	176									146	176	55,72
Укупно	262	326	61	79	33	45	15	16	7	7			

Табела 26. Информисаност студената о начину утврђивања висине школарине и трошкова студирања

Да ли сте упознати са законским прописима и актима школе о начину утврђивања висине школарине и трошкова студирања?		
	Број испитаника	%
да	96	29,4
не	230	70,6
Укупно	326	100,0

Према Закону о високом образовању Члан 61. високошколске установе су у обавези да на свом сајту објаве Правилник о мерилима за утврђивање висине школарине и

пружања услуга. Основни разлог јесте да се обезбеди јавност и транспарентност, а са циљем да се прецизно утврди који елементи су у саставу школарине као и друге врсте услуга које факултети наплаћују. У пракси се ова акта веома ретко могу наћи на сајту факултета па чак и сами ценовници. Ово говори у прилог чињеници да високошколске установе покушавају да ускрате информацију студентима о свим трошковима студирања које је посебно значајно пре одабира факултета који се жели уписати. На питање *Да ли сте упознати са законским прописима и актима школе о начину утврђивања висине школарине и трошкова студирања?* 70,6% студената је одговорило да није упознато-Табела 26.

Табела 27: Фреквенција промене висине школарине током школовања

Да ли се школарина мењала током вашег студирања?		
	Број испитаника	%
увећана је	57	17,5
не	266	81,6
смањена је	3	0,9
Укупно	326	100,0

Сагласност на промену висину школарине на високошколским установама даје надлежно министарство, а на претходно поднет захтев установе. Најчешће се сагласности овог типа не добијају што доводи до тога да факултети и не траже сагласност за повећање цена школарина. Министарство просвете штитећи интерес студената по питању висине цена школарина своју активност свде на јавну препоруку да висина школарине буде на прошлогодишњем нивоу. Да нису честе промене у висини школарина показују и резултати испитаника из Табеле 27, где је 81.6% потврдило да се она није мењала током њиховог школовања. Од седам високошколских установа само је на једној дошло до корекције цена, на више.

Табела 28: Ставови студената о ценама услуга школе у односу на друге високошколске установе

Цене услуга из ценовника у односу на друге високошколске установе су по вашем мишљењу?		
	Број испитаника	%
повољније	46	14,1
неповољније	72	22,1
слично	109	33,4
не знам	99	30,4
Укупно	326	100,0

Резултати испитаника о њиховим сазнањима о ценама услуга на другим установама (Табела 28), указују да није имало пресудну улогу у њиховом одабиру факултета. Свега 14,1% студената сматра да је на другим установама у финансијском смислу повољније студирати. Без става је 30,4% испитаника, 33,4% њих сматра да је слично, док је 22,1% студената одговорило да су цене услуга скупље на другим школама у односу на ону на којој студирају.

Табела 29: Врсте услуга које установа наплаћује буџетском студенту

Да ли високошколска установа на којој студирате наплаћује неке своје услуге буџетском студенту:									
Врсте услуга		Оверу семестра	Пријаву испита	Уверења о редовном студирању	Уверење о положеним испитима	Стручне екскурзије	Пријаве и одбране завршног рада	Упис, обнову или замрзавање године	Издавање дипломе
Број испитаника	326	87	149	128	222	189	220	262	224
%		26,7	45,7	39,3	68,1	58,0	67,5	80,4	68,7

Као што смо раније наводили, буџетски студент је по правилу она категорија студената којима су покривени целокупни трошкови студирања на факултету. Међутим, резултати испитаника из Табеле 29 указују сасвим супротно. Наиме, не постоји нити једна понуђена категорија услуге која се не наплаћује на већем или мањем броју факултета. Осим административних трошкова попут уверења, израде дипломе, уписа године и сл., факултети наплаћују пријаву полагања испита код буџетских студената, што је потврдило 45,7% испитаника.

Табела 30: Перцепција студената о упису друге високошколске установе под другачијим околностима

Да сте имали могућност да упишете другу школу са сличним студијским програмом, ви би сте то:		
	Број испитаника	%
сигурно урадили	61	18,7
сигурно не би урадили	86	26,4
нисам сигуран	179	54,9
Тотал	326	100,0

Колико су испитаници желели да упишу одабрани факултет или какво је њихово задовољство са одабраном школом, у најширем смислу показују резултати из Табеле 30. Не улазећи у мотиве уписа, 18,7% испитаника под другачијим околностима би сигурно уписало другу високошколску установу. Више од половине испитаника 54,9% није сигурно да ли би донело такву одлуку, док је 26,4% студената рекло да то сигурно не би урадило. Овакви показатељи указују на чињенице да постоји незадовољство школом у одређеној мери или су погрешни мотиви уписа одабране установе.

Табела 31: Утицај појединих фактора на одабир високошколске установе

Уколико је одговор на претходном питању под „а“ или „б“, разлог томе је:					
	Повољнија школарина	Бољи услови студирања	Место студирања	Квалитетнији студијски програм	Наставни кадар
Број испитаника	36	41	91	50	28
%	11,0	12,6	27,9	15,3	8,6
Укупно	326	326	326	326	326

Мотиви уписа су веома важан податак високошколским установама јер се на основу тих показатеља може креирати боља уписна политика, маркетинг стратегија и понудити оно што студенти желе. Према резултатима истарживања приказано у Табели 31, место студирања има пресудну улогу код 27,9% испитаника. Студијски програм је пресудан за 15,3% студената, док су услови студирања пресудни за 12,6% испитаника. Висина школарине је важна само за 11% испитаника, док је наставни кадар утицао на 8,6% студената.

Други трошкови студената током студирања

Економска ситуација у земљи има исти утицај како на факултете тако и на студенте о којима се релативно мало говори. Недовољан износ средстава која се из буџета усмеравају ка високошколским установама, наводе факултете на повећавање школарина и наплаћивање других трошкова од стране студената чиме се директно оптерећује буџет корисника ових услуга. Средства која издвајају студенти намењена за куповину литературе, пријаве испита, овере семестра, издавање уверења и сл., крећу се и преко 20.000 динара годишње, и поред већ плаћене школарине. Студенти који нису испунили услов за смештај у студентским домовима, морају да плаћају и рентиране станова и режијске трошкове.

Строшкови студирања нису само они које наплаћује високошколска установа. Са жељом да се утврде који су то трошкови током студирања и у ком износу су заступљени, студентима је постављена посебна група питања.

Табела 32: Врста смештаја који користе студенти

Уписати тип смештаја током студирања:	Број испитаника	%
Студентски дом	71	21,8
Изнајмљен смештај	89	27,3
Сопствени стан/кућа у месту студирања	149	45,7
Живим код рођака	5	1,5
Путник	12	3,7
Укупно	326	100,0

У Табели 32 дати су одговори испитаника о врсти смештаја који користе током студирања. Највећи проценат студената 45,7% живи у сопственом стану или кући у месту у којем студира. Одговори из Табеле 31 Којима су утврђени мотиви уписа потврђују чињеницу да је место студирања примарни мотив код већине студената приликом одабира високошколске установе, јер значајно умањује трошкове студирања. Студентски дом користи 21,8% испитаника док 27,3% изнајмљује смештај. Такође постоје студенти који су привремено смештени код рођака током студирања, али се и они могу сврстати у категорију код којих је место студирања примаран мотив. Тађе се због смањења трошкова студирања 3,7% испитаника изјаснило да живе у срединама надамак места студирања и да им је повољнија економска рачуница да путују до факултета.

Табела 33: Преглед студената према трошковима смештајних јединица

Да ли делите трошкове смештаја и режије са другом особом?		
	Број испитаника	%
живим у студентском дому	62	19,0
не, сам сносим трошкове	53	16,3
да, са једном особом	54	16,6
да, са две особе	16	4,9
да, са више од две особе	14	4,3
немам трошкове смештаја и режије	127	39,0
Укупно	326	100,0

Приказ студената према трошковима смештајних јединица дати су у Табели 33. Обзиром да је највећи број студената члан домаћинства у родитељској кући, највише испитаника 39%, се изјаснило да нема трошкове смештаја и режије. Према резултатима 19% студената су корисници студентског дома и немају трошкове режије, смештаја или исхране у пуном износу већ по субвенционисаним условима. Због висине трошкова смештаја и режије 16,6% испитаника дели трошкове са једном особом, док 16,3% дели трошкове са две особе. Од укупног броја испитаника 4,3% дели трошкове са више од две особе.

Табела 34: Висина трошкова смештаја студената

Колико износе ваши месечни трошкови смештаја или део трошкова уколико делите трошкове током студирања?		
	Број испитаника	%
мање од 50 евра	56	17,2
од 50 до 100 евра	49	15,0
од 100 до 150 евра	33	10,1
више од 150 евра	31	9,5
не плаћам трошкове смештаја	157	48,1
Укупно	326	100,0

Трошкови смештаја су једна од највећих ставки расхода у буџету једног студента, приказ у Табели 34. Према проценама испитаника, 17,2% сматра да су трошкови смештаја износе до 50 евра, од 50-100 евра плаћа 15% испитаника. Од 100-150 евра трошкова смештаја има 10,1% и преко 150 евра 9,5% испитаника.

Табела 35: Висина трошкова режије студената

Колико износе ваши месечни режијски трошкови (струја, вода, грејање...) или део трошкова уколико делите трошкове током студирања?		
	Број испитаника	%
мање од 5000 динара	44	13,5
од 5000 до 10000 динара	53	16,3
више од 10000 динара	45	13,8
не плаћам трошкове режије	184	56,4
Укупно	326	100,0

Према подацима који су приказани у Табели 35, највише испитаника 16,3% има трошкове режије између 5.000-10.000 динара. Мање од 5.000 плаћа 13,5% а више од 10.000 плаћа 13,8% студената. Они студенти који живе са родитељима или у студентском дому су се изјаснили да не плаћају режијске трошкове.

Табела 36: Фреквенција коришћења студентске мензе

Да ли користите могућност исхране у студентској мензи?		
	Број испитаника	%
да, по регресираној цени	94	28,8
да, по економској цени	19	5,8
не, јер то не желим	142	43,6
не, али бих волела	71	21,8
Укупно	326	100,0

Коришћења студентске мензе приказани су у Табели 36. Цене услуга студентске мензе студентима значајно растеређују трошкове исхране у односу на самостално обезбеђивање оброка или цену исхране по економским ценама. Највећи број испитаника 43,6% изјаснио се да не жели да користи услуге мензе и то су они студенти који живе у месту студирања и имају у оквиру свог домаћинства (код родитеља) обезбеђене оброке. По регресираној цени 28,8% је корисника ових услуга, а 5,8% плаћа економску цену. Оно што је вредно пажње јесте чињеница да се 21,8% испитаника изјаснило да би волело да користи ову врсту услуга

Табела 37: Процена трошкова исхране студената

Процените колики су ваши месечни трошкови исхране?		
	Број испитаника	%
до 5000 динара	63	19,3
5000-10000 динара	97	29,8
више од 10000 динара	51	15,6
не знам	115	35,3
Укупно	326	100,0

Приказ трошкова исхране студената дати су у Табели 37. Према резултатима испитаника, највећи број студената 35,3% не може да процени колики су месечни трошкови исхране. Између 5.000 и 10.000 динара сматра 29,8% студената, испод 5.000 динара 19,3% студената, а више од 10.000 динара мишљења је 15,6% студената.

Табела 38: Процена трошкова наставног материјала студената

За потребе наставе годишњи трошкови уџбеника, скрипти, тошкови копирања и другог наставног материјала неопходног током студирања плаћам:		
	Број испитаника	%
мање од 10000 динара	205	62,9
10000-15000 динара	73	22,4
више од 15000 динара	34	10,4
не плаћам, скола све обезбеђује	14	4,3
Укупно	326	100,0

Приказ трошкова наставног материјала и уџбеника дати су у Табели 38. Према резултатима испитаника, највећи број студената 35,3% не може да процени колики су месечни трошкови исхране. Између 5.000 и 10.000 динара сматра 29,8% студената, испод 5.000 динара 19,3% студената, а више од 10.000 динара мишљења је 15,6% студената.

Табела 39: Преглед броја запослених студената током студирања

Током студирања остварујем (остваривао сам) приходе из радног односа:		
	Број испитаника	%
да	60	18,4
не	266	81,6
Укупно	326	100,0

Преглед броја студената који остварују приходе или су остваривали, дати су у Табели 39. Према резултатима 18,4 % студената било или јесте у ситуацији да су запослени током студирања. Обзиром да немамо утврђену старосну структуру испитаника, можемо имати две претпоставке. Прва је да су студенти због обезбеђења средстава за плаћање трошкова студија били принуђени да раде, а друга је да су то студенти коју су у радном односу који су решили да се преквалификују, што је мање вероватно.

Кредити и стипендије

Табела 40: Информисаност студената о могућностима добијања стипендије и кредита

Да ли сте довољно информисани о могућностима добијања стипендија или кредита?		
	Број испитаника	%
да	160	49,1
не	166	50,9
Укупно	326	100,0

Колико је студентима доступна информација о могућностима добијања стипендије или кредита приказује Табела 40. Према резултатима испитаника, 50,9% студената сматра да нису довољно информисани о томе. Колико су високошколске установе укључене у сервисирању ових информација студентима, није познато. Међутим, оваквим приступом ствара се атмосфера да онај, ко је на извору информација може имати више користи што умањује могућност учешћа, а тиме и рангирања међу онима који би били заинтересовани за стипендију или кредит.

Табела 41: Ставови студената о сложености процедуре за аплицирање за студентску стипендију или кредит

Колико је сложена процедура прикупљања документације за подношење захтева за добијање кредита и стипендија?		
	Број испитаника	%
веома је сложена	129	39,6
једноставна и брза	56	17,2
не знам	141	43,3
Укупно	326	100,0

Према одговорима испитаника из Табеле 41 колико је уопште сложена процедура прикупљања документације за подношење захтева за добијање кредита и стипендија, 43,3% студената није могло да дефинише сложеност овог поступка, док се 39,6% њих изјаснило да је веома сложен поступак прикупљања документације. Да је процедура једноставна и брза, изјаснило се 17,2% испитаника.

Табела 42: Ставови студената о могућностима за аплицирање за студентску стипендију

Студент прве године студија нема право да конкурише за стипендију. Овакав став:		
	Број испитаника	%
подржавам	53	16,3
не подржавам	197	60,4
немам став	76	23,3
Укупно	326	100,0

На чињеницу да студент прве године студија нема право да конкурише за стипендију 60,4% испитаника није подржало овакав приступ, 23,3% има индиферентан став, док је свега 16,3% подржало овакав став. Резултати приказани у Табели 42.

Табела 43: Ставови студената о могућностима за аплицирање за студентску стипендију

Само студент на буџету може конкурисати за стипендију. Овакав став:		
	Број испитаника	%
подржавам	142	43,6
не подржавам	124	38,0
немам став	60	18,4
Укупно	326	100,0

На чињеницу да само студент на буџету може конкурисати за стипендију 38% испитаника не подржава овакав приступ, 18,4% има индиферентан став, док је 43,6% подржало овакав став - приказ из Табеле 43.

Табела 44: Ставови студената о утицају просечне оцене током студија као параметар за аплицирање за студентску стипендију

Само студент са просечном оценом 9,00 може конкурисати за добијање стипендије. Овакав став:		
	Број испитаника	%
подржавам	105	32,2
не подржавам	196	60,1
немам став	25	7,7
Укупно	326	100,0

На чињеницу да само студент са просечном оценом 9,00 може конкурисати за добијање стипендије, 60,1% испитаника није подржало овакав приступ, 7,7% има индиферентан

став, док је 32,2% подржало овакав став (Табела 44). Дакле највећи број испитаника сматра да је ово врло висок критеријум и да га треба снизити. До 2015. године минимални ниво просечне оцене је био 8,5.

Табела 45: Ставови студената о максималном броја ЕСПБ као примарни услов за аплицирање за студентску стипендију

Само студент који је положио све испите из претходних година студија може конкурисати за добијање стипендије. Овакав став:		
	Број испитаника	%
подржавам	140	42,9
не подржавам	158	48,5
немам став	28	8,6
Укупно	326	100,0

На чињеницу да само студенти који су положили све испите из претходних година студија могу конкурисати за добијање стипендије, 48,5% испитаника није подржало овакав приступ, 8,6% има индиферентан став, док је 42,9% подржало овакав став (Табела 45). Дакле највећи број испитаника не подржава оволико висок критеријум и сматра да га треба снизити.

Табела 46: Мишљење студената о општим условима за добијање стипендије

По вашем мишљењу критеријуми за добијање стипендије су:		
	Број испитаника	%
строги	140	42,9
недовољно строги	5	1,5
оптимални	112	34,4
нисам упознат	69	21,2
Укупно	326	100,0

Испитаници су изнели мишљење критеријумима и општим условима за добијање стипендије. Према добијеним резултатима 42,9% сматра да су веома строги услови, 34,4% је мишљења да су они оптимални, 21,2% нема сазнања, а свега 1,5% је става да су они недовољно строги (Табела 46).

Табела 47: Ставови студената о могућностима за ослобађање враћања стипендија

Корисника студентске стипендије који није постигао просечну оцену 9,00 и положио све испите, Министарство ослобађа обавезе враћања исте. Овакав однос је		
	Број испитаника	%
праведан	179	54,9
није праведан	79	24,2
не знам	68	20,9
Укупно	326	100,0

Испитаници су изнели мишљење о могућностима за ослобађање враћања стипендија. Према добијеним резултатима 54,9% сматра да су услови праведни, 24,2% испитаника је мишљења да услови нису праведни, а 20,9% студената нема став (Табела 47). Дакле, стипендија је финансијска помоћ коју немате обавезе да вратите, али се може изгубити током студија. Стипендија се може изгубити током студија уколико нисте имали адекватну просечну оцену и положили све испите из уписане године. Стипендија се не мора враћати чак и ако нсе икада не заврше уписане студије. Студентски кредит јесте по дефиницији облик финансијске помоћи који се враћа под одређеним околностима и условима што се за стипендију то не може рећи.

Табела 48: Ставови студената о могућностима за добијање кредита

Само студент на буџету може конкурисати за добијање кредита. Овакав став државе према студентима:		
	Број испитаника	%
подрзавам	101	31,0
и студент на самоф. треба да има ораво на студ. кредит	168	51,5
немам став	57	17,5
Укупно	326	100,0

Чињеницу да само студент на буџету може конкурисати за добијање кредита подржало је 31% испитаника. Да и студенти на самофинансирању исто право треба да остваре сматра 51,5% испитаника, док 17,5% нема став (Табела 48). Уколико већ постоје ограничења код добијања стипендија, поставља се питање оправданости ограничења давања студентских кредита, уколико ће би они били враћени након истека студија.

Табела 49: Мишљење студената о општим условима за добијање кредита

По вашем мишљењу критеријуми за добијање кредита су:		
	Број испитаника	%
строги	105	32,2
недовољно строги	6	1,8
оптимални	121	37,1
нисам упознат	94	28,8
Укупно	326	100,0

Испитаници су изнели мишљење критеријумима и општим условима за добијање кредита. Према добијеним резултатима 32,2% сматра да су веома строги услови, 37,1% је мишљења да су они оптимални, 28,8% нема сазнања, а свега 1,8% је става да су они недовољно строги (Табела 49).

Табела 50: Фреквенција коришћења студентских стипендија или кредита

Да ли сте корисник или сте примали неку од стипендија/кредита:		
	Број испитаника	%
да	109	33,4
не	217	66,6
Укупно	326	100,0

Ако упоредимо Словенију где око 20% студента прима стипендију или кредит (Вукасовић, 2009: 96) и Србију у којој према истраживањима око 33% студената (Табела 50) су корисници стипендија или кредита, онда су издвајања код нас далеко значајнија. Међутим, програм финансирања студија у Словенији је тако конципиран да се сви редовни студенти финансирају из буџета на основним студијама и са собом повлаче све друге повластице. Из овог угла су онда издвајања у Србији далеко нижа него у Словенији.

Са аспекта износа студентских кредита или стипендија њихов износ није довољан за покривање елементарних трошкова живота изузев оним буџетским студентима који су корисници студентског дома.

Табела 51: Структура месечних трошкова коришћења услуге студентског дома у динарима

		Студент на буџету	Економска цена
Исхрана	Доручак	40,00	120, 200 или 360,00
	Ручак	72,00	450, 720 или 1200,00
	Вечера	59,00	350, 600 или 960,00
	Укупно	171,00	
Укупно исхрана за 30 дана		5.130,00	У зависности од понуде са менија
Режија	30 дана	1.248,00	
Смештај	30 дана	8.841,00	864,00- двокреветна соба по особи 1080,00- једнокреветна соба
Партиципација буџетског студента	30 дана	6.900,00	
УКУПНО		22.119,00	

Према подацима из Дома ученика у Кикинди за школску 2015/2016. годину структура трошкова услуга студентских домова приказана је у Табели 51. Према оваквој калкулацији трошкова буџетски студент, корисник стипендије или кредита, у износу од 8.400,00 динара у школској 2015/2016. години може да покрије трошкове партиципације (смештај и исхрана) коришћења услуге студентског дома. Како је познато држава ограничава број буџетских места у складу са предлогом буџета за фискалну годину. Шта је у том случају са осталим студентима. Иако су на буџету не могу користити услуге дома због ограничених капацитета, износи кредита или стипендија за те студенте су недовољни за покриће трошкова смештаја и исхране. Самофинансирајући студенти такође су у истом проблему стим што још додатно плаћају трошкове школарине...Дакле главни недостатак је тај што држава није омогућила пласман комерцијалних-студентских кредита по посебним условима како би се омогућило да се што више студената уписује од чега ће имати корист не само факултети него и читаво друштво обзиром да је један од важних циљева повећати број високообразовних људи.

Табела 52: Сазнања студената о стипендијама за таленте

Да ли знате шта је стипендија за таленте и који су критеријуми за њено добијање?		
	Број испитаника	%
да	74	22,4
не	252	77,0
Укупно	326	100,0

Сазнања студената о стипендијама за таленте приказани су у Табели 52. Према добијеним резултатима 77% испитаника нема никаквих сазнања о томе шта је стипендија за таленте и који су критеријуми за њено добијање. Иако се конкурс за ову врсту стипендије расписује сваке године, питање је колико је јавно доступна оваква врста информације студентима. Услови за добијање ове стипендије су врло слични условима за добијање редовне стипендије стим што се додатно приступа тестирању кандидата путем стандардизованог теста. Након тога врши се рангирање.

Табела 53: Ставови студената о посебним системима студентских кредита

Да ли мислите да је неопходно обезбедити посебан систем кредита за оне студенте који су лошијег финансијског стања?		
	Број испитаника	%
слажем се	265	81,3
не слажем се	17	5,2
не знам	44	13,5
Укупно	326	100,0

У Табели 53 приказани су ставови испитаника о увођењу посебног система кредитирања за све оне студенте лошијег финансијског стања. Основна идеја јесте увођење „бескаматних“ кредита за студенте, чији би корисници кредит враћали тек након завршетка студија. Овакав систем кредитирања студената постоји у многим земљама. Од укупног броја испитаника овакав предлог подржало је 81,3%.

Табела 54: Ставови студената о утицају социјално-економском статусу породице на буџетско финансирања студената

Као критеријум за рангирању студената за студирање на буџету потребно је укључити и социо-економски статус породице:		
	Број испитаника	%
слажем се	199	61,0
не слажем се	60	18,4
не знам	67	20,6
Укупно	326	100,0

Ставови студената о утицају социјално-економском статусу породице на буџетско финансирања студената приказани су у Табели 54. Према мишљењу испитаника 61% се слаже да на рангирање студената за буџетско финансирање треба да утиче и социо-економски статус породице. Са оваквим ставом 18,4% испитаника се не слаже, док 20,6% испитаника нема став о томе.

Табела 55: Ставови студената о утицају социјално-економском статусу породице на коришћење стипендије

Да ли мислите да је у рангирању студената за коришћење стипендије потребно укључити и социјално-економски статус породице?		
	Број испитаника	%
слажем се	207	63,5
не слажем се	60	18,4
не знам	59	18,1
Укупно	326	100,0

Социо-економски статус породице узима се као критеријум за добијање студентског кредита. За разлику од студентских кредита, за рангирање кандидата за доделу студентске стипендије, фактор имовинског стања и просечних примања породице се не узима у обзир. Према мишљењима испитаника (Табела 55), 63,5% се слаже да је овај фактор веома значајан и да треба да се укључи као један од критеријума за рангирање приликом доделе стипендија. Са овим се не слаже 18,4% испитаника, а 18,1% нема став.

Табела 56: Ставови студената о условима добијања кредита

За студентски кредит може конкурисати студент који је уписан на буџету и има најмање просечну оцену 8,50. Овакве услове за добијање кредита:		
	Број испитаника	%
подржавам	139	42,6
критеријум је висок	118	36,2
критеријум је низак	9	2,8
не знам	60	18,4
Укупно	326	100,0

За добијање студентских кредита и стипендија током последњих неколико година доња граница просечне оцене током студија се померала. Према мишљењима испитаника, приказано у Табели 56, 42,6% подржава да за студентски кредит може конкурисати само студент на буџету са минималном просечном оценом 8,50. Да је критеријум висок сматра 36,2% испитаника, а 2,8% сматра да је критеријум низак.

Табела 57: Ставови студената о условима враћања кредита

Корисник студентског кредита који је током студија постигао просечну оцену најмање 8,50 и није губио нити једну годину студија, након завршетка студија ослобађен је обавезе враћања кредита. Овакав став надлежног министарства:		
	Број испитаника	%
подржавам	215	66,0
критеријум је висок	64	19,6
критеријум је низак	2	0,6
не знам	45	13,8
Укупно	326	100,0

Корисници студентског кредита имају могућност да буду ослобођени враћања истог под условима приказаним у Табели 57. Овакав став надлежног министарства подржава 66% испитаника, док 19,6% сматра да је критеријум висок. Ситуација је врло слична и код стипендија, стим што се од пре неколико година код стипендија просечна оцена повећала на 9,00. Ово доводи врло често дилему код студената, да ли конкурисати за стипендију или кредит обзиром да су износи средстава исти.

Између уговора о кредиту и стипендије постоји још једна битна разлика која ствара „јаз правичности“. Наиме, кредит се мора вратити уколико студент не положи све испите годину за годину и не дипломира до завршетка последње одслушане школска година са

просечном оценом током студија најмање 8,50. Стипендију студент губи само уколико не положи све испите годину за годину са просечном оценом током студија најмање 9,00 све до уписане последње године студија, а без обавезе враћања. То теоретски значи да корисник стипендије на последњој години студија може студије завршити и са нижом просечном оценом од 9,00 или пак никада не завршити студије, а да при томе нема никакву обавезу да врати добијену стипендију.

Табела 58: Ставови студената о месту боравка као део критеријума за добијање студентске стипендије или кредита

Да ли мислите да место сталног боравка студента треба узети у обзир као један од важних критеријума за рангирање приликом доделе стипендије или кредита, обзиром да оне породице чија деца студирају у другим срединама имају додатне трошкове.		
	Број испитаника	%
слажем се	168	51,5
не слажем се	65	19,9
не знам	93	28,5
Укупно	326	100,0

Може се условно рећи да је привилегија оних који живе у месту студирања јер су они изложени мањим трошковима него студенти који долазе из других средина. То подразумева да студенти који су из других средина њихово додатно излагање трошковима становања, режије и исхране (уколико претпоставимо да студент није корисник дома). Студенти који живе у месту студирања под истим условима конкуришу за кредит или стипендију и уколико је остваре имају приход који неће утрошити на покривање трошкова режије или исхране јер им је то већ обезбеђено у постојећој заједници. У складу са тим 51,5% испитаника је дало позитивно мишљење да се место боравка треба узети у обзир као један од критеријума за доделу стипендија или кредита (Табела 58).

Табела 59: Ставови студената о односу државе између буџетских и самофинансирајућих студената

Држава прави велику разлику у привилегијама између буџетских и самофинансирајућих студената. Са овом констатацијом се:		
	Број испитаника	%
слажем	134	41,1
не слажем	84	25,8
не знам	108	33,1
Укупно	326	100,0

У најширем смислу Табела 59 указује на ставове студената државе према буџетским студентима у односу на самофинансирајуће. Да постоји велика разлика између ове две категорије студената сматра 41,1% испитаника. Са овим се не слаже 25,8%, док 33,1% нема став. При томе не смемо заборавити да је од укупног броја испитаника преко 80% њих било или јесте на буџету. Ову разлику најбоље уочавају они који су били у обе категорије. Они препознају каква су им права омогућена као буџетски студент, а шта им је ускраћено као самофинансирајући студенти, не рачунајући при томе плаћање школарине.

Табела 60: Ставови студената о односу државе према студентима приватних и државних високошколских установа

Држава прави велику разлику у привилегијама према оним студентима који студирају на државним високошколским установама у односу на оне студенте који студирају на приватним високошколским установама. Са овом констатацијом се:		
	Број испитаника	%
слажем	146	44,8
не слажем	80	24,5
не знам	100	30,7
Укупно	326	100,0

Као што је се сматра да постоји разлика у појединим привилегијама између буџетских и самофинансирајућих студената, тако је очигледно да се прави неоправдана разлика између приватних и државних високошколских установа. Разлика се превасходно односи на право које се стиче статусом студента без могућности студирања на буџету, права на дом, стипендију, кредит.... Иако су сви испитаници са државних установа, 44,8% се слаже да је ова разлика евидентна, док се 24,5% не слаже са тиме (Табела 60).

Табела 61: Ставови студената о увођењу стипендија и кредита студентима приватних високошколских установа

Да ли треба укључити студенте са приватних акредитованих високошколских установа у систем стипендирања и кредитирања?		
	Број испитаника	%
слажем се	25	7,7
не слажем се	188	57,7
не знам	113	34,7
Укупно	326	100,0

Иако се већина испитаника (Табела 61) сложила да су студенти на приватним факултетима ускраћени за права која имају студенти на државним високошколским установама, свега 7,7% испитаника је мишљења да студенте приватних факултета треба

укључити у систем стипендија и кредита. Са оваквим ставом се 57,7% испитаника не слаже, док 34,7% нема став о томе.

Табела 62: Ставови студената о могућностима студирања на буџету на приватним високошколским установама

Да ли студентима са приватних акредитованих високошколских установа треба дати омогућност студирања на буџету РС као и коришћење свих других привилегија које са собом носи овакав начин студирања?		
	Број испитаника	%
да	30	9,2
не	181	55,5
не знам	115	35,3
Укупно	326	100,0

Слични су ставови испитаника и када се разматра могућност студирања на буџету на приватним високошколским установама, приказано у Табели 62. Свега 9,2% испитаника је мишљења да студентима приватних факултета треба омогућити студирање на буџету. Са оваквим ставом се 55,5% испитаника не слаже, док 35,3% нема став о томе.

Табела 63: Ставови студената о могућностима коришћења студентског одмаралишта

Колико је на вашој установи доступна информација да студенти имају право на коришћење студентског одмаралишта за одмор и опоравак?		
	Број испитаника	%
први пут чујем за такву могућност	267	81,9
чуо/ла сам за то али ме нико није упутио	36	11,0
да, упознат/а сам са тим могућностима	23	7,1
Укупно	326	100,0

О праву коришћења студентског одмаралишта за одмор и опоравак студенти имају веома мало сазнања (Табела 63). Први пут чује за такву могућност 81,9% испитаника са седам високошколских установа. Делимична сазнања без посебног упутста у могућностима коришћења има 11% испитаника, док је свега 7,1% њих упознато са оваквим могућностима. Законом о ученичком и студентском стандарду регулишу се права студената на:

1. смештај;
2. исхрану;
3. студентски кредит;

4. студентску стипендију;
5. стипендију за изузетно надарене студенте;
6. одмор и опоравак ;
7. културне, уметничке, спортске и рекреативне активности и информисање.

Очигледно је да не постоји довољно добра комуникација између надлежног министарства, високошколских установа, студентског парламента и самих студената као крајњих корисника наведених могућности.

Табела 64: Ставови студената о увођењу нове категорије - суфинансирајући студент

Кроз индикатор слагања оцените предложене услове под којим би сте пристали да се уведе нова категорија „суфинансирајући студент“:		
А) Уколико се смањи онолико буџетских студената колико се уведе суфинансирајућих студената		
Ликертова скала	Број испитаника	%
уопште се не слажем	122	37,4
делимично се не слажем	49	15,0
не знам	112	34,4
делимично се слажем	21	6,4
потпуно се слажем	22	6,7
Укупно	326	100,0
Б) Уколико се смањи онолико самофинансирајућих студената колико се уведе суфинансирајућих студената		
Ликертова скала	Број испитаника	%
уопште се не слажем	50	15,3
делимично се не слажем	33	10,1
не знам	111	34,0
делимично се слажем	56	17,2
потпуно се слажем	76	23,3
Укупно	326	100,0
В) Нема потребе уводити овакву категорију		
Ликертова скала	Број испитаника	%
уопште се не слажем	89	27,3
делимично се не слажем	41	12,6
не знам	103	31,6
делимично се слажем	27	8,3
потпуно се слажем	65	20,2
Укупно	326	100,0

Г) Уколико се повећа и укупан број места		
<i>Ликертова скала</i>	Број испитаника	%
уопште се не слажем	61	18,7
делимично се не слажем	32	9,8
не знам	110	33,7
делимично се слажем	47	14,4
потпуно се слажем	76	23,3
Укупно	326	100,0
Д) Уколико се сразмерно смањи број буџетских и самофинансирајућих колико се уведе суфинансирајућих		
<i>Ликертова скала</i>	Број испитаника	%
уопште се не слажем	81	24,8
делимично се не слажем	39	12,0
не знам	121	37,1
делимично се слажем	45	13,8
потпуно се слажем	40	12,3
Укупно	326	100,0

А) Влада Србије усвојила је 25. октобра 2012. године Стратегију развоја образовања у Србији до 2020. године. Према наведеном документу предвиђено је увођење нове категорије студената којима ће се финансирати део трошкова студирања. Испитаницима је постављено питање шта мисле о увођењу ове категорије студената и понуђени су услови под којима би евентуално исказали своје слагање односно, неслагање за новом категоријом. Одговори испитаника приказани су табеларно разврстано према одређеним условима увођења, где се користила Ликертова скала како би се исказао степен слагања/неслагања. Према Табели 64а приказани је степен слагања/неслагања испитаника о увођењу суфинансирајућег студента у случају да се смањи онолико буџетских студената колико се уведе суфинансирајућих студената. Највише испитаника, 37,4%, се уопште не слаже са предложеним, а 15% се делимично не слаже да се под оваквим условима уводи нова категорија. Свега 13,1% студената даје одређени облик подршке предлогу да се умањи број буџетских места у корист суфинансирајућих. Овакви подаци указују да студенти не подржавају смањење броја буџетских места у корист суфинансирајућих студената.

Б) У Табели 64б дати су резултати слагања испитаника под условом да се смањи онолико самофинансирајућих студената колико се уведе суфинансирајућих студената.

У овом случају ситуација је потпуно обрнута у односу на претходну табелу. Потпуно слагање са оваквим предлогом дало је 23,3% испитаника, а делимично 17,2%. Не слагање потпуно или делимично потврдило је 25,4% испитаника. Овакви резултати указују да су студенти наклоњенији опцији да се нова категорија уводи на терет самофинансирајућих студената, а да остане исти број буџетских места.

В) На предлог да се не уводи суфинансирајући студент, према резултатима из Табеле 64в потпуно се сложило 20,2%, а делимично 8,3% испитаника. Обзиром да је у људској природи увек присутан страх од новог или непознатог, изненађујуће је да је 39,9% испитаника подржава да се уведе нова категорија студента. Претпоставка је да су то самофинансирајући студенти који ће у том случају имати одређени бенефит. Онда по истом принципу је логично да су они који се противе оваквој одлуци буџетски студенти. Дакле чињеница је да су и сами студенти спремни за адекватне промене, али под њима калкулисаним условима.

Г) На предлог да се уведе суфинансирајући студент у систем финансирања само уколико се повећа укупан број места на студијском програму, према резултатима из Табеле 64г потпуно се сложило 23,3%, а делимично 14,4% испитаника. Противно овом ставу изјаснило се 18,7%, односно 9,8% испитаника се делимично није сложило. Дакле, у овом случају већина испитаника подржава овакав став под условом да они не утичу на постојећи број студената у одређеном статусу. Како је нереално да се број студената на студијском програму повећа за број суфинансирајућих студената, сасвим је реално да неће сви студенти бити задовољни.

Д) На предлог да се сразмерно смањи број буџетских и самофинансирајућих колико се уведе суфинансирајућих, према резултатима из Табеле 64д потпуно се сложило 12,3%, а делимично 13,8% испитаника. Противно овом ставу изјаснило се 24,8%, односно 12 % испитаника се делимично није сложило. У овом случају предложен је фер однос са циљем да се не мења укупан број студената, а да се пропорционално смањи број буџетских и самофинансирајућих студената.

АНОВА

Такође на је занимало како су испитаници, категорисани према начину финансирања, опредељени за увођење категорије *суфинансирајући студент*. Кроз индикатор слагања испитаници су оценили предложене услове под којим би пристали да се уведе нова категорија. Како бисмо дошли до резултата о опредељености испитаника за увођење нове категорије студената у односу на начин финансирања њиховог студирања (буџет/самофинансирање) приступили смо једнофакторској анализи варијансе АНОВА. Добијене резултате приказани су табеларно у Табели 65.

Табела 65: Опредељеност студената за увођење нове категорије – суфинансирајући студент у односу на годину студија

	Година студија	N	Mean	Std. Deviation	F	Sig. <i>p</i>
Уколико се смањи број буџетских колико се уведе суфинансирајућих	прва	35	2,3429	1,08310	2,216	0,086
	друга	30	2,4667	1,22428		
	трећа	110	2,4909	1,23218		
	четврта	151	2,1192	1,23249		
	Укупно	326	2,3006	1,22354		
Уколико се смањи број самофинансирајућих колико се уведе суфинансирајућих	прва	35	3,2571	1,31379	0,247	0,864
	друга	30	3,0333	1,24522		
	трећа	110	3,2636	1,29698		
	четврта	151	3,2384	1,38424		
	Укупно	326	3,2301	1,33099		
Уколико се сразмерно смањи број буџетских и самофинансирајућих колико се уведе суфинансирајућих	прва	35	3,0571	1,30481	1,889	0,131
	друга	30	2,6667	1,29544		
	трећа	110	2,9182	1,34868		
	четврта	151	2,6093	1,25419		
	Укупно	326	2,7669	1,30122		
Уколико се повећа и укупан број места	прва	35	3,5714	1,14496	1,475	0,221
	друга	30	2,9667	1,18855		
	трећа	110	3,1545	1,38263		
	четврта	151	3,0596	1,45708		
	Укупно	326	3,1380	1,38207		
Нема потребе уводити овакву категорију	прва	35	3,0000	1,30268	0,670	0,571
	друга	30	2,9000	1,18467		
	трећа	110	2,6636	1,45437		
	четврта	151	2,8609	1,51895		
	Укупно	326	2,8123	1,44610		

Анализом Табеле 65 уочавамо да добијени F индекси не указују на постојање разлика у ставовима испитаника везаних за увођење категорије суфинансирајућих студената у односу на годину студија на којој студирају. Анализа аритметичких средина (Mean) указује да су студенти прве године опредељенији за услов *Уколико се повећа и укупан број места* $M = 3,57$. Ово указује да је студентима који се уписују на прву годину студија важније да се повећа број места за упис чиме се повећава шанса за упис.

Следеће питање које се наметнуло јесте да ли начин финансирања утиче на опредељеност студената за увођење категорије *суфинансирајућих студената*. Налази које смо добили применом једнофакторске анализе варијансе АНОВА приказани су у Табели 66.

Табела 66: Опредељеност студената за увођење нове категорије – суфинансирајући студент у односу на начин финансирања студирања

		N	Mean	Std. Deviation	F	Sig. <i>p</i>
Уколико се смањи број буџетских колико се уведе суфинансирајућих	буџет	262	2,3244	1,21205	0,505	0,478
	самоф.	64	2,2031	1,27466		
	Укупно	326	2,3006	1,22354		
Уколико се смањи број самофинансирајућих колико се уведе суфинансирајућих	буџет	262	3,2290	1,31052	0,001	0,977
	самоф.	64	3,2344	1,42252		
	Укупно	326	3,2301	1,33099		
Уколико се сразмерно смањи број буџетских и самофинансирајућих колико се уведе суфинансирајућих	буџет	262	2,7939	1,29968	0,575	0,449
	самоф.	64	2,6563	1,31196		
	Укупно	326	2,7669	1,30122		
Уколико се повећа и укупан број места	буџет	262	3,1336	1,35092	0,014	0,907
	самоф.	64	3,1563	1,51415		
	Укупно	326	3,1380	1,38207		
Нема потребе уводити овакву категорију	буџет	261	2,9195	1,41871	7,433	0,007
	самоф.	64	2,3750	1,48538		
	Укупно	325	2,8123	1,44610		

Добијени F индекси приказани у Табели 66 не указују на постојање разлика у ставовима испитаника везаних за увођење категорије суфинансирајућих студената у односу на начин финансирања њихових студија. Очигледно је да је ово непознаница за студенте и да немају довољно сазнања о томе да ће се средтва за финансирање студија само другачије прераспоредити, на нечији штету или корист.

Интересовало нас је и да ли врста студија (академске/струковне) одређује опредељеност студената за увођење нове категорије. Резултати F теста приказани су у Табели 67. Увидом у табелу уочавамо да постоји значајна разлика између студената основних струковних и основних академских студија и њихове опредељености за увођење нове категорије код ајтема *Уколико се смањи број буџетских колико се уведе суфинансирајући*, на шта нам указује значајност F индекса ($F = 12,374$; $p = 0,001$). Код осталих ајтема примећујемо да F индекс не указује на постојање разлика између врсте студија (академске/струковне) и опредељености за увођење нове категорије студената. Међутим, анализом аритметичких средина закључујемо да су студенти академских студија код ајтема *Уколико се смањи број буџетских колико се уведе суфинансирајућих*, мање опредељени од студената струковних студија.

Табела 67: Опредељеност студената за увођење нове категорије – суфинансирајући студент у односу на врсту студија (академске/струковне)

		N	Mean	Std. Deviation	F	Sig. p
Уколико се смањи број буџетских колико се уведе суфинансирајућих	основне струковне	123	2,6016	1,21291	12,374	0,001
	основне академске	203	2,1182	1,19645		
	Укупно	326	2,3006	1,22354		
Уколико се смањи број самофинансирајућих колико се уведе суфинансирајућих	основне струковне	123	3,3333	1,21915	1,190	0,276
	основне академске	203	3,1675	1,39359		
	Укупно	326	3,2301	1,33099		
Уколико се сразмерно смањи број буџетских и самофинансирајућих колико се уведе суфинансирајућих	основне струковне	123	2,9431	1,31387	3,652	0,057
	основне академске	203	2,6601	1,28500		
	Укупно	326	2,7669	1,30122		
Уколико се повећа и укупан број места	основне струковне	123	3,2439	1,30158	1,160	0,282
	основне академске	203	3,0739	1,42796		
	Укупно	326	3,1380	1,38207		
Нема потребе увести овакву категорију	основне струковне	123	2,6667	1,36506	2,014	0,157
	основне академске	202	2,9010	1,48963		
	Укупно	325	2,8123	1,44610		

Како су студенти опредељени за увођење категорије *суфинансирајући студент* наводи на закључак да испитаници имају индиферентан став по питању увођења нове категорије студента, те да себе не доживљавају као креатора политике статуса студента према начину финансирања.

4.2. Студија случаја: Анализа примене постојећег модела финансирања високог образовања на примеру ВШССОВ у Кикинди

4.2.1. Утицај постојећег модела финансирања на пословање и организацију рада

Након анализе утврђених права на финансирање, модела финансирања, извора финансирања и приказа индикатора за утврђивање обима средстава за финансирање образовања, извршена је пословна анализа Високе школе струковних студија за образовање васпитача у Кикинди за период од 2008. до 2014. године. Циљ анализе је идентификација реалних проблема у раду високообразовних установа узрокованим начином финансирања високог образовања. Анализа садржи финансијске извештаје и статистичке податке које указују на тешкоће у примени појединих Закона и Уредби којима је дефинисано финансирање високо-образовних установа као друга ограничења.

Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди задовољава све просторне, амбијенталне и остале неопходне услове за одвијање наставе, потребан број стручног наставног и ненаставног особља што је потврђено дозволом за рад и решењима о акредитацији, како установе тако и свих студијских програма од стране Комисије за акредитацију и проверу квалитета. Оснивач установе је АП Војводине те се средстав за материјалне трошкове остварују преко оснивача, док се зараде запослених остварују преко Министарства просвете.

У оквиру своје делатности школа реализује:

- Високо образовање (основне струковне и специјалистичке струковне студије)
- Делатност библиотеке
- Издавачку делатност (у оквиру које се публикују уџбеници, зборници, научне и стручне књиге, часописи...)
- Стручна усавршавања
- Пружање савета
- Консултативни и стручни рад

Током шест деценија постојања израсла је у савремену образовно–васпитну институцију са четири смера на основним студијама као и специјалистичким студијама на студијама другог нивоа.

Као што је до сада већ наведено, законом је прописано да се средства за обављање делатности у току једне школске године обезбеђују у складу са програмом рада високошколске установе и расположивим могућностима буџета за финансирање високог образовања. Нормативе и стандарде рада високошколских установа и материјална средства утврђује Влада на предлог Националног савета а по прибављеном мишљењу конференције академија струковних студија. Уговор о финансирању се закључује између самосталних високошколских установа и Владе. Средства која се издвајају образовним установама регулисана су посебном Уредбом којим се утврђује висина трошкова студија.

Финансирање високообразовних установа се врши из два основна извора:

- Средства из буџета
- Сопствени приходи

Средства из буџета РС се састоје из три дела: зараде запослених, трошкови наставе и администрације и одржавање. Износ који се одобрава за зараде запослених зависи превасходно од укупног броја сталнозапослених наставника који су потребни за реализацију предвиђене наставне квоте. Наставна квота зависи од броја буџетских студената, укупног броја часова и броја наставних група. Добијени износ се коригује тако да одражава стварно стање у установи и узима у обзир расподелу различитих звања, минули рад и функцијски додатак. И поред овако добијеног броја предавача, установама је дозвољено да спроводе сопствену политику запошљавања, што значи да у неким високообразовним установама може бити како превише тако и недовољно особља. Трошкови наставе и администрације су исто тако засновани на броју уписаних студената и на потребној наставној опреми. Међутим, само је један део обрачунатих средстава обезбеђен, јер постоје и трошкови које нису директне активности везане за наставу. Обрачунати норматив изражен је у коефицијентима који се множи са бруто ценом рада и добијени резултат представља укупан износ средстава коју образовна установа остварује у току једног месеца (Табела 64). Средства која су потребна за

одржаваће одређује сама високообразовна установа. Свака установа може у свом финансијском плану предвидети дуги низ потреба, међутим финансирање се врши интервентно, само за оне ставке које су неопходне према мишљењу министарства.

Сопствени приходи проистичу из школарина самофинансирајућих студената, истраживачких пројеката и сарадње са привредом или јавним сектором. Ако изузмемо школарине студената, приходи који се остварују на основу истраживачких пројеката и сарадње са привредом и јавним сектором, служе као додатни извор за плате групе наставника унутар установе. Овакве групе наставника су у обавези да извршавају одређени проценат препусте установе. Политика установа одређује висину процента који се креће од 5% па до 50% од укупног износа. Међутим лоша економска ситуација у нашој привреди довела је до тога да су се сопствени приходи свели само на средства од самофинансирајућих студената или у последњем периоду од учешћа у пројектима.

Главни недостатак ове Уредбе јесте, да је основ за финансирање високошколских установа заснован само на параметрима као што су број уписаних студената, површина установе, број библиотечких јединица, постојање установе и томе слично. Истраживања показују да овакав систем финансирања занемарује ефикасност и ефективност институција, мотивише институције да повећавају број студената који студирају изван реалних капацитета, као извор значајне финансијске добити, што даље негативно утиче на квалитет (стечене компетенције) и ефикасност студирања (дужина трајања студирања). Средства остварена на основу ове Уредбе су пре свега намењена за покривање зарада одобреног броја наставног и ненаставног особља. Средства која се остварују на основу постојећих законских и нормативних решења, којима је уређено финансирање високог образовања, односи се на покривање материјалних трошкова високообразовних установа.

Увидом у структуру сталних трошкова и утрошених средстава (Прилог 4 и 5), очигледан је и проблем динамике финансирања режијских трошкова који није усклађен са временом њиховог настанка. Са друге стране присутне су и сугестије оснивача за смањењем материјалних трошкова, што има за последицу све мање издвајања средстава из буџета за њихово покриће. У пракси је ситуација у супротности са препоруком оснивача, где имамо чињеницу да долази до честог повећање режијских трошкова, сталне потреба за повећањем услова и квалитета наставе што је условљено повећањем кадровске структуре и њиховим стручним усавршавањем, квалитетом простора и

опреме и учила и низ других међусобно повезаних елемената. Крајњи резултат је да постојећа законска и нормативна решења којима је уређено финансирање високог образовања, држава не поштује, што доводи до дуговања државе према факултетима. За реализацију Болоњског процеса исто је потребно прилагодити нормативно-наставне групе за предавања и вежбе, као и нормативе и стандарде за материјалне трошкове. Већина земаља у транзицији издвајају посебна средства за реализацију болоњског процеса док се код нас, не да се нису издвојила средства, него се и смањује износ средстава за покриће материјалних трошкова и поред Закона и Уредби.

У оваквим условима рада високообразовних установа, поготово ако се ради о установама које немају атрактивне студијске програме, али су од националног интереса, или попут оних установа које немају могућност остваривања сопствених прихода, карактеристично је да су у великом проценту добијена средстава из буџета усмерена на зараде запослених и тиме се занемарује квалитет и ефикасност студирања.

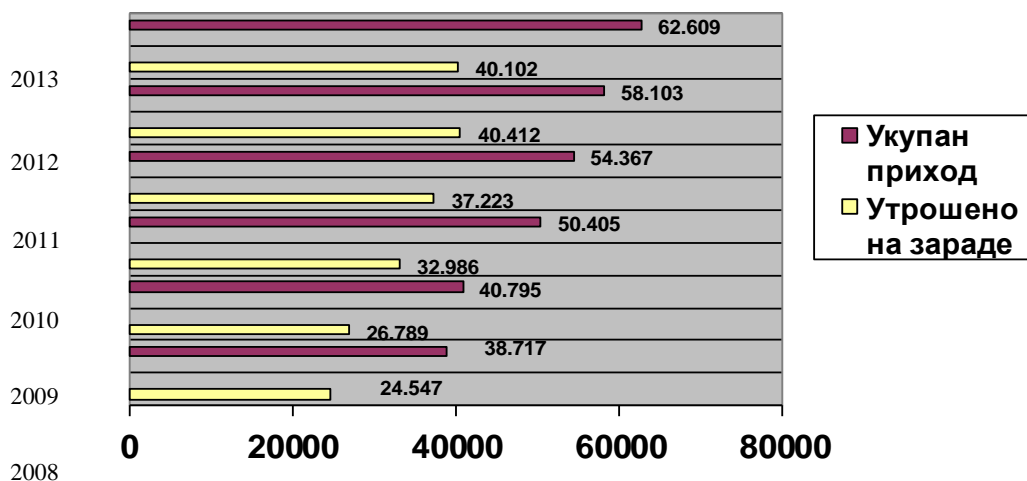
Табела 68: Трошкови зарада запослених у односу на укупне трошкове ВШССОВ у Кикинди

Година	Процент учешћа зарада
2008	63,40 %
2009	65,66 %
2010	65,44 %
2011	68,46 %
2012	69,55 %
2013	64,05 %
2014	69,80 %

Извор: Аутор на основу финансијских извештаја ВШССОВ

Као што се и може видети из Табеле 68 у укупним трошковима и издацима, зарада запослених учествује у највећем обиму. Чињеница је да проценат учешћа зарада у укупним трошковима има тенденцију раста, али не због повећања зарада већ због смањења других трошкова. Детаљнију податке описује Графикон 12.

Графикон 12: Утрошена средства на зараде у односу на укупне трошкове ВШССОВ у Кикинди

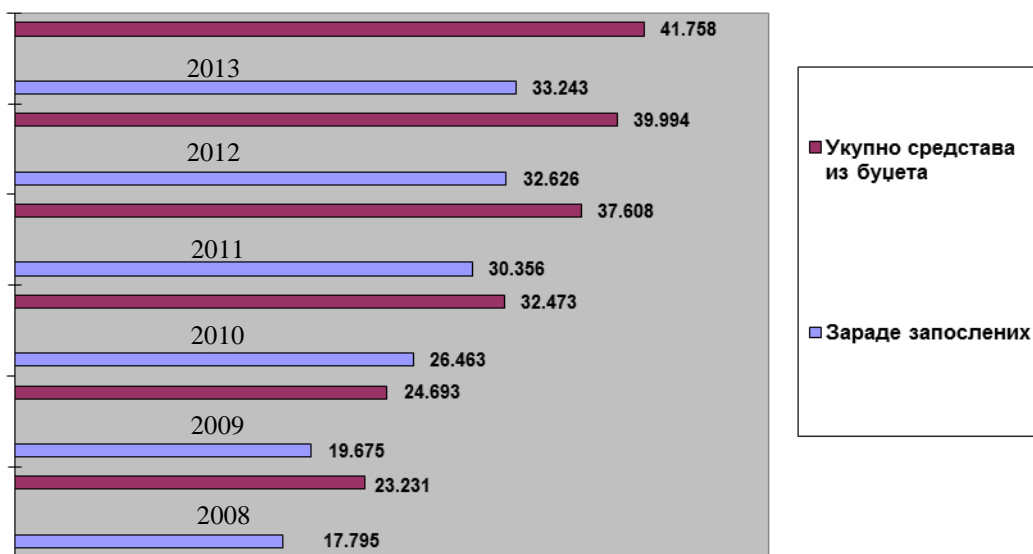
Табела 69: Трошкови зарада запослених у односу на приход из буџета

Година	Процент учешћа зарада
2008	76,60 %
2009	79,67 %
2010	81,49 %
2011	80,71 %
2012	81,58 %
2013	79,61 %
2014	79,20 %

Извор: Аутор на основу финансијских извештаја ВШССОВ

У односу на укупан приход из буџета, зарада запослених учествује у још већем проценту. Она се у просеку креће од око 80% у зависности од осцилације прихода из буџета што се моше видети у Табели 69, а детаљније у Графикону 13.

Графикон 13: Графички приказ утрошених средстава на зараве у односу на приход из буџета

Табела 70: Преглед учешћа буџетских средстава и сопствених средстава у укупном приходу -примањима за ВШССОВ у Кикинди

	Година	Износ у хиљадама динара	Процент учешћа у укупном приходу
Приходи из буџета Републике, буџета АП Војводина, донације и приход из Општине	2014	41.358	66,69%
	2013	42.829	72,68%
	2012	41.519	72,96%
	2011	38.900	71,58%
	2010	33.925	69,36%
	2009	25.080	62,00%
	2008	23.757	61,43%
Сопствени приходи и примања	2014	21.102	33,31%
	2013	17.272	27,32%
	2012	16.210	27,04%
	2011	15.397	28,42%
	2010	16.404	30,64%
	2009	15.715	38,00%
	2008	15.057	38,57%
УКУПНИ ПРИХОДИ	2014	62.460	100%
	2013	60.917	100%
	2012	56.904	100%
	2011	52.997	100%
	2010	53.019	100%
	2009	40.422	100%
	2008	38.717	100%

Извор: Аутор на основу финансијских извештаја ВШССОВ

Према подацима из табеле 70 видимо да буџетски приходи ВШССОВ у односу на укупне приходе и примања у периоду од 2008. до 2012. године имали узлазну путању и то за преко 10%. Истовремено сопствени приходи се нису повећавали истом динамиком, те се њихово учешће у укупним приходима значајно смањило.

Анализом учешћа буџетских и сопствених средстава у укупном приходу и утрошених средстава, можемо закључити да средства остварена из буџета највећим делом одлази на зараде запослених. Последица је недовољно средстава за побољшање услова рада (карактеристика просторних услова рада, опреме, учила, литературе по студенту, наставнику, ненаставном особљу, усавршавање...), као основну претпоставку постојања услова за рад факултета. Оваква ситуација намеће факултетима да повећају број уписаних студената, што ће са друге стране имати за последицу нерационалног и неефикасног пружања образовних услуга и економски квалитетног задовољавања образовне делатности.

4.2.2. Анализа финансијских извештаја

Основни финансијски показатељ о успешности пословања јесте биланс стања и биланс успеха установе. Ради поређења пословања за одређени временски период, у Табели 58 приказани су делови звештаја о финансијском пословању за период од 2008. до 2014. године.

Према приказу из Табеле 71 укупни приходи имају тенденцију раста за наведени период, што је и природно. Школа се развија, пролази процес акредитације, акредитују се нови студијски програми, повећава се наставни кадар, повећавају се режијски трошкови и сл. Суштинско питање јеста да ли и у којој мери су укупни приходи довољни да покрију расходе пословања. Чињеница је да не можемо трошити више него што опреходујемо. У том случају можемо анализирати поједине буџетске ставке на приходовној страни и за покриће којих трошкова се та средства троше. Детаљнији подаци о укупним приходима и примањима као и расходима и издацима, дати су у Прилогу 1. Оно што изазива посебну пажњу јесте учешће појединих расхода у укупним расходима.

Табела 71: Укупни приходи и примања ВШССОВ у Кикинди за периоду 2008-2014. године

у хиљадама динара

Опис	Година						
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
УКУПНИ ПРИХОДИ:	38.717	40.422	53.019	52.997	56.904	60.917	62.460
Приходи од продаје добара и услуга или закупа од стране тржишних организација	14.907	15.289	15.797	14.676	15.482	16.811	20.724
Споредне продаје добара и услуга које врше државне нетрж. јединице (услуга фотокопирања)	-	-	392	318	271	392	295
Текући добровољни трансфери од физичких и правних лица	29	20	40	70	65	30	57
Мешовити неодређени приходи	24	34	-	32	-	37	26
Меморандумске ставке за рефундацију расхода	526	386	359	188	781	1.416	-
Приходи из буџета	23.230	24.692	36.431	37.713	40.304	42.229	41.358
УКУПНА ПРИМАЊА:	96	89	78	49	110	153	151
Примања од продаје робе за даљу продају	96	89	78	49	110	153	151
УКУПНИ ПРИХОДИ И ПРИМАЊА:	38.814	40.795	53.097	53.046	57.014	61.070	62.611

Извор: Биланс стања ВШССОВ у Кикинди за дати период

Табеларним приказом у Табели 72 може се видети колико доминирају расходи за запослене у укупним расходима. Зарада запослених прописана је Уредбом о коефицијентима за запослене у високошколским установама, те нема великих и непланских одступања у финансијском плану на овој буџетској позицији.

Табела 72: Структура групе расхода у укупним расходима

Опис	Година	Износ у хиљадама дин.	% учешћа у укупним расходима и издацима
Расходи за запослене	2014	53.190	86,23%
	2013	51.347	84,09%
	2012	49.723	86,22%
	2011	45.675	85,26%
	2010	40.395	81,73%
	2009	33.055	81,98%
	2008	30.465	77,67%

Коришћење услуга и роба	2014	8.256	13,38%
	2013	9.247	15,14%
	2012	7.643	13,25%
	2011	7.602	14,19%
	2010	7.188	14,54%
	2009	6.955	17,25%
	2008	8.267	21,07%
	2013	3	0,01%
	2012	17	0,03%
	2011	13	0,02%
	2010	0	0%
	2009	0	0%
	2008	0	0%
	Текући расходи	2014	61.683
2013		61.057	100%
2012		57.666	100%
2011		53.573	100%
2010		49.424	100%
2009		40.322	100%
2008		39.221	100%

Извор: Биланс стања ВШССОВ у Кикинди за дати период

Оно што је забрињавајуће јесте да ова врста расхода има озбиљну тенденцију раста у односу на укупне расходе и у 2014. години износила је 86,23%. Међутим, као што је речено у посматрано у динарима ова врста расхода не трпи значајну промену те се проблем треба тражити у смањењу укупних прихода.

4.2.3. Идентификација проблема и анализа

Финансијски план

Финансијски план корисника буџета треба да садржи процену обима текућих прихода и примања и обим текућих расхода и издатака за период од једне године. Озбиљност у приступу израде овог документа говори и то да предлог Финансијског плана установе чини саставни део Предлога финансијског плана Министарства просвете и као такав представља део Закона о буџету. Образовна установа као индиректни корисник буџета има обавезу да у прописаном року достави Министарству своје захтеве за финансирање издатака са јасно исказаном економском класификацијом

расхода. Озбиљан проблем у самом процесу израде финансијског плана установе је тај што се сви носиоци посла не укључују у процес планирања активности установе као и расхода који ће се десити реализацијом тих активности. О овоме најбоље говори чињеница да се виде значајна одступања по појединим позицијама уколико поредимо финансијске планове установе са извештајима о пословању. Шеф рачуноводства не може самостално сагледати које су све потребе установе за реализацију наставних планова и програма или неких других активности. Те податке рачуноводство мора да добије од стране носиоца послова у оквиру установе. У досадашњем искуству планирања и припреме финансијског плана види се да финансијски план посматра као сума података која ником неће требати. Овакав однос према планирању и припреми финансијских планова мора се променити.

Финансијски план, односно активности, приходи и расходи за наредну годину предају се у јуну текуће године за наредну годину. Значај у приступу планирања и припреме финансијског плана говори и чињеница да школе планирају своје активности по принципу школске а не фискалне године. Финансијски план образовна установа сачињава након позива оснивача а по упутству за израду и то средином године за наредну годину. Основни проблем у изради финансијског плана је тај да школа планира приходе и расходе за школску годину која почиње 1.октобра а завршава се 30.септембра, док се финансирање буџетских корисника односи на календарску тј. фискалну годину. Дакле, тешко је предвидети потребе и расходе образовне установе за период од краја школске године до усвајања новог буџета који се усваја у марту месецу наредне године. Школа у међувремену може акредитовати нове смерове, којима повећава наставни кадар, учинити квалитативни и квантитативни напредак и тиме повећати трошкове рада. Школа је у оваквим околностима принуђена да сама финансира новонастале промене до усвајања новог буџета.

Оно што се може замерити је да се још увек у пракси не поштује у потпуности одредба члана 32. Закона о буџетском систему, којим директни корисници не обавештавају у прописаним роковима своје индиректне кориснике о додељеним апропријацијама, која по дефиницији представљају овлашћење за трошење јавних средстава.

Обрачун норматива

Уредбом о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на високошколским установама чији је оснивач Република Србија или АП Војводина, регулисано је

утврђивање висине износа средстава на месечном нивоу за покриће трошкова реализације наставног процеса. У зависности од оснивача, посебно је регулисано покриће материјалних трошкова. Утврђивање висине коефицијената за финансирање високог образовања засновано је на параметрима: број уписаних студената, број наставног и ненаставног особља, површина зграде...

Преглед улазних података

Табела 73: Број уписаних студената на ВШССОВ по годинама и статусу

Година	Уписани студенти						Укупно	
	I година		II година		III година		буџет	самоф.
	буџет	самоф.	буџет	самоф.	буџет	самоф.		
2015	77	27	65	13	69	30	211	70
2014	77	27	66	47	65	39	208	112
2013	69	46	66	47	60	8	195	101
2012	70	30	68	34	70	19	208	83
2011	70	50	70	30	69	30	209	110
2010	70	56	68	45	72	22	210	123
2009	72	55	72	31	85	0	229	86
2008	70	53	67	40	-	-	137	93

Извор: Статистички подаци ВШССОВ у Кикинди према обрасцу за РЗС ШВ-22

Од 2009. до 2015. године укупан број буџетских студената се није значајно мењао (Табела 73). Кључна промена се односила ба број студената по студијским програмима, а што се не узима као параметар. Ово је важно јер се акредитацијом студијских програма јавља потреба за повећањем наставног особља, што се и види у Табели 74. Међутим, број стварно запослених никада није био усклађен са бројем запослених који се финансира.

Табела 74: Број запослених на почетку школске године у ВШССОВ

Година	Запослени	Стални радни однос	Ангажовани	Укупно	Број који се финансира из буџета
2007/08	У настави	17	17	30	15,13
	Ван наставе	8	0	8	9,50
2008/09	У настави	23	7	30	15,13
	Ван наставе	8	0	8	9,50
2009/10	У настави	26	5	31	24,34
	Ван наставе	8	0	8	5,50
2010/11	У настави	29	3	32	24,20
	Ван наставе	11	0	11	12,60
2011/12	У настави	29	3	32	24,46
	Ван наставе	12	0	12	13,60

2012/13	У настави	26	4	30	23,93
	Ван наставе	12	0	12	11,60
2013/14	У настави	32	4	36	24,22
	Ван наставе	10	0	10	11,60
2014/15	У настави	27	1	28	26,83
	Ван наставе	10	0	10	11,60
2015/2016	У настави	28	2	30	26,83
	Ван наставе	10	0	10	11,60

Извор: Секретаријат Школе

Иако је повећање запослених пратило повећање и укупног коефицијента (Табела 75), оно никада није било у оној мери да финансира све запослене у наставном процесу. С тога је учешће зарада у укупним трошковима изузетно високо. Такође се мора истаћи да је на снази забрана запошљавања у јавном сектору, што има за последицу да се не може запошљавати особље у не настави.

Табела 75: Одобрени коефицијенти за финансирање ВШССОВ

Година	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обрачунати коефицијенти	504,08	534,00	725,60	769,48	781,70	764,14	762,38	762,38
Коефицијент се множи са бруто ценом рада чији резултат представља укупан износ средстава који високошколска установа остварује у току једног месеца за реализацију наставног процеса и зараде запослених.								

Извор: Обрачуни норматива ВШССОВ

Уредба о нормативима и стандардима услова рада факултета за делатности које се финансирају из буџета која се односи само на један део високошколских институција и уређује само ограничен скуп активности високошколских институција. Главни недостатак ове Уредбе јесте да се финансирање заснива само на параметрима „на улазу“ (број уписаних студената, површина установе, библиотечке јединице итд.). Пораст броја студената у земљама Европе посљедњих деценија је све присутнија, нарочито у западноевропским земљама. Према *UNESCO Institute of Statistics*, стопа уписа у овим земљама креће се и преко 60%. Међутим, омасовљавање високог образовања не може бити мерило повећања квалитета образовног процеса. Квантитативни показатељи су у овом случају уписани односно дипломирани студенти, док исходи учења и стечене компетенције дипломираних студената чине мерило квалитета. Истраживања у свету показују да тзв. “input based“ финансирање занемарује ефикасност и ефективност институција, мотивише институције да повећавају број студената који студирају, што даље негативно утиче на квалитет-стечене компетенције

као и ефикасност студирања-дужина трајања студирања (Центар за образовне политике, 2008.).

Студијски програми

Као што је већ речено, број студијских програми нису део параметара за утврђивање права на финансирање. Међутим, нити њихова структура, сложеност, план и програм и друге специфичности се не узимају у обзир....Ако упоредимо студијски програм ове високообразовне установе (Прилог 3), са програмима на другим високим школама овог профила, приметитиће се значајна разлика у броју предмета који се уписују по години студија. Овакав студијски програм дефинитивно говори о ставу школе према образовању будућих генерација са акцентом на квалитет образовања а са циљем да из ње излазе оспособљени васпитачи за рад. Велик број предмета дефинитивно повлачи са собом ангажовање већег броја наставника и низ других пратећих трошкова са њиховим ангажовањем. Ово школу ставља у неравноправан положај јер Министарство не финансира студијски програм и тиме се практично кажњавају све оне школе са квалитетнијим програмима које ангажују више наставног кадра и наставних средстава. Друго питање које се поставља јесте да ли је овакав студијски програм атрактиван на тржишту образовања с обзиром на број предмета који се уписују, и да ли ће будући студенти стећи прави утисак о томе какве компетенције стичу оваквим студијским програмом или ће ићи линијом мањег отпора, те се уписати на некој другој школи. Пракса је показала да су свршени студенти ове школе били у потпуности обучени и спремни за рад у предшколским установама.

Материјални трошкови установа

Преглед сталних трошкова и утрошених средстава (Прилози 4 и 5) указују на проблем динамике финансирања режијских трошкова који није усклађен са временом њиховог настанка. Наиме, с једне стране постоји притисак оснивача да се трошкови константно смањују што повлачи за собом све мање издвајања средстава из буџета. С друге стране постоји константан раст цене енергената, потреба за повећањем услова и квалитета наставе што је условљено како повећањем кадровске структуре и њиховог стручног усавршавања, квалитетом простора и опреме и низ других међусобно

повезаних елемената које су потпуно у супротности са препоруком оснивача. На основу постојећих законских и нормативних решења којима је уређено финансирање високог образовања, држава не поштује. Ради се о покривању материјалних трошкова, тако да по овом основу, постоје мишљења да држава дугује свим универзитетима у Србији више десетина милиона евра. Докази оваквог става државе према факултетима виде се увидом у финансијски извештај установе (Прилог 1), односно поређењем утрошених средстава на име сталних трошкова и добијених средстава из буџета за сталне трошкове (Прилог 4). У 2016. години дошло је до ребаланса републичког буџета што се у значајној мери рефлектовало на сектор образовања. Резултат тога је био да се износ средстава за покривање материјалних трошкова високошколске установе готово преполовио у односу на 2015. годину, што је довело установу у веома тежак материјални положај.

Сопствени приходи

Буџет Републике Србије обухвата и сопствене приходе буџетских корисника. У буџетском систему се неки приходи класификују као сопствени, а да по својој природи то нису. У ову врсту прихода спадају и школарине коју плаћају самофинансирајући студенти. Међутим, ове приходе образовних установа треба схватити и класификовати као суфинансирање цене услуга, партиципацију или као део у укупним трошковима, као приход из којих се покрива део трошкова буџетских студената и сл. Главни разлог за овакву класификацију је тај што буџетски корисници остваривањем оваквог прихода постају порески обавезници пореза на добит, сходно члану 1. став 3. Закона о порезу на добит предузећа. Дакле уколико је образовна установа остварила добит, који улази у порески биланс, већи од 400.000 динара, у обавези је да плати порез на добит у износу од 10% на остварену разлику.

Уколико школа планира веће инвестиције попут изградње објеката, адаптација и сл. не може се са сигурношћу утврдити са колико средстава ће оснивач учествовати у планираној инвестицији како би се прецизно могла планирати прерасподела сопствених средстава. Уједно образовној установи није дозвољено да средства акумулира на текућем рачуну дужи временски период тј. до почетка инвестиција (док не сакупи средства), односно наменски добијена средства се морају вратити у буџет уколико нису искоришћена у фискалној години. Оваква средства би се могла орочити, а свакако наменски утрошила. Са друге стране план јавних набавки је константно неизванстан јер

се никада не зна колико ће средстава бити одобрено из буџета оснивача односно, колико ће сама школа морати да издвоји средстава.

Зараде запослених на високим струковним школама

Износ средстава за плате, (Уредба о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета, утврђен члановима 34-41) представља минимални износ средстава којим држава финансира рад факултета. Важан је члана 43. где факултети и универзитети својим појединачним колективним уговорима и општим актима уређују расподелу добијених средстава за плате. То значи да факултети могу да средства из сопствених прихода по истом принципу укључе у плате запослених. И на основу члана 60. Закона о високом образовању факултети са сопственим приходима располажу у своје име и за свој рачун. Међутим, буџетске инспекције и поједина министарства не мисле тако и кажњавају факултете ако су из сопствених прихода повећали плате за више од 30 процената, позивајући се на Закон о платама у јавним службама. Чињеница је да држава покрива материјалне трошкове само у проценту у коме учествују средства државе у укупном приходу факултета, а остатак се покрива из сопствених прихода. Оно што је несхватљиво по оваквом тумачењу, је да факултети не могу повећати зараде и наградити оне који су допринели повећању сопствених прихода више од 30% у односу на оно што даје држава. Овакав приступ довешће до губљења интереса факултета за стварање сопствених прихода што ће повећати државне издатке за покриће материјалних трошкова и за зараде запослених. Очигледно је да постоји уверење да факултети имају на својим рачунима велика средства и да им за материјалне трошкове треба уплаћивати само мањи део. Оваква пракса ће довести до смањивања сопствених прихода факултета, односно та ће средства завршити на рачунима разних агенција, центара и слично. Практика би требала да буде управо другачија а то је да постоји систем подстицаја да факултети остварују што веће сопствене приходе. Најпре би требало укинути сва ограничења у коришћењу сопствених прихода и омогућити укамаћивања тих средстава. Уколико Трезор Министарства за финансије присваја камату од укамаћивања сопствених прихода факултета, зашто то не би могли чинити и сами факултети. Поред самосталног вођења финансијског пословања факултетима би се

морала вратити и сва имовина стечена поклонима, легатима и инфраструктура неопходна за обављање делатности (Медојевић, 2008).¹⁷

Звања наставника и коефицијенти за обрачун зарада запослених

Законом о високом образовању усвојен 30. августа 2005. године, Више школе су прерасле у Високе струковне школе. Овим законом су одређене врсте и нивои студија, који регулише студује првог, другог и трећег нивоа. Истим Законом се прецизно дефинишу звања наставника (предавач, професор струковних студија, доцент, ванредни професор и редовни професор) и прецизира се где исти могу да изводе наставу (предавач и професор струковних студија изводи наставу на струковним студијама док доцент, ванредни професор и редовни професор може да изводи наставу на свим врстама студија). Уредба о изменама Уредбе о коефицијентима за обрачун и исплату плата запослених у јавним службама дефинише коефицијенте за обрачун и исплату и плата запослених у вишем образовању. Ова Уредба у вишем образовању дефинише и категорије звања као што су сарадник у настави (лице које је предавало и оцењивало) или виши предавач која су престала да важе новим Законом о високом образовању. Последице неусаглашености између Закона о високом образовању и Уредбе о изменама Уредбе о коефицијентима за обрачун и исплату плата запослених у јавним службама су те да Министарство примењује Уредбу и исплаћује зараде по наведеним коефицијентима за више школе.

Студијске групе које нису атрактивне

Постоје студијски програми на високошколским установама који су мање атрактивни будућим студентима, али могу бити од националног интереса или стратешког значаја за нашу земљу. Један од таквих смерова јесте и смер Струковни васпитач за традиционалне игре на Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Кикинди и једини је у нашој земљи. Неговање традиционалне игре и музике наших народа завређује статус смера од национално интереса. Према Уредби о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета, као студијске групе које нису атрактивне али су од националног интереса, школа има право за финансирање

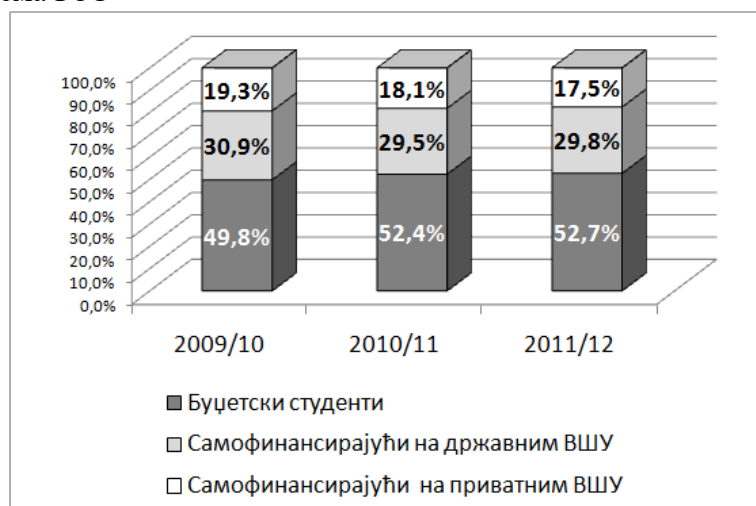
¹⁷ Више о овоме видети дневни лист Данас, рубрика „Из мог угла“, Учитано 10.10.2014. на сајту : http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/terazije/drzava_duguje_univerzitetima_dvadeset_pet_miliona_evra.14.html?news_id=91113&action=print

смера по том основу. Интересовање на овом смеру је још увек мало и у просеку конкурише око 10 студената годишње од којих је 5 на буџету. Податак да у нашој земљи постоји преко 750 регистрованих културно-уметничких друштава и претпоставља се исто толико нерегистрованих указује на оправданост постојања овог смера. Пошто је у питању специфична област, школа је морала додатно запослити у стални радни однос наставно особље из уметничког поља, наставнике вештина са специфичним знањима као и стручне сараднике из одређених области, што представља додатно финансијско оптерећење. Како би се студијски програм у квалитативно смислу на адекватан начин развијао, а студентима обезбедило очекивано, неопходна су адекватна средства.

4.3. Модел студија на буџету, школарине и други трошкови студирања-предлог идејног решења

Према постојећем систем финансирања постоји разлика не само између буџетских и самофинансирајућих студената, него и међу самим буџетским студентима. Наиме, само један део буџетских студената након испуњења прописаних услова, остварује право на повољнији смештај, исхрану, студентски кредит или стипендије као и друге студентске бенефите.

Графикон 14: Учешће буџетских студената и самофинансирајућих студената у прву годину ОАС према РЗС

Извор: Стратегију развоја образовања у Србији до 2020. године, 101

Однос учешћа буџетских и самофинансирајућих студената прве године основних академских студија илуструје Графикон 14. Графикон указује на чињеницу да скоро

половина студената плаћа трошкове студирања, са напоменом да око две трећине студената студира на државним, а једна трећина на приватним универзитетима.

Према постојећем прописима којима се регулисано високо образовање, држава сваке године даје сагласност и дефинише квоте за буџетске и суфинансирајуће студенте, као и укупан број студената на студијским програмима за сваку установу посебно, уређено дозволом за рад. Право на покривање трошкова студирања имају најбољи кандидати за упис који су рангирани на основу успеха из средње школе и резултата на пријемном испиту.

Неке студије показују да студенти бољег социоекономског положаја чине већински број у односу на укупан удео студената у друштву. Према истраживањима, студенти у регији западног Балкана који су у бољем друштвено-економском положају, доминантније учествују у укупном броју буџетских студената (Бранковић 2012: 59).¹⁸

Утврђени критеријуми за студирање на буџету у Црној Гори, Хрватској и БиХ су слични као у Србији. Изузетак је Словенија, у којој је забрањено наплаћивање школарина редовним студентима у првом и другом циклусу студија (Вукасовић и др., 2009: 85). У наведеним земљама статус студента може се мењати у зависности од показаног успеха током студија где се на основу стеченог броја ЕСПБ бодова и просечне оцене врши рангирање за упис на наредну годину студија.

4.3.1. Утврђивање школарина

Постојећи начин финансирања високообразовних установа намеће већ устаљену праксу да се део средстава за покриће трошкова у реализацији студијских програма пребаци на студенте. Држава финансира ограничени број буџетских места што има за последицу да факултети уписују све већи број студената али и повећање износа школарина као значајан извор прихода.

Према важећем Закону о високом образовању све високошколске установе у Србији дужне су да донесу Правилник о мерилима за утврђивање школарине и пружање услуга. Правилником се најпре обезбеђује јавност и транспарентност мерила за утврђивање висине школарине и употребу финансијских средстава остварених из школарине. На основу Правилника доноси се Одлука о утврђеном износу висине

---

¹⁸ Нина Бранковић, непубликован текст „Систем финансирања Високог образовања у Босни и Херцеговини“ 2012., према Vukasović, M. (2007), *Higher Education and Social Stratification in Serbia 1990–2005*. Aveiro: University of Aveiro. Master thesis.

школарине уз претходно прибављену сагласност надлежног министарства. У пракси се иначе веома тешко добија сагласност о повећању износа школарина које су утврдиле установе високог образовања. То доводи до појаве да имамо установе које поштују овакав принцип те имају ниску цену школарине због недобијања сагласности, док су на појединим факултетима школарине веома високе и нису засноване на транспарентним калкулацијама стварних трошкова студирања. У Републици Српској и БиХ процедуре и принципи за утврђивање школарина су веома сличани као у Србији, с тим што је главни критеријум високошколских установа за утврђивање висине школарина заснован на тржишном принципу тачније, потражњи на појединим студијским програмима. У Србији овакав приступ се може идентификовати само на приватним високообразовним установама. Приватне установе за разлику од државних су потпуно аутономне у доношењу одлука о висини школарине.

Недовољно улагања државе у развој високог образовања као и у саме високообразовне установе, наводи да оне повећавају школарине као први корак ка повећању додатног извора прихода. Правилници о утврђивању висине школарина које доносе високошколске установе су нејасни док држава готово никада не даје сагласност за повећање школарина. Како би се унапредила овака ситуација, утврђивање износа школарине мора бити у складу са претходно утврђеним критеријумима. Приликом утврђивања висина школарине могуће је ослонити се на четири могућа модела (Турајлић, 2007: 23), и то:

- да се одреди износ школарине за све студенте који се додаје буџетским средствима (карактеристично за највећи број европских земаља)
- да се одреди скала за износ школарине од 0% до 100% на основу посебних критеријума
- да се одреди број студената за које је високо образовање јавно добро и препусти институцији да одлучи о висини школарине за остале студенте на основу процењене тржишне вредности (карактеристично за тренутну ситуацију у Србији)
- да се одреди број студената који имају пун или делимичан приступ буџетским средствима и препусти институцији да одлучи о висини школарине за остале студенте

4.3.2. Организовање студија

За разлику од већине земаља у окружењу, у Србији сви студенти према важећем закону имају статус редовних студената. Студије поред редовног облика наставе могу бити организоване и на даљину. Без обзира на начин реализације наставе студенти се деле у две основне категорије, они који сами сnose трошкове студирања и они који су на буџету. Број студената за обе категорије студената утврђује се дозволом за рад од стране оснивача, Републике или Покрајине.

У БиХ студије се организују као редовне, ванредне и студије на даљину. Као и у Србији надлежно министарство у оквиру укупног броја уписних места, сваке године одлучује о броју места за редовне студенте који ће се финансирати из буџета. Студенти који не испуњавају услове уписују се као самофинансирајући.

У Словенији студије се организују као редовне и ванредне студије. Број редовних студената утврђује влада, док високообразовне установе имају слободу да организују ванредне студије према расположивим капацитетима. Обе категорије студената имају иста социјална и академска права. Словенија је једина земља у региону у којој се сви редовни студенти основних студија на државним школама финансирају из буџета. Ванредни студенти плаћају школарину и њихов број је ограничен са циљем да се стимулише упис на приватне високошколске установе као облик здраве конкуренције (Вукасовић, 2009: 90).

У Хрватској студије су организоване као редовне или ванредне. Редовни студенти се деле у две подкатегије и то они чије студирање делимично финансира држава и они који плаћају школарину. Укупан број редовних студената, као и оних који не плаћају школарину утврђује Влада (*ibid.*: 91).

4.3.3. Стипендије и кредити

Према наводима у студији Финансирање образовања у југоисточној Европи, за разлику од већине земаља западне Европе, земље региона немају капацитете да обезбеде стипендије и кредите за све студенте и спроводе сопствене критеријуме за доделу истих. Када говоримо о Србији, критеријум за добијање стипендије или кредита се утврђује на основу успеха из средње школе заједно са успехом на пријемном испиту, а касније на основу успеха током студија. Стицањем права на студирање на буџету, студент се квалификује да конкурише за стипендију или студентски кредит под

одређеним условима. Када се анализирају услови за доделу стипендије, социјални критеријуми се не користе што чини студије недоступнијим студентима из социјално угрожених група. За разлику од стипендија, конкурс за студентски кредит узима у обзир имовинско стање и приходе породице кандидата, али само за оне студенте чије се студије финансирају из буџета. Студент корисник кредита има обавезу враћања кредита уколико није дипломирао у року од 30 дана по истеку последње школске године студирања (у року) и под условом да је просечна оцена током студија најмање 8,50, без обзира на испуњеност претходног услова. Студент, корисник стипендије такође има сличне услове, али уколико је његова просечна оцена најмање 9,00 стим што они немају обавезу враћања добијених средстава.

Словенија је развила систем стипендирања да готово 20% студентске популације добија од државе кредит или стипендију (*ibid.*: 96). Стипендије се додељују по основу критеријума изврности и социјалног положаја студента.

У Црној Гори критеријуми за доделу стипендија су веома слични као у Србији с тим што се узимају у обзир посебни таленти и афинитети ка научним или уметничким пољима мерено резултатима освојених на државним и међународним такмичењима. Министарство просвете Црне Горе нуди свеобухватан пакет помоћи за студенте, који се састоји од грантова и стипендија. Око 1% студената добија стипендију, док 13% студената има могућност узимања кредита. Око 12% корисника студентских кредита уписано је на приватне универзитете, а студенти који похађају неки од приватних универзитета чине 15% укупног броја уписаних студената (Салми, 2013: 12).

Најтежа ситуација је у БиХ када је реч о стипендијама и кредитима. У зависности од доступних фондова високошколске установе сваке године расписују конкурс за плаћено студирање. Критеријум за добијање плаћеног студирања је успех из средње школе чија је просечна оцена сведена на минимуму 4.0 уз могућност додатног тестирања које практикују поједине високообразовне установе. У појединим случајевима стипендије је могуће добити невладиног сектора које се баве хуманитарним радом и од локалних власти.

5. ЗАКЉУЧАК

Финансирање установа високог образовања тема је која још дуго година неће губити на важности, не само код нас него у већини земаља ЕУ. Неусклађени законски прописи, условљеност развоја образовања са економским развојем државе, политичка одговорност и сл. представљају ограничавајуће факторе за стицање права на квалитетан и сигуран модел финансирања. Зато је важно имати што више квалитетних анализа и студија у овој области како би се указало на чињеницу колико образовање доприноси развоју друштва. Дешавања током последњих деценија оставиле траг на образовање. Потврду ове тврдње можемо пронаћи у свим аспектима релевантним за образовни процес (Каравидић, 2006: 295). Неспорна је чињеница да је образовање услов развоја друштва и важан фактор у креирању квалитета живота, док последично достигнути друштвени ниво учествује у перманентном обликовању образовања. Досадашње студије о финансирању високог образовања показују колики је недостатак поузданих информација о овом аспекту образовања. У свету економија образовања је развијена научна дисциплина, али не и код нас. Неразвијеност економије образовања у Србији и недовољно познавање карактеристика система онемогућава квалитетну евалуацију постојећих системских и институционалних решења, а тиме и предлагање и развијање бољих решења. Ако сагледамо доступности информација и садашњи ниво знања, немогуће је спровести анализе ефикасности и ефективности система и кост-бенефит анализе појединих мера у образовању.

Више је него очигледно да постоји потреба да се развије флексибилан систем финансирања образовања који ће бити ефикасан и ефективан како би се максимално искористила расположива средства. Реформа финансирања образовања је дуг процес и мора бити саставни део укупне реформе образовања (Варађанин, Димић, 2013: 125). Неспорна је чињеница да не постоји универзално решење финансирања установа високог образовања. Зато је неопходно дефинисати смернице за обезбеђење оног износа средстава који ће омогућити њихово несметано функционисање. Без тога незамисливо је ефикасно планирање развоја високог образовања. Према препоруци Унеска ниво јавних улагања у образовање треба да буде у висини од 6% БДП, као и да ниво јавних улагања по препоруци Европске уније у науку буде 3% БДП. Ово нам говори о значају образовања и науке за развој друштва и да је сасвим погрешно имати став да је улагање у образовање само расход у јавном сектору. Средства која се

издвајају за образовање треба посматрати као важну инвестицију у дугорочни развој друштва, јер само друштво засновано на знању и економија заснована на знању може бити конкурентна.

Научна сазнања истраживања финансирања високог образовања

Анализа појединих аспеката система финансирања високошколских установа указује да су захтеви за финансијским средствима у односу на њихове потребе по правилу већи од извора средстава. У таквом односу захтева и извора средстава не могу се очекивати жељени резултати. Ако средства за финансирање образовања представљају само део укупно расположивих буџетских средстава онда је главни проблем на који наилазе образовне установе у повећању расхода. У оваквим условима онда је више него извесно покривање само једног дела трошкова што води ка паду квалитета образовног процеса. Овакве чињенице нас наводе да се запитамо да ли потребе образовних установа превазилазе могућности друштва или друштво нема интерес да улаже у своју будућност и будућност нових генерација. Законска регулатива и њихова неусклађеност, суштинска аутономија универзитета, тесна повезаност или условљеност економског развоја државе са финансирањем образовања као и други идентификовани фактори, ускраћују могућност образовним установама да остваре права на квалитетан и сигуран модел финансирања.

Најважнији елементи у решавању проблема финансирања високог образовања идентификовани су у индикаторима за утврђивање обима финансијских средстава. Модел заснован само на улазним параметрима, занемарује поједине специфичности образовних установа. Ту можемо апострофирати специфичности студијских програма или наставног особља, атрактивност студијских група, неопходна учила, постојеће услове за рад факултета, проходност студената, просечна дужина трајања студирања као и могућности за стицање сопствених прихода. Наведене карактеристике образовних установа би морале бити узете у обзир и постати део основа за остваривање права на финансирање високошколски установа поред улазних параметара. Образовне установе се сусрећу и са чињеницом да је план јавних набавки неизвестан и да се не може претпоставити колико ће средстава бити одобрено из буџета односно, колико ће сама установа морати да издвоји из сопствених прихода средства за покривање расхода. Важна је и чињеница да се још увек у пракси не поштује у потпуности Закон о буџетском систему, којим директни корисници не обавештавају у прописаним

роковима своје индиректне кориснике о додељеним апропријацијама, која по дефиницији представљају овлашћење за трошење јавних средстава. Све ове показатеља можемо окарактерисати као слабост постојећег модела, јер је тиме ускраћена могућност образовним установама да остваре права на квалитетан и пре свега сигуран модел финансирања како би образовне установе могле квалитетно обављати своју делатност.

Научни проблем истраживања је на утврђивању ограничавајућих фактора у систему финансирања високог образовања, као и последицама постојећег модела као једну од главних препрека за даљи развој факултета и универзитета. Анализом постојећег модела финансирања високог образовања дошло се до сазнања да су улагања у сектор високог образовања неизвесна, а по квалитету и обиму недовољни за успостављање стабиланог високошколског система. Примарни проблем је идентификован у индикаторима за утврђивање обима финансирања, али и у неусклађености прописа који одређују поједине елементе модела. Оваквом анализом успели смо да идентификујемо не само кључне недостатке, него и да предложимо смернице да се оне отклоне у циљу укупног повећања обима средстава и побољшања квалитета инвестиција у високо образовање.

Достигнути циљеви истраживања

У складу са постављеним циљевима истраживања урађена је анализа постојећег модела финансирања високог образовања као облика основног извора прихода високообразовних установа чији је оснивач Република Србија. Такође смо дошли до сазнања о појединим аспектима буџетског система и основним индикаторима за утврђивање обима средстава. У раду смо дефинисали и факторе који утичу на креирање модела финансирања високог образовања као, али и поједине законске оквири којима се регулише право на финансирање установа високог образовања.

У складу са постављеним циљевима урађена је и анализа квалитативних и квантитативних показатеља функционисања постојећег модела финансирања, на основу којих се темељи предлог за развијање новог модела финансирања високог образовања. Елиминисање идентификованих недостатака постојећег модела допринеће већој ефикасности финансирања високообразовних установа.

Значај резултата истраживања за теорију и праксу

Рад представља преглед и анализу система и модела финансирања високог образовања у Србији са акцентом на постојање потребе за развојем новог модела, на основу утврђених недостатака модела и примера добре праксе. Резултати истраживања су значајни за установе високог образовања пре свега са аспекта јаснијег дефинисања права на финансирање као и увођења одговарајућих стандарда који имају за циљ да утврђена средства за финансирање буду пре свега сигурна и по квалитету и по обиму. Резултати истраживања су значајни и за Министарство просвете, науке и технолошког развоја са становишта реформе финансирања високог образовања, подршке у пружању услуга високог образовања, али и у циљу утврђивања целокупне стратегије развоја високог образовања у Републици Србији као услов за процес укључења у европски простор високог образовања.

Резултати овог истраживања садрже пре свега препоруке или смернице за финансијску реформу, јер је она темељ реформе високог образовања. Конструисање адекватног модела финансирања јесте темељ да се повећа квалитет услуга високообразовних установа, а у складу са потребама корисника и потребама друштва у целини. Према томе, на основу спроведених анализа функционисања система финансирања дошло се до следећих сазнања:

- Какви су ефекти практичне примене законских оквира којим је регулисана област финансирања високообразовних установа у Републици Србији;
- Какво је пословно окружење у смислу активности и стања високог образовања у Републици Србији.
- Утврдили смо значај финансирања високог образовања као детерминанту образовног система
- Дошли смо до валидних информација о карактеристикама система финансирања високог образовања у Републици Србији са аспекта његове ефикасности и ефективности;
- Дефинисане су смернице за креирање новог модела финансирања високог образовања који ће дати очекиване ефекте;

- Значај подизања свести о позитивним вредностима високообразовног људског потенцијала и да друштво у високом образовању мора да види кључни инструмент економског, социјалног и културног развоја.

Доказ постављених истраживачких хипотеза

Основна истраживачка хипотеза гласи: „*Креирањем новог модела финансирања установа високог образовања задовољиће се потребе установа образовања, како са аспекта остваривања права на финансијска средства тако и са аспекта њиховог даљег несметаног квалитативног и квантитативног развоја*“. Студија случаја и анализа постојећих прилика у финансирању високог образовања указују на постојање сметњи за ефикасније функционисање система. Њиховим елиминисањем и модификовањем према предложеним смерницама или постављање потпуно новог модела, задовољиће потребе високошколских установа што потврђује основну истраживачку хипотезу. Предложене смернице за модификовање постојећег или постављење потпуно новог модела, усклађене су са моделима добре праксе других земаља који су наведени као примери функционалних модела.

Прва постављена помоћна хипотеза претпоставља да недостатак стандардизованих и јасно дефинисаних законских оквира ограничава образовне установе у ефикасном обављању основне делатности. Постављени законски оквири којима се регулише ова област не обухватају све релевантне специфичности, неопходне да би систем функционисао. Међутим, закон постоји, непотпун, али и као такав не спроводи се у потпуности. То значи да ће се пре свега поштовањем законских одредби и постављење нових законских оквира створити амбијент за ефикасније обављање делатности.

Друга постављена помоћна хипотеза претпоставља да ће се креирање нових смерница за остваривање права на финансирање високообразовних установа, позитивно корелирати са квалитетом образовања, а који подрзумева све основне функције и активности високог образовања. Сама чињеница да узимањем у обзир свих специфичности појединих високошколских установа као критеријум за утврђивање права на финансирање, доводи до стварања услова за подизање квалитета финансирања високог образовања и самог наставног процеса.

Трећа постављена помоћна хипотеза претпоставља да ће нови критеријуми за стицање права на студентске кредите и стипендије повећати доступност студирања што имплицира на повећање броја високообразовних људи у Србији у складу са циљевима образовања. Предложени критеријуми за стицање права на студентске кредите и стипендије узимају у обзир социо-економски статус кандидата. Ово ће у великој мери олакшати потенцијалним студентима са лошијим имовинским стањем да се одреде да упишу неку високошколску установу. И резултати испитаника указују да највећи број студената подржава овакве критеријуме. Међутим, нисмо успели да докажемо да ће то бити одређујући фактор за повећање броја високообразовних људи. Разлог томе јесу околности на које се не може утицати: смештајни и други капацитети студентских домова, трошкови рентирања смештајних капацитета, високошколске установе се фокусирају на образовне центре, недовољно акредитованих одељења ван седишта установе чији је оснивач Република Србија или АП Војводина... Дакле, средства која издваја држава за студенте нису довољна за покривање свих трошкова студирања, те се не може очекивати да ће предложена реформа значајно утицати на повећање броја студената. Међутим, постоји пракса у свету са посебни системи кредитирања студената чији износи покривају целокупне трошкове студија, а са почетком враћања тек након завршетка студија. На жалост овакав модел код нас није реално очекивати.

Четврта постављена помоћна хипотеза претпоставља да ће другачији критеријуми за стицање статуса буџетског и суфинансирајућег студента олакшати већем броју студената студирање и на тај начин утицати на повећање броја високообразовних људи у Србији. Иако би се смањили критеријуми за стицање статуса буџетског студента, то не гарантује право на студентску стипендију или кредит, смештај у студентски дом или не плаћање неких других трошкова студирања. Међутим, увођење категорије суфинансирајућих студената, на терет самофинансирајућих свакако ће повећати могућност стицања одређених права и погодности студената. Према резултатима истраживања студенти суштински имају индиферентан став према увођењу ове категорије без обзира да ли су у статусу буџетског или самофинансирајућег студента. Међутим, уколико све три категорије остану у истим квотама за упис студената на прву годину студија, код тражених занимања неће доћи до повећања броја високообразовних стручњака у тим областима. Повећање броја студената се може очекивати само код студијских програма који нису попуњени, а постоје слободна места на буџету или суфинансирању и то само за оне кандидате са лошијим материјалним статусом.

Научно објашњење резултата истраживања

Реформа финансирања високог образовања је веома сложен и дуготрајан процес и не може се очекивати да ће све интересне групе одмах бити задовољне. Важно је истаћи да према многим анализама и студијама постоје усаглашена мишљења око оних елемената на којима се реформа мора темељити. Анализирајући пословање и услове рада високошколске установе, дефинисано је са којим се све тешкоћама оне сусрећу, а да је решење идентификованих проблема у предложеним елементима реформе. Оно што је охрабрујуће за високообразовне установе јесте да су предложени елементи и ставови у извесној мери усаглашени и са Стратегијом развоја образовања у Србији до 2020. године, тако да ће фокус на њима представљати стратешки циљ реформе. Ипак, не треба запоставити и чињеницу да постоје и слабости у области управљања и руковођења и да је можда први корак у спровођењу реформи њихово елиминисање, јер нема успешног пословања без унутрашњих снага које га планирају, организују и воде.

Главни налази утврђени анализом система финансирања високог образовања у Србији су:

- систем финансирања високог образовања је неефикасан јер је заснован само на улазним параметрима високошколских установа;
- повећањем броја уписаних студената као основни извор сопствених прихода занемарује се квалитет студирања, циљеве и иходе студијских програма;
- стварање европског простора високог образовања има значајан утицај на промене у систему финансирања високошколских установа;
- недостатак аутономије високошколских установа и права на располагање сопственим приходима.

Детаљном анализом стручних текстова који се баве овом сложеном проблематиком, како код нас тако и у другим земљама, оправдава утемељен критички приступ на постојећи модел финансирања образовања. Компаративна анализа различитих ставова и примера из праксе указују на реалну потребу за успостављањем новог модела финансирања високообразовних установа. Кроз примере појединих

земаља чија системска решења финансирања високообразовних установа као и начини алокације средстава су се показала функционалним у пракси, могу послужити као смернице за израду новог, применљивог и пре свега прихватљивог модела и код нас.

У емпиријском делу рада анализирана су мишљења и ставови студената о њиховим правима и могућностима током студирања, што чини саставни део система финансирања високог образовања. Ове могућности или ограничења директно зависе од постављеног модела финансирања високог образовања. Најчешћа незадовољства се везују за висину школарине, проходност студената, услови студирања и сл. Већина високошколских установа са намером да повећају своје приходе то чине наплатом најразличитијих услуга студентима и поред наплаћене школарине. Све чешћа је појава да се и буџетским студентима наплаћују одређене услуге факултета иако су њима плаћени трошкови студирања. О томе студенти отворено исказују своје незадовољство. Критеријуми за студирање на буџету су последњих година повећани. Услови за добијање стипендија и кредита су такође поштрени. Ове чињенице указују не само на економске прилике у земљи, већ да је став државе такав да мере штедње спроводи између осталог и преко образовања. Уколико је намера државе да повећа број високообразованих људи, онда услови за то морају бити доступни већини. Важно је истаћи да се социјално-економске прилике студената не узимају као критеријум за студирање на буџету или стицање стипендије, што је једна од значајних констатација испитаника. Обзиром да је проценат сиромаштва у Срби у порасту и да је средња класа као најзначајнији фактор економске стабилности у опадању, поставља се питање колико броју студената ће у будућности бити доступно студирање. Студенти поред трошкова студирања имају и других трошкова који оптерећује њихов кућни буџет. То су тошкови становања, режија, исхрана... Међу одговорима испитаника готово трећина њих би волела да користи студентску мензу али за то нема услове. Један од кључних фактора приликом избора факултета јесте место студирања. Наиме, највећи број испитаника има стални боравак у месту студирања. То указује на чињеницу да су управо трошкови смештаја и други пратећи трошкови пресудни за одабир факултета. Студенти који нису корисници студентског дома, а не живе у месту студирања принуђени су да изнајмљују смештајни простор. Посебне олакшице не постоје за такве студенте за разлику од многих европских земаља где су омогућени посебни системи кредита за студенте.

Очекивани ефекти и допринос докторске дисертације

Очекивани ефекти истраживања важни су са аспекта стратегије развоја високог образовања као темељ за финансијску реформу високог образовања, постављање функционалног модела система финансирања високошколских установа, као и свеобухватну реформу образовног система. Важан допринос овог истраживања јесте да је омогућено да се на основу свеобухватних анализа, помогне у постављању теоријски оквири за разматрање финансирања високообразовних установа. Такође се може очекивати да ће предложене смернице за дефинисање модела финансирања високог образовања омогућити квалитетна евалуација постојећих системских и институционалних решења, а тиме предлагање и развијање нових и бољих решења.

Указивањем на недостатке постојећег модела финансирања високог образовања има за циљ да они буду елиминисани у будућој реформи система. То треба да обезбеди несметано функционисање високообразовних установа и подигне квалитет функционисања система високог образовног. Међутим, како није могуће поставити универзални модел финансирања, даљи правци истраживања овог проблема могу се разматрати у оквирима различитих аспеката усклађивања специфичних потреба свих учесника у систему. Највише се то односи на установе високог образовања, оснивача установа са становишта утврђивања стратегије развоја високог образовања али и студената и њихових захтева и потреба. Систем финансирања који не прати потребе високошколског образовања нити потребе студената намеће другачије дефинисање циљева, врсте потреба које треба задовољити, начин како то остварити, организовати и начин употребе финансијских ресурса.

---

6. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Арсенијевић Ј., Андевски М., (2010). *Менаџмент образовања за друштво које учи*, Нови Сад: ВШССОВ у Кикинди и Филозофски факултет у Новом Саду
- [2] Бојковић Г., Остојић С., (2010). *Финансирање високошколских установа из јавних прихода републике и улога гранских синдиката*, На сајту: : <http://www.svos.org.rs/>. Очитано:05.05.2010.
- [3] Бранковић Ј., Шабић Н., Бабин М., Лажетић П., 2012., *„Истраживачке политике, финансирање и продукција – Хрватска, Србија и Словенија у упоредној перспективи“*, Центар Образовне политике, Београд.
- [4] Clark, В. (1983) *The Higher Education System: Academic Organization in Cross-National Perspective*. Berkeley: University of California Press.
- [5] Варађанин В., Димић Г., 2013., Зборник ВШССОВ 2/2013, *Развијање модела финансирања високог образовања*, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, 2013, 116-126
- [6] Водич кроз акредитоване студијске програме на високошколским установама у Р Србији, Комисија за акредитацију и проверу квалитета, Очитано 15.12.2014., На сајту: http://www.kapk.org/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=52
- [7] Вукасовић М., Бабин М.,Ивошевић В., Лажетић П., Миклавић К. „Финансирање високог образовања у југоисточној Европи: Албанија, Црна Гора, Хрватска, Словенија, Србија” Центар за образовне политике, Београд 2009
- [8] Vukasović, М. (2007) *Higher Education and Social Stratification in Serbia 1990-2005*. Aveiro: University of Aveiro. Master thesis.
- [9] Vukasović, М. (2012), *European integration in Higher Education in the Western Balkan countries (WBC) A Review Of Literature*, Department of Educational Research, Faculty of Education, University of Oslo, На сајту: http://www.herdata.org/public/2012-1_Vukasovic.pdf
- [10] Gornitzka, А, М. Gulbrandsen & J. Trondal (eds.) (2003). *Internationalisation of Research and Higher Education: Emerging Patterns of Transformation*. Oslo: GCSAS, str. 18–35.
- [11] Демократски политички форум, XI дебата у организацији Центра за демократију, Очитано: 01.11.2014. На сајту: <http://www.politickiforum.org/index.php?vrsta=tribina&naredba=prikaz&tekst=13>
- [12] Домазет, Д.,2007., *„Модел финансирања високог образовања применом ваучера“*, XIII скуп трендови развоја: „Акредитација студија“ 2007

- [13] Домазет, Д., 2007., „Одређивање трошкова образовања студената“, XIII скуп трендови развоја: „Акредитација болоњских студија“ 2007
- [14] Dragija M., Letica M., „*Abc metoda3 – adekvatna tehnika u reformi sustava financiranja visokoga obrazovanja?*“, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 12, br. 1., 2014., 79-96
- [15] Економика трансформације, (2004). Београд: Институт за економику и финансије.
- [16] Економика трансформације, (2005. а; 2005. б). Београд: Институт за економику и финансије.
- [17] Економика трансформације, (2007). Београд: Институт за економику и финансије.
- [18] European University Association publications 2011, Sustainable Universities II, European universities diversifying income streams , Thomas Estermann & Enora Bennetot Pruvot, 27, Очитано 22.12.2014., На сајту: <http://www.eua.be/publicfundingobservatory>
- [19] Eicher, J-C. and Chevaillier, T. (1992 and 2002). Rethinking the Financing of Post-Compulsory Education. *Higher Education in Europe*. (1992) 17 (1), 6-32. Reprinted in *Higher Education in Europe*. (2002) 27 (1-2) 69-88.
- [20] Закон о буџетском систему, Београд: Службени гласник РС. br. 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013 - испр., 108/2013 i 14
- [21] Закон о основама система образовања и васпитања, Београд: Службени гласник РС бр. 72/2009
- [22] Закон о високом образовању, Београд: Службени гласник РС бр. 99/2014
- [23] Jongbloed, B. and H. Vossensteyn, (2001) Keeping up Performances: an international survey of performance-based funding in higher education. In *Journal of Higher Education Policy and Management*, 127–145.
- [24] Jongbloed, B. (2006) Strengthening Consumer Choice in Higher Education. In Teixeira,
- [25] P., B. Johnstone, M. Rosa and H. Vossensteyn (eds) *Cost-Sharing and Accessibility in Higher Education: A Fairer Deal?*, Dordrecht: Springer.
- [26] Jamil Salmi, 2013., *Odgovarajući mehanizmi finansiranja za razvoj visokog obrazovanja u crnoj gori*, Glavni izvještaj припремљено за Министарство просвете Црне Горе, На сајту: <http://www.srr.gov.me/rubrike/Analize/133001/ANALIZA->

ODGOVARAJUCI-MEHANIZMI-FINANSIRANJA-ZA-RAZVOJ-VISOKOG-OBRAZOVANJA-U-CRNOJ-GORI.html

- [27] Јуранић, И., *Финансирање високог образовања*, Универзитет у Тузли. На сајту: <http://www.untz.ba/promocije/finansiranje/>. Очитано: 05.11.2008.
- [28] Каравидић, С. (2006). *Менаџмент образовања*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет у Београду.
- [29] Каравидић, С. (2007). *Децентрализација и менаџмент у функцији развоја образовања*. Београд: Институт за економику и финансије.
- [30] Каравидић, С. , Чукановић-Каравидић М. (2008). *Економика и финансијски менаџмент у образовању*, Београд: Факултет организационих наука.
- [31] Катић, В. 2003., IX скуп Трендови развоја: „Болоњски процес и технички факултети“, *Финансијски модели организације универзитета*, 2003.
- [32] Katalog propisa v3.05, *Закон о високом образовању Црне Горе*, Službeni list RCG br. 60/03, 04/08, 45/10, 73,10, 40/11, 47/11, 48/13 Очитано: 25.10.2014., На сајту: <http://www.mpin.gov.me/biblioteka/zakoni>
- [33] Комисија за акредитацију и проверу квалитета, Електронска публикација „*Водич кроз акредитоване студијске програме на високошколским установама у Републици Србији*“ 2014. На сајту: http://www.kapk.org/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=52
- [34] Куколеча, С. (1990). *Организационо пословни лексикон*. Београд: Завод за економске експертизе.
- [35] Маринковић-Недучин, Р. Зборник радова, „Високо образовање у Србији на путу ка Европи – четири године касније“, „*Универзитет према европском моделу: правци деловања и приоритети*“, Алтернативна академска мрежа, Београд 2005, 225-232
- [36] Медојевић, Б., Данас.РС, Очитано: 10.10.2014., На сајту: http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/terazije/drzava_duguje_univerzitetima_dvadeset_pet_miliona_evra.14.html?news_id=91113&action=print
- [37] Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, *Акциони план за спровођење Стратегије развоја образовања у Србији до 2020. године*, На сајту: <http://www.mpn.gov.rs/dokumenta-i-propisi/dokumenta/1747-akcioni-plan-za-sprovodjenje-strategije-razvoja-obrazovanja-u-srbiji-do-2020-godine>
- [38] Министарство просвете и спорта републике Србије, *ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ У СРБИЈИ, „Реформа“*, Турајлић, С., 2004., Алтернативна академска образовна мрежа, Београд 2004, 25-177

-
- [39] Mora, J. and Vila L. (2003) *The Economics of Higher Education*. In R. Begg (ed.) *The Dialogue between Higher Education Research and Practice*. Kluwer Academic Publishers, str. 121–134.
- [40] Нина Бранковић, (2012), Непубликован текст : Систем финансирања Високог образовања у Босни и Херцеговини, На сајту: http://skolegijum.ba/static/biblioteka/5460fda5bfb5b_07SistemfinansiranjavisokogobrazovanjauBiH.doc
- [41] OECD (2012), *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*, OECD Publishing, 239 и 251, Очитано 10.12.2014. године, На сајту: http://www.oecd.org/edu/EAG%202012_e-book_EN_200912.pdf
- [42] Послови инфостуд, извештаји „Тражена занимања“ за 2013. и 2014. годину, На сајту: <https://poslovi.infostud.com/trazena-zanimanja/2014>
- [43] Правилник о садржају јавних исправа које издаје високошколска установа ("Службени гласник РС", бр. 40/2009 и 69/2011)
- [44] Pere E, Minxhozi Lj. "Financing Albanian higher education: growth between the public and private sectors", Economic Faculty, European University of Tirana, Tirana, Albania Version of record first published in European Journal of Higher Education: 27 Jul 2011, Publisher: Routledge
- [45] Републички завод за статистику, Саопштење број 353 од 25.12.2014. године, На сајту: http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/61/84/AS10_353-srb+cir-2014-2015.pdf
- [46] Републички завод за статистику, Статистички годишњак Републике Србије 2014 (СТАТ. ГОД. СРБ. 2012), 105-108, Очитано: 25.12.2014., На сајту: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=82>
- [47] Синдикат високог образовања Србије., На сајту: <http://www.svos.org.rs>. Очитано: 25.10.2014.
- [48] Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године, („Службени гласник РС”, бр. 107/2012
- [49] Статистички билтен националне службе за запошљавање (2013., 2014.) На сајту http://www1.nsz.gov.rs/live/dokumenti/statisti_ki_bilteni_nsz.cid667
- [50] South east European educational cooperation network, На сајту: <http://www.see-educoop.net/>, Очитано: 05.05.2010.
- [51] Саопштење Европске комисије Већу Европе и Европском парламенту под називом “Delivering on the Modernisation Agenda for Universities: Education,
-

-
- Research and Innovation“, COM (2006) 208 final, Brisel, 10. 05. 2006., 7 , Очитано 12.12.2014., На сајту: <http://www.tempus.ac.rs/uploads/documents/EC%20modernization%20agenda%20for%20universities%202006.pdf>
- [52] Турајлић, С., 2007., „Савремене тенденције у финансирању високог образовања“, XIII скуп Трендови развоја: „Акредитација болоњских студија“, 22-26
- [53] Тркуља, Ј., Љубоја, Б. (2007). *Основи законодавства у образовању*, Београд “Досије“.
- [54] The European University Association, “EUA’s Public Funding Observatory”, June 2012.,1-3, Очитана 05.11.2014., На сајту: <http://www.eua.be/publicfundingobservatory>
- [55] The European University Association, “EUA’s Public Funding Observatory”, October 2014., 6, Очитано 09.01.2015., На сајту: <http://www.eua.be/publicfundingobservatory>
- [56] Уредба о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета "Службеном гласнику РС", бр. 15/2002,
- [57] Уредба о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на вишим школама чији је оснивач Република, Службени гласник РС бр.10/1995; 100/2004
- [58] Commission of the european communities, Communication from the commission to the council and the european parliament, *Delivering on the modernisation agenda for universities: education, research and innovation*, Brussels, 10.5.2006, COM(2006) 208 final, 7
- [59] Collins, R. (1979) *The Credential Society*. New York: Academic Press. СРВ/CHEPS (2001), *Higher education reform: Getting the incentives right*. The Hague: SDU.
- [60] Жаркић Јоксимовић Н, Бенковић С., Милосављевић М., Изазови финансирања високог образовања у Србији, Зборник радова ТРЕНД 2013, XIX Скуп ТРЕНДОВИ РАЗВОЈА: “Универзитет на тржишту...” Марибор, Похорје, Словенија, 2013
- [61] *Zakon o znanstvenoj djelatnosti u visokom obrazovanju Republike Hrvatske* (“Narodne novine” број 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 2/07 - OUSRH, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13 i 101/14)

ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1: Укупни расходи и издаци по изворима финансирања на ВШССОВ у Кикинди

2008						
ОПИС	Укупно (од 6 до 11)	Приходи из буџета			Из донација	Из осталих извора
		Републике	Аутономне покрајине	Општине града		
3	5	6	7	8	10	11
УКУПНИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ	38814	526	23231	0	0	15057
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКЕ ИМОВИНЕ	39726	526	23231	0	0	15969
ТЕКУЋИ РАСХОДИ	39221	526	23031	0	0	15664
РАСХОДИ ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	30466	526	21470	0	0	8470
ПЛАТЕ, ДОДАЦИ И НАКНАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ (ЗАРАДЕ)	24547	0	17795	0	0	6752
Вишак прихода и примања – буџетски суфицит	0	0	0	0	0	0
Мањак прихода и примања – буџетски дефицит	912	0	0	0	0	912
2009						
УКУПНИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ	40795	387	24693	0	0	15715
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКЕ ИМОВИНЕ	40513	387	24693	0	0	15433
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКУ ИМОВИНУ	40795	387	24693	0	0	15715
РАСХОДИ ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	33056	387	23197	0	0	9472
ПЛАТЕ, ДОДАЦИ И НАКНАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	26789	0	19675	0	0	7114
Вишак прихода и примања – буџетски суфицит	0	0	0	0	0	0
Мањак прихода и примања – буџетски дефицит	282	0	0	0	0	282
2010						
УКУПНИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ	50.405	1.388	32.473	100	40	16.404
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКЕ ИМОВИНЕ	53.097	4.217	32.473	100	40	16.267
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКУ ИМОВИНУ	50.405	1.388	32.473	100	40	16.404
РАСХОДИ ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	40.395	359	31.200	0	0	8.836
ПЛАТЕ, ДОДАЦИ И НАКНАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	32.986	0	26.463	0	0	6.523
Вишак прихода и примања – буџетски суфицит	2.692	2.829	0	0	0	0
Мањак прихода и примања – буџетски дефицит	0	0	0	0	0	137

2011						
УКУПНИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ	54.367	999	37.608	293	70	15.397
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКЕ ИМОВИНЕ	53.046	0	37.608	293	70	15.075
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКУ ИМОВИНУ	54.367	999	37.608	293	70	15.397
РАСХОДИ ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	45.675	0	36.120	188	0	9.367
ПЛАТЕ, ДОДАЦИ И НАКНАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	37.223	0	30.356	0	0	6.867
Вишак прихода и примања – буџетски суфицит	0	0	0	0	0	0
Мањак прихода и примања – буџетски дефицит	1.321	999	0	0	0	322
2012						
УКУПНИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ	58103	923	39994	602	65	16210
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКЕ ИМОВИНЕ	57.014	91	39994	602	65	15863
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКУ ИМОВИНУ	58103	923	39994	602	65	16210
РАСХОДИ ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	49723	0	38466	382	0	10565
ПЛАТЕ, ДОДАЦИ И НАКНАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	40412	0	32626	0	0	7786
Вишак прихода и примања – буџетски суфицит	0	0	0	0	0	0
Мањак прихода и примања – буџетски дефицит	1088	832	0	0	0	347
2013						
УКУПНИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ	62609	1240	41758	1279	30	17845
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКЕ ИМОВИНЕ	61071	242	41758	1297	30	17396
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКУ ИМОВИНУ	62609	1240	41758	1297	30	17845
РАСХОДИ ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	51347	242	39193	1068	0	10406
ПЛАТЕ, ДОДАЦИ И НАКНАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	40102	0	33243	0	0	6859
Вишак прихода и примања – буџетски суфицит	0	0	0	0	0	0
Мањак прихода и примања – буџетски дефицит	1538	998	0	0	0	449

Унапређење модела финансирања високог образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања

2014						
УКУПНИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ	62484	0	41082	0	24	21378
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКЕ ИМОВИНЕ	62611	0	41358	0	24	21229
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКУ ИМОВИНУ	62484	0	41082	0	24	21378
РАСХОДИ ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	53190	0	38361	0	0	14829
ПЛАТЕ, ДОДАЦИ И НАКНАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	43618	0	32537	0	0	11081
Вишак прихода и примања – буџетски суфицит	127	0	276	0	0	0
Мањак прихода и примања – буџетски дефицит	0	0	0	0	0	149

Извор: Биланс стања ВШССОВ у Кикинди за дати период

Укупни расходи и издаци за нефинансијску имовину

Опис	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
ТЕКУЋИ РАСХОДИ И ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКУ ИМОВИНУ	39.726	40.794	50.405	54.367	58.103	62.609	62484
ТЕКУЋИ РАСХОДИ	39.221	40.322	49.424	53.573	57.666	61057	61683
РАСХОДИ ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	30.465	33.055	40.395	45.675	49.723	51347	53190
ПЛАТЕ, ДОДАЦИ И НАКНАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	24.547	26.788	32.986	37.223	40.412	40102	43618
БРУТО ЗАРАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	24.547	26.788	32.986	37.223	40.412	40102	43618
СОЦИЈАЛНИ ДОПРИНОСИ НА ТЕРЕТ ПОСЛОДАВЦА	4.408	4.795	5.905	6.666	7.237	7.178	7807
НАКНАДЕ У НАТУРИ	29	18	23	47	45	51	-
СОЦИЈАЛНА ДАВАЊА ЗАПОСЛЕНИМА	794	386	389	623	736	1928	38
НАКНАДА ТРОШКОВА ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	684	1.066	1.092	1.116	1.291	1078	1226
КОРИШЋЕЊЕ УСЛУГА И РОБА	8.267	6.955	7.188	7.602	7643	9247	8256
СТАЛНИ ТРОШКОВИ	2.060	2.297	2.709	2.650	2648	3424	2532
ТРОШКОВИ ПУТОВАЊА	495	177	264	472	427	406	487
УСЛУГЕ ПО УГОВОРУ	1.099	826	1.134	1.682	1570	2218	1664
СПЕЦИЈАЛИЗОВАНЕ УСЛУГЕ	3.263	2.359	1.550	1.282	1762	1655	1072
ТЕКУЋЕ ПОПРАВКЕ И ОДРЖАВАЊЕ	563	705	771	689	318	539	1324
МАТЕРИЈАЛ	784	591	760	827	918	1185	1177
АМОРТИЗАЦИЈА И УПОТРЕБА СРЕДСТАВА ЗА РАД	308	307	275	283	274	260	-
ОТПЛАТА КАМАТА И ПРАТЕЋИ ТРОШКОВИ ЗАДУЖИВАЊА	-	-	-	13	17	3	-
СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ И	-	-	1.025	-	-	-	-

Унапређење модела финансирања високог образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА							
ОСТАЛИ РАСХОДИ	180	500	541	-	10	20	237
ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАНСИЈСКУ ИМОВИНУ	505	472	981	794	437	1551	801
ОСНОВНА СРЕДСТВА	384	395	893	740	371	1428	739
МАШИНЕ И ОПРЕМА	-	351	740	483	286	1236	577
ОСТАЛЕ НЕКРЕТНИНЕ И ОПРЕМА	45	-	-	57	-	-	-
НЕМАТЕРИЈАЛНА ИМОВИНА	76	44	153	200	85	242	162
ЗАЛИХЕ	41	77	88	54	66	73	62

Извор: Биланс стања ВШССОВ у Кикинди за дати период

ПРИЛОГ 2: Обрачун-нормативи и стандарди броја наставника и ненаставних радника на ВШССОВ у Кикинди

Подаци из последњег обрачуна		Подаци о уписаним студентима				
Коефицијената	762,38	Година	I	II	III	Укупно
Датум важности	01.01.2014.	Бр. уписаних студената	75	66	65	206
		Предавања	15	15	15	
		Вежбе	15	15	15	
НАСТАВНО ОСОБЉЕ-РАДНА МЕСТА						
Радно место	Назив		Коефицијент	Број лица	Укупно коефицијент	
1	Професор са докторатом		25,65	12	307,80	
2	Професор са магистратуром		20,96	1	20,96	
5	Предавач, магистар наука		19,04	6	114,24	
7	Предавач (VII степен стручне спреме)		18,58	5	92,90	
8	Стручни сарадник, наставник практичне наставе (VII степен стручне спреме)		18,58	4	74,32	
Укупно				28	610,22	
Просечан коефицијент				21,79		
НЕНАСТАВНО ОСОБЉЕ-РАДНА МЕСТА						
Радно место	Назив		Коефицијент	Број лица	Укупно коефицијент	
1	Шеф рачуноводства и секретар школе (VII степен стручне спреме)		17,32	3	51,96	
2	Лектор, библиотекар и преводилац (VII степен стручне спреме)		17,32	4	69,28	
9	Возач путничког возила, финансијско рачуноводствени послови, контиста, билансиста, фин. послови, админ.-техн. Послови		8,62	2	17,24	
11	Портир, чувар, курир, домар, магационер, телефониста (II степен стручне спреме)		6,83	1	6,83	
Укупно				10	145,31	
Просечан коефицијент				14,53		
НАСТАВНО ОСОБЉЕ-ФУНКЦИЈСКИ ДОДАТАК						
Радно место	Назив		Коефицијент	Процент	Број лица	
1	Додатак директора		25,65	20	1	
1	Шеф одсека, групе или службе		25,65	4	1	
5	Шеф одсека, групе или службе		19,04	4	1	
Укупно				3		
Функцијски додатак-коефицијента				6,92		
НЕНАСТАВНО ОСОБЉЕ-ФУНКЦИЈСКИ ДОДАТАК						
Радно место	Назив		Коефицијент	Процент	Број лица	
1	Секретар, шеф рачуноводства		17,32	8	2	
2	Шеф одсека, групе или службе		17,32	4	1	
Укупно				3		
Функцијски додатак-коефицијента				3,46		
НЕНАСТАВНО ОСОБЉЕ-СТАНДАРДИ						

Унапређење модела финансирања високог образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања

Обележје	Гранична вредност	Количина
Број улаза са портирском службом	1	1
Површина зграда и лабораторија у m ²	800	2631
Библиотечке јединице	15000	14661

Извор: ВШССОВ у Кикинди

4 ГРУПА		Година	I	II	III	
		Предавања	70	50	40	
		Вежбе	25	20	15	
НАСТАВНО ОСОБЉЕ			I	II	III	Укупно
	(члан 11.)	Број студената по годинама	75	66	65	206
		Предавања	15	15	15	
		Вежбе	15	15	15	
Нормативне групе	(члан 12.)	Предавања	1,07	1,32	1,63	4,02
	(члан 13.)	Вежбе	3,00	3,30	4,33	10,63
Норма часови	(члан 14.)	Предавања	16,05	19,80	24,45	60,30
	(члан 15.)	Вежбе	45	49,50	64,95	159,45
	(члан 38.)	Број стално запослених				28
		Просечан коефицијент				21,79
	(члан 16.)	Норматив потребног броја наставника				10,05
	(члан 17.)	Норматив потребног броја сарадника				13,29
	(члан 18.)	Норматив укупног броја наставника и сарадника				23,34
		ПРИЗНАТИ НОРМАТИВ				23,34
		Одобрено од Министарства				12
	(члан 22.)	Норматив мањи од броја стално запослених-умањење				1,17
		ПРИЗНАТИ БРОЈ СТАЛНО ЗАПОСЛЕНИХ				26,83
	(члан 23.)	Три четвртине признатог норматива				17,51
		Једна четвртина признатог броја стално запослених				6,71
		БРОЈ НАСТАВНИКА КОЈИ СЕ ФИНАНСИРА				24,22
УКУПНО КОЕФИЦИЈЕНАТА ЗА НАСТАВНО ОСОБЉЕ						527,75
НЕНАСТАВНО ОСОБЉЕ						
		Број стално запослених				10
	(члан 40.)	Просечан коефицијент				14,53
Обележје	(члан 24.)	Гранична вредност	Радника	Количина	Обрачунато радника	
Постојање школе		1	5	0	5	
Број стално запослених наставника		5	1	28	5	
Број уписаних студената		300	1	206	0	
Површина зграда и лабораторија у m ²		800	1	2631	3	
Број лабораторија		1	1	0	0	
Библиотекачке јединице		15000	1	14661	0	
Број улаза са портирском службом		1	3	1	3	
	Норматив броја ненаставног особља					16
	(члан 24.)	Одобрено од Министарства				8
	(члан 26.)	Норматив>броја стално запослених				1
	(члан 27.)	Норматив>броја стално запослених				0,6

Унапређење модела финансирања високог образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања

	Број ненаставних радника који се финансира	11,6
	УКУПНО КОЕФИЦИЈЕНАТА ЗА НЕНАСТАВНО ОСОБЉЕ	168,55
РЕКАПИТУЛАЦИЈА		
	УКУПНО КОЕФИЦИЈЕНАТА ЗА НАСТАВНО ОСОБЉЕ	527,75
	УКУПНО КОЕФИЦИЈЕНАТА ЗА НЕНАСТАВНО ОСОБЉЕ	168,55
(члан 41.)	МИНУЛИ РАД	55,70
(члан 41.)	ФУНКЦИЈСКИ ДОДАТАК	10,38
	Наставно	6,92
	Ненаставно	3,46
	УКУПНО КОЕФИЦИЈЕНАТА	762,38

Извор: Уредба о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на вишим школама чији је оснивач Република, (Група 4)

ПРИЛОГ 3: Преглед студијског плана са фондом часова на ВШССОВ у Кикинди

СТРУКОВНИ ВАСПИТАЧ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Р.Б .	шифра	ПРЕДМЕТ/СЕМЕСТАР	I	II	III	IV	V	VI	ЕС ПБ
АКАДЕМСКО – ОПШТЕОБРАЗОВНА ГРУПА ПРЕДМЕТА 13,75%									
1.	П1СЈ	Српски језик	2+1/4						4
2	П3КГ	Култура говора			1+1/2				2
3.	П2СЈ	Енглески језик		2+2/5					5
4.	П1ЛК	Ликовна култура	1+1/2						2
5	П3С	Социологија			1+1/2				2
6.	П1ФВ	Физичко васпитање	0+2/1						1
СТРУЧНА ГРУПА ПРЕДМЕТА 41,25%									
7.	П1ОПС	Општа психологија	3+1/6						6
8.	П2РПС	Развојна психологија		2+1/4					4
9.	П1ОП	Општа педагогија	2+1/4						4
10.	П2ПП	Предшколска педагогија		3+1/6					6
11.	П1ТРЗ	Телесни развој и здравствено васпитање	2+1/3						3
12.	П3СП	Специјална педагогија			2+2/5				5
13.	П4ОР	Од играчке до рачунара				2+2/4			4
14.	П3ВИ	Вокално инструментална настава			1+3/5				5
15.	П2КД	Књижевност за децу		2+2/5					5
СТРУЧНО – АПЛИКАТИВНА ГРУПА ПРЕДМЕТА 45,00%									
16.	П3МВ О	Методика васпитно – образовног рада			2+2/6				6
17.	П4МРГ	Методика развоја говора				3+1/5			5

18.	П5МАГ	Методичке активности из развоја говора					1+2/2		2
19.	П5МФ В	Методика физичког и здравственог васпитања					3+1/5		5
20.	П6МА Ф	Методичке активности из физичког и здр.васпитања						1+2/2	2
21.	П4МУ О	Методика упознавања околине				3+1/5			5
22.	П5МА О	Методичке активности из упознавања околине					1+2/2		2
23.	П5МР М	Методика развоја почет.математичких појмова					3+1/5		5
24.	П6МА М	Методичке активности из разв.поч.математ.појмова						1+2/2	2
25.	П5ММ В	Методика музичког васпитања					3+1/5		5
26.	П6МА МУ	Методичке активности из музичког васпитања						1+2/2	2
27.	П4МЛ В	Методика ликовног васпитања				3+1/5			5
28.	П5МА Л	Методичке активности из ликовног васпитања					1+2/2		2
ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ 26,67%									
29. 30	ИП1Р	Радионица за игру	1+1/3						6
	ИП1СУ	Сценска уметност	1+1/3						
	ИП1З	Осн.законодавства у образ.и педаг.документац.	1+1/3						
31. 32.	ИП2М	Основи менаџмент у образовању и култури		0+2/3					6
	ИП2Л	Интернет за васпитаче		0+2/3					
	ИП2ПД И	Психологија дечје игре		0+2/3					
33. 34.	ИП3ХО	Хор и оркестар			1+1/3				6
	ИП3СЕ	Стручни енглески језик			1+1/3				
	ИП3Р	Рачунарство у васпитно-образовном раду			1+1/3				

35. 36.	ИП4ДС	Дечје народно стваралаштво				1+1/3			6
	ИП4М Х	Ментална хигијена				1+1/3			
	ИП4Н	Нега и васпитање деце предшколског узраста				1+1/3			
37. 38.	ИП5КД	Креативна драма					0+2/3		6
	ИП5КС	Комуникативне способности савременог васп.					0+2/3		
	ИП5ДА	Дечја антропологија					0+2/3		
39. 40.	ИП6И	Основе инклузивног васпитања и образовања						1+2/3	6
	ИП6ИП	Истраживања у предшк.васпитању и образов.						1+2/3	
	ИП6ПВ	Професионалне вештине						1+2/3	
ПЕДАГОШКО – МЕТОДИЧКА ПРАКСА И ЗАВРШНИ РАД 21,11%									
	П1Х/П2 Х	Хоспитовање	5д. /4	5д. /4					8
	ПЗМП	Методичка пракса			10д. /4	10д. /5	10д. /3	15д. /6	18
	ЗР	Завршни рад						12	12
УКУПНО ЧАСОВА – теорија/вежбе			12+9 315	9+10 285	9+11 300	13+7 300	12+1 3 375	5+10 225	
ЕСПБ ПО СЕМЕСТРИМА			30	30	30	30	30	30	

СТРУКОВНИ ВАСПИТАЧ ЗА ТРАДИЦИОНАЛНЕ ИГРЕ

Р.Б	шифра	ПРЕДМЕТ/СЕМЕСТАР	I	II	III	IV	V	VI	ЕС ПБ
АКАДЕМСКО - ОПШТЕОБРАЗОВНА ГРУПА ПРЕДМЕТА 12,50%									
1.	T1CJ	Српски језик	2+1/ 4						4
2	T3KG	Култура говора			1+1/ 2				2
3.	T2CJ	Енглески језик		2+2/ 5					5
4	T3C	Социологија			1+1/ 2				2
5.	T1ФВ	Физичко васпитање	0+2/ 1						1
СТРУЧНА ГРУПА ПРЕДМЕТА 42,50%									
6.	T2РП	Развојна психологија		2+1/ 4					4
7.	T3ППС	Педагошка психологија			2+1/ 4				4
8.	T2ПП	Предшколска педагогија		3+1/ 6					6
9.	T10П	Општа педагогија	2+1/ 4						4
10.	T3СТМ	Солфеђо са теоријом музике			3+3/ 6				6
11.	T6ИИ	Историја игре						5+0/ 6	6
12.	T1НК	Народна књижевност	2+2/ 6						6
13.	T1ТРЗ	Телесни развој и здравствено васпитање	2+1/ 3						3

		СТРУЧНО – АПЛИКАТИВНА ГРУПА ПРЕДМЕТА 45%						
14.	T5AФ	Антропологија фолклора					3+2/ 4	4
15.	T4E	Етнологија				2+3/ 6		6
16.	T2УЛ	Увод у појам игре са лабанотацијом		3+3/ 5				5
17.	T3ТИ	Традиционална игра			3+2/ 6			6
18.	T4УТМ	Увод у појам и разматрање традиционал.музике				4+0/ 6		6
19.	T5ТМ	Традиционална музика					5+0/ 6	6
20.	T5ВМП	Вокална музичка пракса					2+2/ 4	4
21.	T6ТП	Традиционално певање						3+5/ 6
22.	T5МТИ	Методика традиционалне игре					0+3/ 4	4
23.	T4НИ	Народни инструмент				2+3/ 6		6
		ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ 24.,44%						
24. 25.	ИТ1Р	Радионица за традиционалну и народну уметност	1+1/ 3					6
	ИТ1СУ	Сценска уметност	1+1/ 3					
	ИТ13	Осн.законодавства у образ.и педаг.документац.	1+1/ 3					
26. 27.	ИТ2М	Основи менаџмента у образовању и култури		0+2/ 3				6
	ИТ2Л	Интернет за васпитаче		0+2/ 3				
	ИТ2ПД И	Психологија дечје игре		0+2/ 3				
28. 29.	ИТ3ХО	Хор и оркестар			1+1/ 3			6
	ИТ3СЕ	Стручни енглески језик			1+1/ 3			

					3				
	ИТЗР	Рачунарство у васпитно-образовном раду			1+1/ 3				
30.	ИТ4ДС	Дечје народно стваралаштво				1+1/ 3			6
31.	ИТ4ДИ	Дечје игре				1+1/ 3			
	ИТ4Н	Нега и васпитање деце предшколског узраста				1+1/ 3			
32.	ИТ5КД	Креативна драма					0+2/ 3		6
33.	ИТ5КС	Комуникативне способности савременог васп.					0+2/ 3		
	ИТ5ДА	Дечја антропологија					0+2/ 3		
34.	ИТ6И	Основе инклузивног васпитања и образовања С						1+2/ 3	6
35.	ИТ6ИП	Истраживања у предшк.васпитању и образов.						1+2/ 3	
	ИТ6ПВ	Професионалне вештине						1+2/ 3	
ПЕДАГОШКО - МЕТОДИЧКА ПРАКСА И ЗАВРШНИ РАД 22,22%									
	Т1Х/Т6 Х	Хоспитовање	5д. /6	5д./4	5д./4	10д. /6	10д./ 8	5д./4	30
	ТР4/ТР 5	Теренски рад				5д.	5д.		
	ЗР	Завршни рад						8	8
УКУПНО ЧАСОВА - теорија/вежбе			10+9 285	10+1 1 315	12+1 0 330	10+8 270	10+1 1 315	10+9 285	
ЕСПБ ПО СЕМЕСТРИМА			30	30	30	30	30	30	

Р.Б	шифра	ПРЕДМЕТ/СЕМЕСТАР	I	II	III	IV	V	VI	ЕС ПБ
АКАДЕМСКО – ОПШТЕОБРАЗОВНА ГРУПА 12,94									
1.	J1CJ	Српски језик	2+1/ 4						4
2	J3KГ	Култура говора			1+1/ 2				2
3.	J2CJ	Енглески језик		2+2/ 5					5
4.	J1ЛК	Ликовна култура	1+1/ 2						2
6.	J3C	Социологија			1+1/ 2				2
7.	J1ФВ	Физичко васпитање	0+2/ 1						1
СТРУЧНА ГРУПА ПРЕДМЕТА 41,76									
8.	J10ПC	Општа психологија	3+1/ 6						6
9.	J2PПC	Развојна психологија		2+1/ 4					4
10.	J10П	Општа педагогија	2+1/ 4						4
11.	J2ПП	Предшколска педагогија		3+1/ 6					6
12.	J1TP3	Телесни развој и здравствено васпитање	2+1/ 3						3
13	J2КД	Књижевност за децу		2+2/ 5					5
14.	J3ΦOА	Физиологија са основама анатомије			2+1/ 5				5
15	J6MPK	Медицинска рехабилитација - кинезитерапија						3+2/ 5	5
16.	J6CM	Социјална медицина						1+1/ 2	2

17.	J6ME	Медицинска етика						1+1/ 2	2
18.	J3CP	Специјална педагогија			2+2/ 5				5
СТРУЧНО – АПЛИКАТИВНА ГРУПА ПРЕДМЕТА 45,29%									
19.	J43H	Здравствена нега и васпитање деце до 3 год.				3+2/ 6			6
20.	J53H	Здравствена нега и васпитање деце од 3 год.					2+2/ 6		6
21.	J6PDY	Повреде деце и ургентна стања						3+2/ 5	5
22.	J3MBO	Методика васпитно-образовног рада			2+2/ 6				6
23.	J4MPG	Методика развоја говора				3+1/ 5			5
24.	J5MФЗ	Методика физичког и здравственог васпитања					3+1/ 5		5
25.	J4MUO	Методика упознавања околине				3+1/ 5			5
26.	J5MPM	Методика развоја почет.математичких појмова					3+1/ 5		5
27.	J5MM	Методика музичког васпитања					3+1/ 5		5
28.	J4ML	Методика ликовног васпитања				3+1/ 5			5
ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ 23,33%									
29. 30.	IJ1PI	Радионица за игру	1+1/ 3						6
	IJ1CY	Сценска уметност	1+1/ 3						
	IJ13	Осн.законодавства у образ.и педаг.документац.	1+1/ 3						
31	IJ2M	Основи менаџмент у образовању и култури		0+2/ 3					6
32.	IJ2L	Интернет за васпитаче		0+2/ 3					

	ИЈ2ПДИ	Психологија дечје игре		0+2/ 3					
33. 34.	ИЈ3М	Музикотерапија			1+1/ 3				6
	ИЈ3СЕ	Стручни енглески језик			1+1/ 3				
	ИЈ3Р	Рачунарство у васпитно-образовном раду			1+1/ 3				
35. 36.	ИЈ4ДС	Дечје народно стваралаштво				1+1/ 3			6
	ИЈ4МХ	Ментална хигијена				1+1/ 3			
	ИЈ4ДП	Дечја психопатологија				1+1/ 3			
37. 38.	ИЈ5КД	Креативна драма					0+2/ 3		6
	ИЈ5КС	Комуникативне способности савременог васп.					0+2/ 3		
	ИЈ5ДА	Дечја антропологија					0+2/ 3		
39. 40.	ИЈ6И	Основе инклузивног васпитања и образовања						1+2/ 3	6
	ИЈ6ИП	Истраживања у предшк.васпитању и образов.						1+2/ 3	
	ИЈ6ПВ	Професионалне вештине						1+2/ 3	
ПЕДАГОШКО - МЕТОДИЧКА ПРАКСА И ЗАВРШНИ РАД 15,55%									
	Ј1Х/Ј2Х	Хоспитовање	5д./4	5д./4					8
	ЈСПЗ - 6	Стручна пракса			10д./ 4	10д./ 3	10д./ 3	15д./ 4	14
	ЗР	Завршни рад						6	6
УКУПНО ЧАСОВА - теорија/вежбе			12+9 315	9+10 285	10+9 285	14+7 315	11+9 300	10+1 0 300	
ЕСПБ ПО СЕМЕСТРИМА			30	30	30	30	30	30	

СТРУКОВНИ ПЕДАГОШКИ АСИСТЕНТ

Р. Б.	шифра	ПРЕДМЕТ/СЕМЕСТАР	I	II	III	IV	V	VI	ЕС ПБ
АКАДЕМСКО - ОПШТЕОБРАЗОВНА ГРУПА ПРЕДМЕТА			12,22%						
1.	A1CJ	Српски језик	2+1/ 4						4
2	A3KG	Култура говора			1+1 /2				2
3.	A2CJ	Енглески језик		2+2 /5					5
4.	A1LK	Ликовна култура	1+1/ 2						2
5	A3C	Социологија			1+1 /2				2
6.	A1FB	Физичко васпитање	0+2/ 1						1
СТРУЧНА ГРУПА ПРЕДМЕТА			34,44%						
7.	A1OPC	Општа психологија	3+1/ 6						6
8.	A2RPC	Развојна психологија		2+1 /4					4
9.	A1OP	Општа педагогија	2+1/ 4						4
10	A2PP	Предшколска педагогија		3+1 /6					6
11	A1TP3	Телесни развој и здравствено васпитање	2+1/ 3						3
12	A3CP	Специјална педагогија			2+2 /5				5
13	A4OP	Од играчке до рачунара				2+2 /5			5
14	A2KD	Књижевност за децу		2+2 /5					5

		СТРУЧНО – АПЛИКАТИВНА ГРУПА ПРЕДМЕТА 43,33%						
15	АЗСП	Сарадња са породицом			3+2 /6			6
16	А4ВД	Васпитање деце са сметњама у развоју и из маргиналних група				3+2 /7		7
17	АЗПО	Психологија ометених у развоју			2+3 /5			5
18	А5ИК	Интегрисани курикулум				3+3 /6		6
19	А6ИИ	Игра, учење и социјална интеракција					3+2/4	4
20	А5ИО	Индивидуални образовни план				3+3 /7		7
21	А6ИО	Интеркултурално образовање					2+1/2	2
22	А5ДК	Детињство и култура				3+2 /6		6
23	А6КС	Конструктивно решавање сукоба					3+2/4	4
24	А4ОП	Организација и структура васпитно образовног процеса				3+2 /7		7
		ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ 26,67%						
25 . 26	ИА1Р	Радионица за игру	1+1/ 3					6
	ИА1СУ	Сценска уметност	1+1/ 3					
	ИА1З	Осн.законодавства у образ.и педаг.документац.	1+1/ 3					
27 . 28	ИА2М	Основи менаџмент у образовању и култури		0+2 /3				6
	ИА2И	Интернет за васпитаче		0+2 /3				
	ИА2П И	Психологија дечје игре		0+2 /3				
29	ИА3Х	Хор и оркестар			1+1			6

·	О				/3				
30	ИА3СЕ	Стручни енглески језик			1+1 /3				
·	ИА3Р	Рачунарство у васпитно-образовном раду			1+1 /3				
31	ИА4ДС	Дечје народно стваралаштво				1+1 /3			6
·	ИА4М	Ментална хигијена				1+1 /3			
32	Х								
·	ИА4Н	Нега и васпитање деце предшколског узраста				1+1 /3			
33	ИА5К	Креативна драма					0+2/ 3		6
·	Д								
34	ИА5КС	Комуникативне способности савременог васп.					0+2/ 3		
·	ИА5Д	Дечја антропологија					0+2/ 3		
	А								
35	ИА6И	Основе инклузивног васпитања и образовања						1+2/ 3	6
·	ИА6И	Истраживања у предшк.васпитању и образов.						1+2/ 3	
36	П								
·	ИА6П	Професионалне вештине						1+2/ 3	
	В								
ПЕДАГОШКО – СТРУЧНА ПРАКСА И ЗАВРШНИ РАД 21,11%									
	А1Х/А	Хоспитовање	5д. /4	5д. /4					8
	2Х								
	А3СП	Стручна пракса			10д. /4	10д. /5	10д. /5	15д. /4	18
	А4СП								
	А5СП								
	А6СП								
	ЗРА	Завршни рад						10	10
			УКУПНО ЧАСОВА – теорија/вежбе	12+9 315	9+1 0 285	11+ 11 330	10+ 8 270	9+12 315	10+9 285
			ЕСПБ ПО СЕМЕСТРИМА	30	30	30	30	30	

ПРИЛОГ 4: Преглед сталних трошкова ВШССОВ у Кикинди

месец	Енергетске услуге 421200	Комуналне услуге 421300	Услуге комуникација 421400	Трошкови осигурања 421500	Текуће поправке и одржавање зграда и об. 425100	Услуге информисања 423400	Материјал за образовање и културу 426600	Материјал за образов. и усавр.запосл. 426300	Зборник радова	Једнократна помоћ 414419	Трошкови путовања у оквиру редовног рада 422300	Набавка рачунара 512241	Укупно
фебруар	339900	25910	17700	0	0	0	0	0	0	0	0	0	383510
фебруар	30300	4450	13260	0	0	0	0	0	0	0	0	0	48010
април	244400	6000	12000	59556	0	0	0	0	0	0	0	0	321956
април	0	0	0	0	0	0	0	0	0	97727	0	0	97727
мај	0	0	0	0	80509	24000	6936	14688	0	0	105000	0	231133
мај	0	0	0	0	100000	0	0	0	0	0	0	0	100000
мај	145000	8000	16000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	169000
јун	0	0	0	0	0	0	0	0	30000	0	0	0	30000
јул	45000	8000	16000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	69000
август	145600	38040	6040	0	0	0	0	0	0	0	0	0	189680
октобар	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	70000	0	70000
октобар	58500	2000	4000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	64500
новембар	58500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	61952	200000	320452
децембар	0	0	0	0	0	0	0	0	0	155682	0	0	155682
	1067200	92400	85000	59556	180509	24000	6936	14688	30000	253409	236952	200000	2250650

ПРИЛОГ 5: Преглед утрошених средстава ВШССОВ у Кикинди

датум	Енергетске услуге 421200	Услуга комуникације 421400	Комуналне услуге 421300	Троскови осигурања 421500	Услуге информисања 423400	Текуће поправке и одржавање зграда и об. 425100	Материјал за образов. и усавр. запосл. 426300	Материјал за образовање и культуру 426600	Једнократна помоћ 414419	Трошкови путовања у оквиру редовног рада 422300	Набавка рачунара	Трошкови провизије УЈП	Зборник радова	Укупно
02.2008.	110511	11223	5508	42120	8850	55283	14688	4579	97727	55404			30000	435893
02.2008.	103075	12163	5979	17436	15150	6756		2357	155682	49596				368195
02.2008.	23105	2500	6152			100000				27057				158814
02.2008.	97674	5093	6152			18470				17878				145267
03.2008.	35835	11980	2673							13245				63733
05.2008.	28671	2500	6152							11820	200000			249143
05.2008.	76636	12469	2511							18490				110106
05.2008.	28592	1031	6152							43462				79237
05.2008.	23439	2500	2560											28498
06.2008.	12597	11526	521											24644
07.2008.	11729	7076	6326											25131
09.2008.	6373	939	6326											13637
09.2008.	7462	11750	6326											25539
10.2008.	28565		2150											30715
10.2008.	19577		829											20405
11.2008.	30019		356											30376
11.2008.	64040		6326											70366
11.2008.	20681		2281											22962
11.2008.	50535		6326											56861
12.2008.	101822		2620											104442
12.2008.	28509													28509
12.2008.	105479													105479
	1014925	92750	84225	59556	24000	180509	14688	6936	253409	236952	200000	69212	30000	2267162

9. Током студирања све време сам се:

- а) Финансирао/ла из буџета   б) Био/ла на самофинансирању   в) Био/ла на самофинансирању и финансирао из буџета

10. Начин издржавања током студија (могуће заокружити више одговора):

- а) Издржавање од стране родитеља/рођака   б) Самостално (лични приходи, уштеђевина...)
в) Породична пензија   г) Комерцијални кредити банке
д) Кредит који даје јавна установа (Министарство просвете, локална самоуправа...)   њ) Стипендије предузећа
е) Стипендија коју даје јавна установа (Министарство просвете, локална самоуправа...)   ж) Други извори финансирања. Навести који

11. Да ли сте се пре уписа на ову школу информисали о висини школарине?

- а) Да   б) Не

12. Колико износи школарина на студијском програму на којем студирате?

- а) до 50 хиљада   б) од 50-100 хиљада   в) од 100-150 хиљада   г) од 150-200 хиљада   д) преко 200 хиљада

13. Сматрам да је висина школарине у односу на друге високообразовне установе истог образовног профила:

- а) Висока   б) Ниска   в) Подједнака   г) Не знам

14. У цену школарине на установи у којој студирате укључено је:
(могуће је заокружити више одговора)

- а) литература   б) пријава испита
в) помоћна учила   г) уверења
д) стручне екскурзије   њ) пријаве и одбране завршног рада
е) упис године   ж) издавање дипломе
з) ништа од наведеног

15. Да ли сте упознати са законским прописима и актима школе о начину утврђивања висине школарине и трошкова студирања?

а) Да

б) Не

16. Да ли се школарина мењала током вашег студирања?

а) Да, повећана је   б) Не

в) Да, смањена је

17. Цене услуга из ценовника у односу на друге високошколске установе су по вашем мишљењу?

а) Повољније

б) Неповољније

в) Сличне

г) Не знам

18. Да ли високошколска установа на којој студирате наплаћује неке своје услуге буџетском студенту:

(могуће је заокружити више одговора)

а) оверу семестра

б) пријаву испита

в) уверења о редовном студирању

г) уверење о положеним испитима

д) стручне екскурзије

ђ) пријаве и одбране завршног рада

е) упис, обнову или замрзавање године

ж) издавање дипломе

з) нешто друго, навести

шта? _____

19. Уписати тип смештаја током студирања:

а) Студентски дом

б) Изнајмљен смештај

в) Сопствени стан/кућа у месту студирања

г) Живим код рођака

д) Друго, шта? _____

20. Да ли делите трошкове смештаја и режије са другом особом?

а) Живим у студентском дому

б) Не, сам сносим све трошкове

в) Да, са једном особом

г) Да, са две особе

д) Да, са више од две особе

ђ) Немам трошкове смештаја и режије

21. Колико износе ваши месечни трошкови смештаја или део трошкова уколико делите трошкове током студирања?

а) Трошкове смештаја плаћам мање од 50 евра

б) Трошкове смештаја плаћам од 50 до 100 евра

в) Трошкове смештаја плаћам од 100 до 150 евра

г) Трошкове смештаја плаћам више од 150 евра

д) Не плаћам трошкове смештаја

22. Колико износе ваши месечни режијски трошкови (струја, вода, грејање...) или део трошкова уколико делите трошкове током студирања?

- а) Трошкове режије плаћам мање од 5000 динара   б) Трошкове режије плаћам од 5.000 до 10.000 динара
- в) Трошкове режије плаћам више од 10.000 динара   г) Не плаћам трошкове режије

23. Да ли користите могућност исхране у студентској мензи?

- а) Да, по регресивној цени   б) Да, по економској цени
- в) Не, јер то не желим   г) Не, али бих волео/ла

24. Процените колики су ваши месечни трошкови исхране?

- а) Трошкове исхране плаћам мање од 5.000 динара   б) Трошкове исхране плаћам од 5.000 до 10.000 динара
- в) Трошкове исхране плаћам више од 10.000 динара   г) Не знам

25. За потребе наставе годишњи трошкови уџбеника, скрипти, тошкови копирања и другог наставног материјала неопходног током студирања плаћам:

- а) Мање од 10.000 динара   б) Од 10.000 до 15.000 динара
- в) Више од 15.000 динара   г) Не плаћам, школа све обезбеђује

26. Током студирања остварујем (остваривао сам) приходе из радног односа:

- а) Да   б) Не

27. Да сте имали могућност да упишете другу школу са сличним студијским програмом, ви би сте то:

- а) Сигурно урадили   б) Сигурно не би урадили   в) Нисам сигуран

28. Уколико је одговор на претходном питању под „а“ или „б“, разлог томе је: (можете заокружити више одговора)

- а) Повољнија школарина   б) Бољи су услови   в) Место студирања   г) Квалитетнији   д) Наставни кадар

студирања

студијски
програм

ђ) Нешто друго, шта? _____

СТИПЕНДИЈЕ И КРЕДИТИ

29. Да ли сте довољно информисани о могућностима добијања стипендија или кредита?

а) Да

б) Не

30. Колико је сложена процедура прикупљања документације за подношење захтева за добијање кредита и стипендија?

а) веома је
сложена и дуго
траје

б) једноставна и в) не знам
брза

31. Студент прве године студија нема право да конкурише за стипендију. Овакав став:

а) Подржавам

б) Не подржавам

в) Немам став

32. Само студент на буџету може конкурисати за стипендију. Овакав став:

а) Подржавам

б) Не подржавам

в) Немам став

33. Само студент са просечном оценом 9,00 може конкурисати за добијање стипендије. Овакав став:

а) Подржавам

б) Не подржавам

в) Немам став

34. Само студент који је положио све испите из претходних година студија може конкурисати за добијање стипендије. Овакав став:

а) Подржавам

б) Не подржавам

в) Немам став

35. По вашем мишљењу критеријуми за добијање стипендије су:

а) Строги

б) Недовољно строги

в) Оптимални

г) Нисам упознат

36. Корисника студентске стипендије који није постигао просечну оцену 9,00 и положио све испите, Министарство ослобађа обавезе враћања исте. Овакав однос је:

- а) праведан   б) није праведан   в) критеријум је низак   г) не знам

37. Само студент на буџету може конкурисати за добијање кредита. Овакав став државе према студентима:

- а) Подржавам   б) И студент на самофин. треба да има право на студентски кредит   в) Немам став

38. По вашем мишљењу критеријуми за добијање кредита су:

- а) Строги   б) Недовољно строги   в) Оптимални   г) Нисам упознат

39. Да ли сте корисник или сте примали неку од стипендија/кредита

- а) Да   б) Не

40. Уколико је одговор на претходно питање „ДА“ наведите коју-е:

---

41. Према Стратегији развоја образовања до 2020. године у Републици Србији, предвиђене су следеће категорије студената:

- буџетски студенти (само успешни и надарени студенти слабијег имовног стања који знају колико кошта њихово студирање, а држава у потпуности покрива утврђене трошкове студирања);
- суфинансирајући студенти (којима део трошкова студирања покрива држава, а други део до пуног износа школарине плаћају сами, уз могућност да уколико желе користе субвенционисани кредит од државе);**
- самофинансирајући студенти (који пун износ школарине плаћају сами, такође уз могућност да уколико желе користе субвенционисани кредит од државе).

Суфинансирајући студент је нова категорија која је предвиђена да се уведе у оквиру постојећег броја места на студијском програму. Кроз индикатор слагања оцените предложене услове под којим би сте пристали да се уведе нова категорија **суфинансирајући студент**:

<u>Упутство:</u> Молимо Вас да означите број на скали од 1 до 5 на којој: 1 означава индикатор који са којим се уопште не слажете 5 означава да индикатор има са којим се у потпуности слажете					
Уколико се смањи онолико буџетских места колико се уведе суфинансирајући	1	2	3	4	5
Уколико се смањи онолико самофинансирајућих места колико се уведе суфинансирајући	1	2	3	4	5
Уколико се сразмерно смањи број буџетских места	1	2	3	4	5

и самофинансирајућих места колико се уведе суфинансирајући					
Уколико се повећа и укупан број места за упис студената на студијском програму	1	2	3	4	5
Нема потребе уводити овакву категорију студената	1	2	3	4	5

42. Да ли знате шта је стипендија за таленте и који су критеријуми за њено добијање?

- а) Да   б) Не

43. Да ли мислите да је неопходно обезбедити посебан систем кредита за оне студенте који су лошијег финансијског стања?

- а) Слажем се   б) Не слажем се   в) Не знам

44. Као критеријум за рангирању студената за **студирање на буџету** потребно је укључити и социјално-економски статус породице?

- а) Слажем се   б) Не слажем се   в) Не знам

45. Да ли мислите да је у рангирању студената за **коришћење стипендије** потребно укључити и социјално-економски статус породице?

- а) Слажем се   б) Не слажем се   в) Не знам

46. За студентски кредит може конкурисати студент који је уписан на буџету и има најмање просечну оцену 8,50. Овакве услове за добијање кредита:

- а) Подржавам   б) Критеријум је висок   в) Критеријум је низак   г) Не знам

47. Корисник студентског кредита који је током студија постигао просечну оцену најмање 8,50 и није губио нити једну годину студија, након завршетка студија ослобађен је обавезе враћања кредита. Овакав став надлежног министарства:

- а) Подржавам   б) Критеријум је висок   в) Критеријум је низак   г) Не знам

48. Да ли мислите да место сталног боравка студента треба узети у обзир као један од важних критеријума за рангирање приликом доделе стипендије или кредита, обзиром да оне породице чија даца студирају у другим срединама имају додатне трошкове.

- а) Слажем се   б) Не слажем се   в) Не знам

49. Држава прави велику разлику у привилегијама буџетских и самофинансирајућих студената. Са овом констатацијом се:

- а) Слажем се   б) Не слажем се   в) Не знам

50. Држава прави велику разлику у привилегијама према оним студентима који студирају на државним високошколским установама у односу на оне студенте који студирају на приватним високошколским установама. Са овом констатацијом се:

- а) Слажем се   б) Не слажем се   в) Не знам

51. Да ли треба укључити студенте са приватних акредитованих високошколских установа у систем стипендирања и кредитирања?

- а) Слажем се   б) Не слажем се   в) Не знам

52. Да ли студентима са приватних акредитованих високошколских установа треба дати омогућност студирања на буџету РС као и коришћење свих других привилегија које са собом носи овакав начин студирања?

- а) Да   б) Не   в) Не знам

53. Колико је на вашој установи доступна информација да студенти имају право на коришћење студентског одмаралишта за одмор и опоравак?

- а) Први пут чујем за такву могућност   б) Чуо/ла сам за то али ме нико није упутио   в) Да, упознат/а сам са тим могућностим

Прилог 7. – Списак графикана

Графикон 1: Издвајања за установе високог образовања изражено кроз проценат у БДП-а за 2009. годину

Графикон 2: Издвајања за установе високог образовања изражено кроз проценат у БДП-а за 2012. годину

Графикон 3: Извори финансирања за покривање расхода на установама високог образовања у 2009. години

Графикон 4.- Извори финансирања за покривање расхода на установама високог образовања у 2012. години

Графикон 5: Извори финансирања високообразовних институција у Еуропи 2012

Графикон 6: Перцепција универзитета о сложености ЕУ финансијског руковођења у области високог образовања у односу на националне системе, 2012. година

Графикон 7: Процент објављених огласа и конкурсања према областима рада за 2013. годину

Графикон 8: Процент објављених огласа и конкурсања према областима рада за 2014. годину

Графикон 9: Процент објављених огласа и конкурсања према областима рада за 2015. годину

Графикон 10: Упоредни приказ учешћа буџетских прихода високог образовања у БДП-у Србије- поређење са земљама чланице ЕУ

Графикон 11: Графички приказ учешћа високог образовања (укључујући и студентски стандард) у буџету Р Србије у периоду од 2005. до 2014. године

Графикон 12: Утрошена средства на зараде у односу на укупне трошкове ВШССОВ у Кикинди

Графикон 13: Графички приказ утрошених средства на зараде у односу на приход из буџета

Графикон 14: Учешће буџетских студената и самофинансирајућих студената у прву години ОАС према РЗС

Прилог 8. – Списак табела

Табела 1: Преглед студената према полној структури

Табела 2: Преглед студената према нивоу студија

Табела 3: Преглед студената години студија

Табела 4: Акредитоване високошколске установе у Републици Србији без јединица ван седишта установе-децембар 2014.

Табела 5: Акредитоване високошколске установе у Републици Србији без јединица ван седишта установе – децембар 2015.

Табела 6: Учешће високог образовања и истраживања у БДП

Табела 7: Утицај кризе на финансирање високог образовања, 2008-2012

Табела 8: Развој јавног финансирања 2013-2014 (коригован за инфлацију)

Табела 9: Извори финансирања ЕУ почев од 2014. године

Табела 10: Преглед статистичких података о броју уписаних студената 2014-2015.

Табела 11: Преглед статистичких података о броју уписаних студената 2015-2016.

Табела 12: Преглед статистичких података о броју уписаних студената према начину финансирања 2012-2013. и дипломираних студената

Табела 13: Преглед статистичких података о броју уписаних студената према начину финансирања 2013-2014. и дипломираних студената

Табела 14: Преглед система финансирања високог образовања

Табела 15: Приказ како су рангирани универзитети из окружења на најпознатијим светским листама за рангирање

Табела 16: Примери спроведених реформи финансирања високог образовања у свету

Табела 17: Упоредни приказ класичног и предузетничког концепта високошколских установа

Табела 18: Учешће буџетских издвајања за високо образовање у укупним буџетским расходима (укључујући и студентски стандард), као и у БДП-у Србије / поређење са просеком ЕУ

Табела 19: Учешће високошколског образовања у буџету Р Србије

Табела 20: Извод из табеларног приказа свих акција

Табела 21: Преглед студената према просечној оцени током студија

Табела 22: Информисаност студената о висини школарине

Табела 23: Скала износа школарине на високошколској установи

Табела 24: Мишљења и ставови студената о висини школарине на високошколским установама

Табела 25: Мишљења и ставови студената о трошковима који су обухваћени школарином

Табела 26: Информисаност студената о начину утврђивања висине школарине и трошкова студирања

Табела 27: Фреквенција промене висине школарине током школовања

Табела 28: Ставови студената о ценама услуга школе у односу на друге високошколске установе

Табела 29: Врсте услуга које установа наплаћује буџетском студенту

Табела 30: Перцепција студената о упису друге високошколске установе под другачијим околностима

Табела 31: Утицај појединих фактора на одабир високошколске установе

Табела 32: Врста смештаја који користе студенти

Табела 33: Преглед студената према трошковима смештајних јединица

Табела 34: Висина трошкова смештаја студената

Табела 35: Висина трошкова режије студената

Табела 36: Фреквенција коришћења студентске мензе

Табела 37: Процена трошкова исхране студената

Табела 38: Процена трошкова наставног материјала студената

Табела 39: Преглед броја запослених студената током студирања

Табела 40: Информисаност студената о могућностима добијања стипендије и кредита

Табела 41: Ставови студената о сложености процедуре за аплицирање за студентску стипендију или кредит

Табела 42: Ставови студената о могућностима за аплицирање за студентску стипендију

Табела 43: Ставови студената о могућностима за аплицирање за студентску стипендију

Табела 44: Ставови студената о утицају просечне оцене током студија као параметар за аплицирање за студентску стипендију

Табела 45: Ставови студената о максималном броја ЕСПБ као примарни услов за аплицирање за студентску стипендију

Табела 46: Мишљење студената о општим условима за добијање стипендије

Табела 47: Ставови студената о могућностима за ослобађање враћања стипендија

Табела 48: Ставови студената о могућностима за добијање кредита

Табела 49: Мишљење студената о општим условима за добијање кредита

Табела 50: Фреквенција коришћења студентских стипендија или кредита

Табела 51: Структура месечних трошкова коришћења услуге студентског дома у динарима

Табела 52: Сазнања студената о стипендијама за таленте

Табела 53: Ставови студената о посебним системима студентских кредита

Табела 54: Ставови студената о утицају социјално-економском статусу породице на буџетско финансирања студената

Табела 55: Ставови студената о утицају социјално-економском статусу породице на коришћење стипендије

Табела 56: Ставови студената о условима добијања кредита

Табела 57: Ставови студената о условима враћања кредита

Табела 58: Ставови студената о месту боравка као део критеријума за добијање студентске стипендије или кредита

Табела 59: Ставови студената о односу државе између буџетских и самофинансирајућих студената

Табела 60: Ставови студената о односу државе према студентима приватних и државних високошколских установа

Табела 61: Ставови студената о увођењу стипендија и кредита студентима приватних високошколских установа

Табела 62: Ставови студената о могућностима студирања на буџету на приватним високошколским установама

Табела 63: Ставови студената о могућностима коришћења студентског одмаралишта

Табела 64: Ставови студената о увођењу нове категорије - суфинансирајући студент

Табела 65: Опредељеност студената за увођење нове категорије – суфинансирајући студент у односу на годину студија

Табела 66: Опредељеност студената за увођење нове категорије – суфинансирајући студент у односу на начин финансирања студирања

Табела 67: Опредељеност студената за увођење нове категорије – суфинансирајући студент у односу на врсту студија (академске/струковне)

Табела 68: Трошкови зарада запослених у односу на укупне трошкове ВШССОВ у Кикинди

Табела 69: Трошкови зарада запослених у односу на приход из буџета

Табела 70: Преглед учешћа буџетских средстава и сопствених средстава у укупном приходу -примањима за ВШССОВ у Кикинди

Табела 71: Укупни приходи и примања ВШССОВ у Кикинди за периоду 2008-2014. године

Табела 72: Структура групе расхода у укупним расходима

Табела 73: Број уписаних студената на ВШССОВ по годинама и статусу

Табела 74: Број запослених на почетку школске године у ВШССОВ

Табела 75: Одобрени коефицијенти за финансирање ВШССОВ

Прилог 9. – Списак слика

Слика 1: Шематски приказ система високог образовања у Републици Србији од 2005-2014. године

Слика 2: Шематски приказ система високог образовања у Републици Србији након усвајања измена и допуна Закона о високом образовању септембра 2014. године

Слика 3.- Трендови финансирања високог образовања у ЕУ

Слика 4: Најчешће тражена стручна спрема према постављеним огласима у 2013. години

Слика 5: Најчешће тражена стручна спрема према постављеним огласима у 2014. години

Слика 6: Најчешће тражена стручна спрема према постављеним огласима у 2015. години

Слика 7: Општа шема укупног финансирања